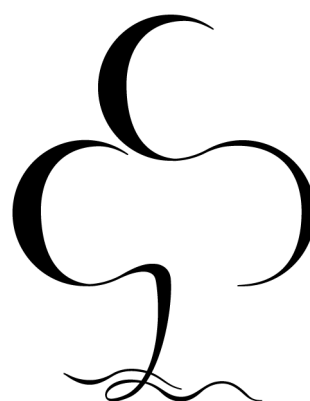

BEGROTING 2019

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1. Begroting hoofdstuk 0 t/m 8	9
2. Resultaat	52
3. Meerjarenbegroting + balans meerjarig	60
4. Algemene dekkingsmiddelen	65
5. Incidenteel nieuw beleid	66
6. Onvoorzien	71
7. Investeringsplanning	72
8. Subsidieplafonds 2019	81
9. Reserves en voorzieningen	82
10. Financiering	86
11. Lokale heffingen	91
12. Weerstandsvermogen	98
13. Bedrijfsvoering	105
14. Kapitaalgoederen	107
15. Verbonden partijen	116
16. Grondbeleid	130
Bijlage 1: Incidentele baten en lasten	137
Bijlage 2: Mutaties in reserves	139
Bijlage 3: Verklaring verschillen tussen de begroting 2018 en 2019	140

Voorwoord

Hierbij bieden wij u de begroting 2019 aan. De eerste begroting van dit college. Een begroting waarin we onze plannen uit het uitvoeringsprogramma 'Leef de ruimte die je krijgt' concreet maken.

Samen, open en duurzaam is ons motto voor de komende vier jaren. De vertaling hiervan treft u aan in deze begroting. In deze inleiding geven we kort weer wat u op een aantal belangrijke onderwerpen van ons mag verwachten. Een uitgebreidere beschrijving is in de verschillende programma's opgenomen.

Samen

Iedereen die dat wil moet mee kunnen doen in onze samenleving. Als gemeente zijn we steeds meer ambassadeur van ontwikkelingen en kansen. Een verbinder van partijen, in plaats van bepaler van wat er moeten gebeuren. Participatie is voor het college dan ook een belangrijk item. Door het zelf-oplossend vermogen van de samenleving aan te spreken, ontstaan oplossingen en acties die kunnen rekenen op draagvlak. Daarom willen wij bijvoorbeeld dorpen en wijken ondersteunen via het beschikbaar stellen van budgetten voor initiatieven gericht op lokale verbinding en betrokkenheid. Wij kijken of we de huidige spelregels die daarbij horen, duidelijker en eenvoudiger kunnen maken. Ook wordt voorgesteld om een budget beschikbaar te stellen om te experimenteren en ervaring op te doen met nieuwe vormen van participatie.

Ook in Tynaarlo zien wij een stijging van het aantal zorgaanvragen in het sociaal domein. Daarnaast zien wij flinke financiële tekorten ontstaan binnen dit domein. Dat levert een spanning en dus een actiepoint op. Het sociaal domein bestaat voor een belangrijk deel uit uitgaven die niet direct beïnvloedbaar zijn. Wij nemen derhalve het systeem onder de loep en waar mogelijk komen wij tot een gerichte vermindering van uitgaven met in ogenschouw dat het hier veelal om een kwetsbare doelgroep gaat. Medio 2019 leveren wij een nieuwe kadernota Visie Sociaal Domein op waarin richting wordt gegeven voor de jaren 2020-2024. Voor nu nemen we voor een eventuele structurele bijdrage een PM-post op. Binnen de ARG1 hebben wij voor de jaren 2019 – 2020 incidenteel middelen gereserveerd ter dekking van een mogelijk tekort in het sociaal domein.

Ook fysieke toegankelijkheid maakt onderdeel uit van het realiseren van bovenstaande visie. Wij willen dan ook de toegankelijkheid van openbare gebouwen voor mensen met een fysieke beperking verbeteren. Het handboek voor Toegankelijkheid dient hiervoor als uitgangspunt, maar is nadrukkelijk geen dogma. Het VN-panel wordt vanzelfsprekend in dit proces betrokken. Op de eerste twee nieuwbouwprojecten (sporthal en gymzaal Zuidlaren) is dit kader al van toepassing. Dit leidt tot een verhoging van de benodigde investeringsbedragen met extra kapitaallasten. Ook het versterken van de haltevoorziening bij Visio de Brink in Vries is een voorbeeld van inclusie. Om blinden en slechtzienden beter in de maatschappij te laten integreren vinden wij een verbinding met het openbaar vervoer een belangrijke maatregel.

Wij realiseren ons dat verenigingen en organisaties belangrijk zijn voor de leefbaarheid en de sociale verbanden in onze gemeente. Bijvoorbeeld op het gebied van sport, cultuur en welzijn. Maar ook bedrijven leveren een bijdrage. Wij willen de verbanden versterken, zodat subsidies en ondersteuning niet alleen ten goede komt aan een activiteit of project, maar juist ook bijdragen aan de verbanden in dorpen. Zo pakken wij bijvoorbeeld via cofinanciering projecten op om het platteland vitaal te houden. In onderliggende begroting vragen wij hiervoor een werkbudget. Ook vinden wij het belangrijk dat er goede ontmoetingsplaatsen zijn in dorpen en dat organisaties en verenigingen elkaar versterken. In de pilot 'Eelde' onderzoeken wij hoe we functies kunnen samenbrengen. Op basis van onze ervaringen in de komende jaren besluiten we hoe om te gaan met het maatschappelijk vastgoed.

Open

Wij vinden het belangrijk dat inwoners tijdig geïnformeerd zijn over plannen en dat zij weten waar ze met vragen, initiatieven en ideeën naar toe kunnen. We willen goede digitale dienstverlening combineren met een persoonlijke en betrokken klantrelatie. Iedere situatie is anders. Daarom leveren wij maatwerk: lichte of intensieve ondersteuning, thuis of in het gemeentehuis. Voor 2019 wordt structurele

formatie gevraagd om het huidige dienstverleningsniveau in stand te houden, maar ook om inzet te plegen op verdere digitalisering, goed contact en dienstverlening op maat. Daarnaast zien we dat wij steeds meer te maken krijgt met nieuwe ontwikkelingen, technieken en wetswijzigingen. Zo worden informatieveiligheid, cybersecurity en privacybescherming steeds belangrijker door de toename aan gegevensuitwisseling tussen verschillende partijen en de toename van cyberterrorisme en cybercriminaliteit. Hiervoor blijven wij ons voor inzetten met als doel de veiligheid en juistheid van gegevens betreffende personen, bedrijven, instellingen te kunnen blijven garanderen.

Bestrijding van overlast is één van onze kerntaken. We geven het huidige veiligheidsbeleid een goed vervolg. Onze buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA's) dragen daar nadrukkelijk aan bij. Zij vervullen een belangrijke preventieve, signalerende rol en gaan waar nodig over tot handhaving. In onderhavige begroting wordt een bedrag gevraagd voor een flexibele inzet van onze BOA's. Het gaat hierbij om het terugdringen van overlast en criminaliteit, maar ook om de samenwerking met ketenpartners te verbeteren en uit te breiden.

We zijn gestart met de implementatie van de Omgevingswet. De wet is gericht op het bereiken en in standhouden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving, een goede omgevingskwaliteit en het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van deze leefomgeving. Door de komst van deze wet krijgen we als gemeente een grotere afwegingsruimte en hebben we meer vrijheid om zelf beleid, de kaders en de regels te bepalen. Hoe we dit gaan doen, leggen we vast in de Omgevingsvisie die we in gesprek met onze inwoners maken. De komende jaren zal dit veel inzet van personeel, maar ook financiële middelen vergen.

Naast sport vinden wij cultuur een belangrijke pijler voor ontwikkeling en ontmoeting. Met de culturele gemeente zijn mooie voorbeelden getoond, die wij willen verzilveren. Daarom zetten we samen met de culturele partijen in op een intensiever aanbod van activiteiten. Doel is dat ook daarmee de sociale verbanden worden versterkt. Ook met de bibliotheken en met de musea zetten we in op de sociale ontmoetingsfunctie die wij erg belangrijk vinden.

In 2018 is incidenteel budget beschikbaar gesteld om het beheer van een aantal sporthallen en multifunctionele accommodaties (MFA's) in eigen dienst uit te voeren. Vanaf 2019 gaan wij gefaseerd meer sporthallen en MFA's in eigen dienst uitvoeren. Brede toegankelijkheid, gastheerschap en tevredenheid van gebruikers staan hierbij voorop. Voor een aantal MFA's en sporthallen is binnen de begroting budget beschikbaar om het beheer gedeeltelijk uit te voeren. Dat geldt echter niet in alle gevallen. Dat betekent dat de budgetten in de begroting op het niveau moeten worden gebracht om het beheer in eigen dienst uit te kunnen voeren. Deze begrotingsbijstelling hebben wij hier opgenomen.

In lijn met het provinciale project 'Vitale vakantieparken' willen wij de kwaliteit van recreatieparken verbeteren en de recreatie en toerismesector als geheel versterken. Hier hoort ook bij dat in beeld wordt gebracht hoe wij willen omgaan met recreatieparken waar veel permanente bewoning plaatsvindt. Hiertoe is reeds een onderzoek gestart naar de omvang en achtergronden van onrechtmatige bewoning op recreatieparken. Onlangs hebben wij de gemeenteraad hierover geïnformeerd.

Duurzaam

Duurzaam speelt op allerlei gebieden. Bij investeringen en keuzes hebben we duurzaam steeds in ons achterhoofd. Uiteraard speelt duurzaam bij energie zeker nu we aan de vooravond van een belangrijke transitie staan. Wij zoeken hierbij nadrukkelijk de regionale samenwerking. Een door ons gestarte actie is deelname aan het RES (Regionale Energie Strategie). Maar ook kijken we naar duurzaam qua mobiliteit, zorg, voorzieningen, gebouwen en financiële middelen.

We hebben bijvoorbeeld te maken met verouderde armaturen op onze lichtmasten en zullen die moeten vervangen. Om een brede afweging te kunnen maken gaan wij in 2019 een verlichtingsplan opstellen. Doel is om een energiearme en veilige, maar ook een natuurlijk donkere omgeving te realiseren. Vanzelfsprekend gaan wij in de tussentijd wel door met vervanging wanneer nodig.

Op het terrein van milieu en duurzaamheid willen wij een voorbeeldrol vervullen voor iedereen, maar ook leren van andere gemeenten. Wij blijven alert, kritisch en waakzaam op alle activiteiten en bedrijvigheid die de veiligheid en het leefmilieu van inwoners aantasten. Zo willen wij het toepassen

van duurzaamheidsmaatregelen bij bouw en verbouw stimuleren en burgers en bedrijven hierin begeleiden om zo de ecologische voetafdruk te verkleinen. Ook ontwikkelingen van ons vastgoed kennen altijd een duurzaamheidstoets.

Tynaarlo is de fiets- en wandelgemeente bij uitstek. Wij zijn het aan onze stand verplicht deze paden duurzaam te onderhouden en mogelijk uit te breiden tot een aaneengesloten netwerk. Hiervoor stellen wij een fietsinvesteringsplan op. Mocht de provincie Drenthe een fietssnelweg langs het Noord-Willemskanaal realiseren, dan zullen wij hier planologisch medewerking aan verlenen en zorgen voor een goede aansluiting op andere fietspaden in onze gemeente.

De huidige gebouwen van de gemeentewerf zijn gedateerd en zowel onderhoud technisch als energetisch af. Hierdoor voldoen zij niet meer aan onze huisvestingsvraag. In de komende jaren wordt in samenwerking met omliggende gemeenten de toekomstige duurzame huisvestingsbehoefte van de gemeentewerf in kaart gebracht. Vanaf 2021 is hiervoor een bedrag in de begroting opgenomen.

Om onze gemeente levendig te houden is het belangrijk dat ons woningbestand aantrekkelijk blijft voor jongeren, ouderen en bijzondere doelgroepen. We verlagen de drempel tot de woningmarkt en stimuleren (langer) zelfstandig wonen via starters-, blijvers en verzilveringen. Op basis van de uitkomsten van het woningmarktonderzoek zullen wij keuzes maken over nieuwe ontwikkellocaties zoals de PBH-locatie in Zuidlaren en deze aan uw raad voorleggen. Een voorstel voor het starten van de ontwikkeling Vries-Zuid via een startnotitie heeft u inmiddels van ons college ontvangen.

Duurzaam speelt ook een rol op de fysieke beleidsterreinen. Via Bouwbesluiten, Omgevingsplannen en beeldkwaliteitsplannen gaan wij de kwaliteit van de openbare ruimte en daarmee de leefbaarheid borgen. Met name in de wat oudere wijken maar ook bij sommige sportcomplexen is soms sprake van een toenemende parkeerdruk of parkeervoorzieningen die niet meer aansluiten bij wensen en huidige gebruik. Wij willen actief inspelen op initiatieven vanuit de samenleving op dit vlak.

Een snel en betrouwbaar internet is belangrijk voor ondernemerschap en voor de maatschappelijke en economische ontwikkelingen van vooral kleinere kernen en het buitengebied. In onze gemeente zijn twee initiatieven actief die een grootschalig glasvezelnetwerk willen aanleggen. Gesprekken met de provincie en buurgemeenten over de hoogte van onze bijdragen aan het Drents Glasvezel Collectief en Glasvezel Noord zijn gestart.

Organisatie

De gemeentelijke organisatie vraagt blijvende aandacht om als overheid voldoende slagkracht te houden, Koers! verder eigen te maken en de taakuitbreidingen voortkomende uit wet- en regelgeving te borgen. Oftewel; de basis op orde. Dit vraagt om een structurele investering van €500.000,- in personeel. Op deze manier kunnen we het huidige dienstverleningsniveau handhaven en voldoende slagkracht behouden om op een goede manier in en met de samenleving te werken.

De uitvoering van onze plannen vraagt ook veel van de organisatie. Wij stellen in deze begroting tevens voor om, op basis van het uitvoeringsprogramma, een intensivering in de capaciteit te plaatsen van het beleid op het gebied van o.a. duurzaamheid, inclusie en participatie. Wij zien een grotere rol voor de lokale overheid om burgers op deze onderwerpen te begeleiden en om hierover in gesprek te gaan met de burgers. Hiervoor vragen wij een structurele investering. Wij vragen deze €291.000,- nu structureel aan omdat beleid opbouwen, uitvoeren en bij een eventuele heroverweging capaciteit nodig is voor de uitvoering en/of ondersteuning. Daarmee realiseren we een organisatie die onze principes 'samen, open en duurzaam' blijvend in de praktijk kan brengen.

Financiële stabiliteit

Onze begroting is meerjarig financieel sluitend, waarbij alleen voor jaarschijf 2019 een beperkt negatief begrotingssaldo zichtbaar is. Voor de overige jaren wordt een positief begrotingssaldo gepresenteerd. Belangrijk is daarbij te beseffen dat een aantal posten nu nog als PM-post zijn opgenomen, waarbij wij wel verwachten dat deze PM-posten een groot effect hebben op de begroting. Specifiek richten wij ons op het sociaal domein, waarbij wij nu incidenteel middelen reserveren voor een mogelijk tekort in 2019 en 2020. Medio 2019 verwachten wij beter zicht te hebben op de mogelijke structurele gevolgen voor de begroting.

Het jaar 2019....

... ligt voor ons. Deze begroting beschrijft de plannen die we hebben en geef daarvoor de (financiële) kaders. Uitvoering van deze plannen vraagt inzet en betrokkenheid van uw gemeenteraad, ons college van burgemeester & wethouders, het management en de medewerkers.

Wij zien uit naar de behandeling van deze begroting met u op 13 november aanstaande.

College van burgemeester en wethouders

1. Begroting hoofdstuk 0 t/m 8

- 0 Bestuur en ondersteuning
- 1 Veiligheid
- 2 Verkeer, vervoer en waterstaat
- 3 Economie
- 4 Onderwijs
- 5 Sport, cultuur en recreatie
- 6 Sociaal domein
- 7 Volksgezondheid en milieu
- 8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing.

Hoofdstuk 0: Bestuur en ondersteuning

Wat willen we bereiken

Wij willen een aantrekkelijke en leefbare gemeente zijn en blijven. Als gemeentebestuur zijn we steeds meer ambassadeur van ontwikkelingen en kansen en verbinder van partijen, in plaats van bepaler van wat er moet gebeuren. Wij zijn trots op de kracht, kennis en kunde die in onze samenleving aanwezig is en laten ons graag uitdagen in het vinden van oplossingen. Door het zelf-oplossend vermogen van de samenleving aan te spreken ontstaat draagvlak voor oplossingen. We laten los waar dat kan, stimuleren ontwikkelingen en belonen initiatieven.

Een bestuursstijl gebaseerd op vertrouwen

Dit college staat voor verbindend, daadkrachtig en transparant bestuur. Voor een succesvolle samenleving zijn openheid en vertrouwen cruciaal. Door zuiver, transparant en integer bestuur bouwen we de noodzakelijke relatie op met onze inwoners.

Onze bestuursstijl is erop gericht de inwoners van onze gemeente zoveel mogelijk te betrekken bij het vormgeven van hun eigen leefsituatie. Dit, op alle beleidsterreinen. Als gemeente staan we naast onze inwoners. We vinden het belangrijk hen actief te betrekken bij ontwikkelingen in hun gemeente. Niet alleen omdat inwoners gelijkwaardige gesprekspartners zijn, maar ook om optimaal gebruik te maken van hun kennis en ervaring.

Burgerparticipatie zal meer dan voorheen een normaal onderdeel van beleidsvorming worden. Ook zien we overheidsparticipatie als een belangrijke faciliterende kracht voor initiatieven vanuit de samenleving. Zo willen wij bijvoorbeeld in blijven zetten op wijk- en dorpsbudgetten voorzien van een eigen beschikkingsbevoegdheid, alsmede het leefbaarheidsfonds.

In de afgelopen jaren is op diverse onderwerpen binnen en buiten onze gemeente ervaring met participatie opgedaan. Deze ervaringen gaan wij bundelen in een notitie waarin wordt beschreven hoe wij hier mee om willen gaan. Dit gaat niet alleen over de rol van de inwoner, maar ook over onszelf, de overheid.

Zichtbaarheid

We hechten aan persoonlijk contact met onze inwoners. Een van de middelen die we hiervoor inzetten, is de gebiedswethouder. We sluiten daarbij aan op de eigenheid van elk gebied. Inhoudelijk zijn de portefeuillehouders aanspreekpunt voor alle inwoners. Gebiedswethouders hebben een actieve signaleringsfunctie en zijn daarmee de ogen en oren van het hele college.

Weten wat er speelt

We zorgen ervoor dat de inwoners op tijd zijn geïnformeerd over plannen en dat zij weten waar ze met vragen, initiatieven en ideeën naar toe kunnen.

Het college zoekt regelmatig contact met inwoners om te achterhalen wat er speelt, welke particuliere initiatieven er bestaan en op welke manier de gemeente deze kan ondersteunen. Dit kan bijvoorbeeld via de gebiedswethouder of via het spreekuur van het college.

Daarnaast gaan we op zoek naar een vorm om ook jongeren mee te laten doen. Jongeren hebben vaak een eigen, verfrissende blik op zaken. Wij willen niet alleen óver, maar vooral ook mét jongeren praten over onderwerpen die voor hen belangrijk zijn. Bijvoorbeeld via een Jongerenraad Tynaarlo. Deze werkwijze past bij een naar buiten gekeerde organisatie die stuurt op eigen kracht van inwoners.

Dienstverlening

Onze inwoners stellen steeds hogere eisen aan de dienstverlening van de gemeente. Inwoners verwachten logischerwijs dat er goed wordt meegedacht en dat ze goed geholpen worden. We worden daarbij aangesproken op onze adviesvaardigheid, snelheid, betrouwbaarheid, houding en gedrag, integriteit, benaderbaarheid en bereikbaarheid.

Er wordt ons om gemak, transparantie en snelheid gevraagd. Daarom maken wij in het contact met onze inwoners en ondernemers primair gebruik van digitale middelen. We doelen hierbij in eerste instantie op het gebruik van de website, maar zoeken ook voortdurend naar toepassing van innovatieve middelen om meer doelgroepen te bereiken. Het plaats- en tijdsafhankelijk raadplegen van informatie is daarbij het uitgangspunt.

Voor degene die het digitale kanaal niet wil of kan gebruiken, blijft het directe klantcontact bestaan. We leveren in dergelijke gevallen op persoonlijke wijze maatwerk. Wij zijn ons er van bewust dat dit meerwerk betekent. Tevens blijft onze gemeentepagina in het lokale weekblad een belangrijk informatiekanaal.

Informatieveiligheid, cybersecurity en privacybescherming worden steeds belangrijker door de toename aan gegevensuitwisseling tussen verschillende partijen en de toename van cyberterrorisme en cybercriminaliteit. Tegelijkertijd is de (Europese) wet- en regelgeving op het gebied van privacy (AVG) in werking getreden en moeten gemeenten voldoen aan de Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten (BIG), die in 2019 wordt omgedoopt tot de BIO (Baseline Informatieveiligheid Overheid). Hier blijven wij ons voor inzetten met als doel de veiligheid en juistheid van gegevens betreffende personen, bedrijven, instellingen te kunnen blijven garanderen.

Verminderen regeldruk

Nog altijd slaagt de overheid erin om inwoners, bedrijven en maatschappelijke instellingen op te zadelen met een veelheid aan wetten, regels en voorschriften. Wij willen die regeldruk verminderen zodat er ruimte ontstaat voor plannen en initiatieven uit de samenleving. Deze ruimte zoeken we enerzijds binnen de mogelijkheden die de Omgevingswet ons biedt en anderzijds binnen onze lokale regels zoals een APV of het proces voor het verkrijgen van subsidie.

Wijzigen vergaderstelsel

De veranderende rol van de gemeente vergt een vernieuwde wijze van werken. Evenals de gemeenteraad willen wij ons inzetten voor een vernieuwing van het bestaande vergaderstelsel. Het instellen van een raads werkgroep om de mogelijkheden hiertoe te onderzoeken ondersteunen wij.

Voorzieningen

Wij vinden dat zoveel mogelijk inwoners gebruik moeten kunnen maken van de (sociaal-)culturele en sportvoorzieningen. Wij hechten daarom aan het behoud van een basisniveau van onze voorzieningen. De definitie van basisniveau bepalen wij niet zelf, maar dat doen we samen met onze inwoners. Voor zwembaden en sporthallen is die duidelijkheid al gegeven.

Wij zien ook kansen in het combineren van voorzieningen zodat functies en gebruikers elkaar kunnen versterken en voorzieningen tegelijkertijd efficiënter gebruikt worden. We onderzoeken dan ook welke gemeentelijke eigendommen bijdragen aan de maatschappelijke doelstellingen. Het overige vastgoed stoten we af. Een herziening van het huidige ABC-beleid (accommodatiebeleid) maakt hier onderdeel van uit. Daarbij denken we niet meer in stenen, maar in het samenbrengen van functies binnen bijvoorbeeld dorpshuizen.

Hiervoor willen wij, samen met betrokkenen, een pilot starten in Eelde. De uitkomsten zullen wij verwerken in de eerdergenoemde herziening van het ABC-beleid.

In algemene zin geldt dat wij professioneel en bedrijfsmatig omgaan met het inzetten en beheren van vastgoed.

Regiovisie Groningen-Assen

Regio Groningen-Assen is een samenwerkingsverband tussen de provincies Drenthe en Groningen en de betrokken gemeenten op het gebied van mobiliteit, economie en wonen. Tynaarlo vormt het hart van deze regio. De komende collegeperiode zullen de regionale afspraken worden herzien.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
Besturen op basis van vertrouwen, waarbij de inwoner centraal staat.	Op uiteenlopende manieren bevorderen van het contact en de verbinding met inwoners.	Vertrouwen hebben in elkaar; zichtbaar, benaderbaar en geloofwaardig zijn.	College/wethouders i.s.m. medewerkers.	Continu proces
	Concrete specifieke acties: <ul style="list-style-type: none"> - Werken met gebiedswethouders en collegesprekuren - Toepassen van heldere en tijdige communicatie via diverse kanalen - Actief en bewust toepassen van participatie (zie hieronder) 			
Burgerparticipatie	Het betrekken van inwoners/partners bij de ontwikkeling, uitvoering en/of evaluatie van beleid via de Tynaarlose communicatie- en participatieaanpak met uiteenlopende participatievormen.	<ul style="list-style-type: none"> - Beleid opstellen waar brede draagvlak voor is. - Het vergroten van de kwaliteit van beleid. 	Alle medewerkers die in meer of mindere mate met beleid bezig zijn.	Continu proces
	Aanvullend op bovenstaande: <ul style="list-style-type: none"> - Opzetten van en werken met een jongerenraad - Versterken van de rol van het platform burgerparticipatie sociaal domein - Experimenteren met vormen van inspraak 			
Overheidsparticipatie en co-creatie.	Initiatieven van inwoners/partners zoveel mogelijk vanuit een 'ja, mits'-houding ondersteunen/faciliteren en zo samen concrete producten en activiteiten laten ontstaan.	<ul style="list-style-type: none"> -Vergroten van de betrokkenheid van inwoners bij hun eigen leefomgeving. -Verbeteren/optimaliseren directe leefomgeving inwoners. 	Alle medewerkers die concrete vragen/verzoeken van inwoners ontvangen en/of daarbij betrokken worden.	Continu proces
	Vereenvoudigen en samenvoegen van verschillende subsidieregelingen t.b.v. maatschappelijke initiatieven tot één uitvoeringsregeling.	<ul style="list-style-type: none"> -Inwoners in staat stellen eenvoudiger financiële ondersteuning aan te vragen. -Ambtelijk slagvaardiger en efficiënter omgaan met subsidieaanvragen. 	Intern betrokkenen o.l.v. participatiemedewerker.	Medio 2019
Toepassen van nieuwe en/of andere participatievormen binnen de 'Tynaarlose maat'.	Experimenteren met nieuwe en/of andere vormen van burger- en overheidsparticipatie die passend zijn en aansluiten bij de gemeente die Tynaarlo is.	<ul style="list-style-type: none"> - Ervaring opdoen met uiteenlopende participatievormen. - Inzicht krijgen wat de verschillende vormen vragen en brengen/opleveren. - O.b.v. de resultaten de verdere inzet bepalen. 	Alle medewerkers die in meer of mindere mate bij beleid en initiatieven betrokken zijn (incl. college en raad).	Pilotperiode 2019-2021
Digitalisering en gebruikmaken van innovatieve middelen.	Realiseren van de inzet van de benodigde capaciteit om een impuls te kunnen geven. Implementeren van nieuwe applicaties.	We willen de komende jaren veilig, snel en betrouwbaar diensten, met voortdurende aandacht voor grondrechten (privacy) en publieke waarden.	Publiekszaken en veiligheid/ICT	Continu proces

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
Dienstverlening op maat naar onze inwoners.	- Bezorgen reisdocumenten Dienstverlenings-concept herijken.	Tijd- en plaats ongebonden dienstverlening.	Publiekszaken en Veiligheid/ICT	1 ^e kwartaal 2019
Basis op orde – duurzaam en verantwoord financieel beleid.	- Actualiseren van de nota verbonden partijen. - Actualiseren van de financiële verordening. - Onderzoek naar de effectiviteit van de planning & control-cyclus. - Digitalisering van de P&C-cyclus.	Interne regelgeving sluit aan op de wet- en regelgeving waar wij als gemeente mee te maken hebben en draagt bij aan onze doelstelling waar het bv. gaat om grip te houden op verbonden partijen. De P&C-cyclus is zodanig ingericht dat deze beter aansluit bij de kaderstellende rol van de raad.	Advies & Ondersteuning	4 ^e kwartaal 2019
Volledig grip krijgen op informatieveiligheid (AVG en BIO).	- Dataclassificatie invoeren en uitrollen. - Bewustwording in de organisatie verbeteren door middel van trainingen, presentaties en mystery guest . - Privacy Impact Assesments (PIA's).	Het blijven garanderen van de veiligheid en juistheid van de gegevens van personen, bedrijven en instellingen.	ICT en de rest van de organisatie	2020 Continu Vanaf 2019 continu proces
Aardbevingen/ Mijnbouw	-Opkomen voor het belang van gemeente Tynaarlo en haar inwoners in relatie tot alle mijnbouw. - Participeren in diverse processen en overleggen rond mijnbouw en gaswinning. - Indien nodig het inzetten van rechtsmiddelen als zienswijzen en beroep.	- Bovenal het voorkomen van veiligheidsissues als gevolg van mijnbouw. - Inzetten op minimalisatie van gevolgen c.q. overlast voor de inwoners van Tynaarlo. - Inzetten op een vlotte, adequate en ruimhartige schadeafwikkeling.	Gemeente, daar waar mogelijk in overleg met omliggende decentrale overheden.	Procedure instemmingsbesluit min. EZK met winningsplan Westerveld (w.o. gasveld Vries-Zuid).
Andere manier van maaien en onderhoud om diversiteit in groen te verbeteren, en aandacht voor communicatie.	In overleg en samenspraak met inwoners ophalen welke behoefte er ligt.	Naast adequaat groenbeheer vanuit heel en schoon willen we vooral aansluiten bij wat de inwoners wensen en ook zelf willen doen.	Vakwethouder, gw	Hier gaan wij de dorpen in betrekken.

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren (Besluit begroting en verantwoording)	Norm	Tynaarlo
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	7,15
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	7,15
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	€ 594
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2,51%
Overhead	% van totale lasten	12,96%

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten Beheersproduct	Rekening 2017	Actuele Begroting 2018	Begroting 2019	Meerjaren		
				Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
40.01 Bestuur	1.997.999	2.029.033	1.352.921	1.396.021	1.434.034	1.480.966
40.02 Burgerzaken	1.425.715	1.293.997	1.125.473	1.162.262	1.190.253	1.225.040
40.03 Beheer overige gebouwen en gronden	323.557	275.239	241.658	246.096	249.965	255.338
40.04 Overhead, Ondersteuning organisatie	8.824.113	8.286.988	9.492.259	9.783.541	10.005.675	10.304.619
40.05 Treasury	-196.522	-365.819	-166.873	-115.759	-115.484	-118.601
40.07 Algemene uitkering en overige uitkeringen	0	536.670	540.181	540.181	540.181	540.181
40.08 Overige baten en lasten	-70.396	187.802	186.411	189.482	192.310	195.352
40.09 Vennootschapsbelasting	145.573	85.700	72.569	68.464	61.537	62.708
40.11 Resultaat van rekening van baten	0	641.255	0	0	0	0
40.61 OZB woningen	232.080	252.080	255.000	263.925	271.843	281.629
40.62 OZB niet-woningen	13.101	16.653	17.500	18.113	18.656	19.328
40.64 Belastingen overig	5.382	5.462	5.500	5.693	5.863	6.074
Totaal lasten	12.700.602	13.245.060	13.122.599	13.558.019	13.854.833	14.252.634

Baten Beheersproduct	Rekening 2017	Actuele Begroting 2018	Begroting 2019	Meerjaren		
				Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
40.01 Bestuur	430.064	512.602	0	0	0	0
40.02 Burgerzaken	682.607	581.361	448.427	457.396	465.629	474.475
40.03 Beheer overige gebouwen en gronden	554.360	485.925	198.439	202.404	206.048	209.966
40.04 Overhead, Ondersteuning organisatie	546.630	228.537	759.605	774.797	788.744	803.730
40.05 Treasury	346.632	388.911	807.506	740.654	721.321	697.770
40.07 Algemene uitkering en overige uitkeringen	36.175.685	38.894.187	41.284.341	43.007.586	44.268.161	45.648.319
40.08 Overige baten en lasten	117.018	27.560	28.222	28.785	29.303	29.861
40.11 Resultaat van rekening van baten	0	0	0	0	0	0
40.61 OZB woningen	4.045.191	4.092.385	4.166.167	4.249.488	4.334.367	4.420.999
40.62 OZB niet-woningen	1.201.756	1.219.372	1.307.423	1.333.571	1.360.243	1.387.447
Totaal baten	44.099.943	46.430.840	49.000.130	50.794.681	52.173.816	53.672.567

Saldo hoofdstuk excl. mutaties reserves	-31.399.341	-33.185.780	-35.877.531	-37.236.662	-38.318.983	-39.419.933
--	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------

Toevoeging aan de reserve	6.917.586	1.461.498	870.598	969.916	1.065.107	1.119.796
Onttrekking uit de reserves	5.884.263	4.495.418	1.868.102	1.843.315	1.937.816	2.042.268
Totaal mutaties reserves	1.033.323	-3.033.920	-997.504	-873.399	-872.709	-922.472

Saldo Hoofdstuk	-30.366.018	-36.219.700	-36.875.035	-38.110.061	-39.191.692	-40.342.405
------------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------

Hoofdstuk 1: Veiligheid

Wat willen we bereiken

De gemeente Tynaarlo is een veilige gemeente. Onze inwoners voelen zich veilig. Een veilige gemeente begint in de eigen straat, in de eigen wijk. Samen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke partners en hulpdiensten staan wij voor de uitdaging dit in stand te houden.

Kerntaak

Bestrijding van overlast en criminaliteit is één van onze kerntaken. We geven het huidige veiligheidsbeleid (Integraal Veiligheidsbeleid 2017-2021) een goed vervolg. De geformuleerde visie en prioriteiten houden we onverkort vast. Onze aanpak richt zich hierbij op preventie, repressie en nazorg. Ook voor inwoners, overheid, instellingen en ondernemers is een actieve rol weggelegd. We benutten de kennis en energie van inwoners om de eigen omgeving schoon en leefbaar te houden, zodat de kans op vandalisme en criminaliteit kleiner wordt. Voorbeelden hiervan zijn de inzet van Burgernet en het preventief signaleren van onveilige situaties.

Handhaving

Eén van onze accenten is handhaving, die primair gericht is op de borging van een veilige leefomgeving en het bestrijden van de overlast. We realiseren ons dat we te maken hebben met belangen die afgewogen moeten worden. Belangen van initiatiefnemers, van mensen of partijen die daar bedenkingen bij hebben en onze eigen gemeentelijke belangen. Daarbij geldt dat we als gemeente afwegingsruimte hebben, mits we dit zorgvuldig motiveren en onderbouwen.

We moeten ons blijven afvragen waarom we bepaalde regels hebben ingevoerd en of onze administratieve lastendruk niet te hoog is. We gaan deze uitdaging graag aan. Onze uitdaging ligt er onder meer in om beleid bij te stellen als blijkt dat het niet handhaafbaar is, of dat het bijgesteld moet worden vanwege ontwikkelingen. Ook willen we bij vergunningverlening voor grotere ontwikkelingen met de initiatiefnemer afspraken maken over te behalen resultaten (bijvoorbeeld het verminderen van milieudruk, duurzaamheidsvraagstukken of impact op de omgeving).

Onrechtmatige bewoning op vakantieparken

In lijn met het provinciale project 'Vitale Vakantieparken' wil het college de kwaliteit van recreatieparken verbeteren en de recreatie en toerismesector als geheel versterken. Hier hoort ook bij dat in beeld wordt gebracht hoe wij om willen gaan met 'recreatieparken' waar veel permanente bewoning plaatsvindt.

We moeten onszelf ook de vraag stellen of handhavend optreden nog wel een reële optie is, wanneer blijkt dat het recreatieperspectief voor een recreatiepark niet meer aanwezig is. Hiertoe is reeds een onderzoek gestart naar de omvang en achtergronden van onrechtmatige bewoning op recreatieparken. Het betreft een vraagstuk dat in de afgelopen jaren geleidelijk aan is gegroeid tot zijn huidige omvang.

Voor de uitwerking van de uitkomsten van het onderzoek en de doorvertaling naar een uitvoeringsplan zal een taskforce geformeerd worden.

Overlast

Ten aanzien van het bestrijden van overlast hanteren wij het principe van informatie gestuurde handhaving. Daarnaast maken we gebruik van hulpmiddelen in de openbare ruimte om de criminaliteit en overlast te voorkomen en zo nodig te bestrijden (bijvoorbeeld het tijdelijk inzetten van cameratoezicht tijdens de jaarwisseling en de Zuidlaardermarkt). Onze buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA's) dragen daar nadrukkelijk aan bij. Zij vervullen een belangrijke preventieve, signalerende rol en gaan waar nodig over tot handhaving.

Jeugdoverlast blijft onze aandacht houden. Jeugd wordt door onze inwoners het vaakst als reden genoemd voor onveiligheidsbeleving. We continueren dan ook onze integrale aanpak op het gebied van veiligheid, jeugdbeleid en jeugdzorg. Hierin zoeken we nadrukkelijk verbinding met het sociaal domein. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het prominenter dan voorheen inzetten van de jongerenwerker. Hierdoor creëren wij nog meer kansen en mogelijkheden om een effectief beleid te voeren, waar preventie boven repressie ons leitmotiv is.

Kortom, we zetten in op een integrale aanpak, waarin de hele keten actief is. De BOA-capaciteit in Tynaarlo is echter beperkt en daarom willen wij onderzoeken hoe de BOA's op de meest effectieve manier ingezet kunnen worden door bijvoorbeeld te werken met taakaccenten per domein of per dorp/kern. Zo nodig, zullen wij bij een tekort aan capaciteit hierop sturen. Een taakaccent in de komende collegeperiode is jeugdoverlast in met name Zuidlaren. Wij gaan de BOA's hier intensief op inzetten, in nauwe samenwerking met de sociale teams.

Aardbevingen

Onze inwoners worden geconfronteerd met de gevolgen van de aardbevingen. Enerzijds door het meemaken van een aardbeving zelf en anderzijds door de schade die deze bevingen aan de huizen veroorzaken. We blijven ons inzetten voor veiligheid en compensatiemogelijkheden.

Samenwerking met hulpdiensten

Eén van de voorwaarden voor een veilig Tynaarlo is de bereikbaarheid, beschikbaarheid en inzetbaarheid van de hulpdiensten. We zien erop toe dat aan deze voorwaarden wordt voldaan. Tevens dragen we zorg voor een adequate rampenbestrijding en crisismanagement.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
De gemeente Tynaarlo is een veilige gemeente. Onze inwoners voelen zich veilig.	- Op basis van het uitvoeringsprogramma veiligheid 2017-2019 uitvoering geven aan de daarin genoemde 8 speerpunten.	Een veilige gemeente in cijfers en in beleving.		
1. Ondernijning - (vermenging criminaliteit onderwereld met bovenwereld).	- Informeren inwoner over het herkennen en melden van ondernijning. - Versterken samenwerking met RIEC-noord, politie en O.M. - Onder regie van het RIEC maken van en ondernijning beeld incl. aanpak en prioritering.	Inwoners signaleren en melden sneller diverse vormen van ondernijning. Het ondernijningsbeeld geeft een goed beeld van de huidige situatie in Tynaarlo. Op basis daarvan kan zo nodig ondernijning worden aangepakt.	Gemeente, politie, O.M., RIEC	Ondernijningsbeeld en de naar aanleiding daarvan gekozen aanpak en prioriteit. Voorlichting inwoners op orde.
2. Cybercrime – criminaliteit met ICT als middel en doelwit.	- Kennis en daardoor weerbaarheid vergroten van onze inwoners m.b.t. cybercrime en het melden daarvan bij de gemeente. - Inzet ketenpartners op bestrijding cybercrime. - Eigen organisatie bewust maken van en beveiligen tegen cybercrime.	- Inwoners weerbaar maken tegen cybercrime en alert maken op het melden daarvan. - Eigen organisatie is zich bewust van gevaren en effecten. - Daling van het aantal cybercrime strafzaken.	Gemeente, politie, O.M.	Daling cijfers cybercrime. Voorlichting inwoners op orde.

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
3. Takenpakket BOA's.	<ul style="list-style-type: none"> - Effectief en flexibel inzetten van BOA's voor preventieve, signalerende en handhavende werkzaamheden. - Kennen en gekend worden. -Terugdringen overlast en criminaliteit. - Samenwerking met ketenpartners verbeteren en uitbreiden. 	<ul style="list-style-type: none"> - Adequaat reageren op meldingen. - Inzet als onderdeel integrale aanpak van bijvoorbeeld jeugdoverlast onder regie gemeente. - Kennen en gekend worden in de gemeente met als doel vroegtijdige signalering, informatie halen en veiligheidsgevoel inwoners verhogen. 	BOA's, gemeente	Flexibeler inzet BOA's. Uitgewerkte taakaccenten en voldoende capaciteit.
4. Mensenhandel – werven, vervoeren, overbrengen, opnemen of huisvesten van een persoon met gebruik van dwang.	<ul style="list-style-type: none"> - Informeren inwoners over het herkennen en melden van mensenhandel. - Vroegtijdig signaleren met ketenpartners van diverse vormen van mensenhandel. 	Als gemeente een zichtbare rol spelen op het gebied van preventie, signalering, handhaving en hulpverlening gerelateerd aan mensenhandel.	Gemeente, politie, O.M.	Voorlichting inwoners op orde. Effectieve, integrale aanpak van casuïstiek mensenhandel.
5. Personen met verward gedrag.	<ul style="list-style-type: none"> - Vroegtijdig signaleren en ontwikkelen dat onder regie van de gemeente een effectieve integrale aanpak van casuïstiek rond dit thema plaats vindt. 	<ul style="list-style-type: none"> - Effectievere aanpak van personen met verward gedrag. - Minder casuïstiek laten escaleren tot openbare orde probleem. 	Gemeente, politie, O.M., diverse zorgpartners	Interne aanpak personen met verward bedrag op orde.
6. Jeugd – overlast en middelen gebruik.	<ul style="list-style-type: none"> - Voorkomen en bestrijden van jeugdoverlast door integrale aanpak met ketenpartners onder regie van de gemeente. - Voorlichting aan jongeren over drank en drugsgebruik. 	<ul style="list-style-type: none"> - Terugdringen - Jeugdoverlast - Drank en drugsgebruik. 	Gemeente, politie, O.M., VNN, diverse ketenpartners	<ul style="list-style-type: none"> -Integrale aanpak jeugdoverlast onder regie gemeente op orde door effectieve overlegstructuur. -Voorlichtingen aan jongeren over drank en drugsgebruik nader uitgewerkt en uitgevoerd.
7. High Impact Crimes – woninginbraak, straatroof, geweld en overvallen.	<ul style="list-style-type: none"> Cijfers zijn laag. Door preventieve maatregelen cijfers laag houden. Inzet op preventieve maatregelen woninginbraken. Persoonsgerichte aanpak daders. Heterdaadkracht verhogen door bijvoorbeeld stimuleren van app-groepen onder inwoners. 	Cijfers HIC-feiten laag houden. Inbraakcijfers op huidig niveau of lager.	Gemeente, politie, O.M. diverse ketenpartners	HIC-cijfers niet gestegen. Voorlichting inwoners op orde m.b.t. preventie woninginbraken.

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
8. Verkeersveiligheid Naast duidelijke en veilige weginrichting aandacht voor gedrag.	Inzetten op gedragsverandering bij inwoners m.b.t. snelheid, bellen achter het stuur, etc. door voorlichting en repressie.	Tynaarlo verkeersveiliger maken, minder verkeersslachtoffers. Aandacht voor proportionaliteit in de oplossingen en maatregelen.	Gemeente, politie, O.M., diverse ketenpartners	Duidelijke communicatie bij nieuwe verkeersmaatregelen en weginrichting. Meer inzet op lik op stuk daar waar vanuit (objectieve) veiligheid nodig is.
Veiligheidshuis	<ul style="list-style-type: none"> - Versterken-veiligheidshuis Drenthe. - Het versterken van de zorgpijler binnen het Veiligheidshuis op alle niveaus. - Het wijzigen van de naam Veiligheidshuis Drenthe naar Zorg- en Veiligheidshuis Drenthe. - Het vergroten van de formatie van de informatiemakelaars van 0,77 fte naar 2,5 fte. - Procesregisseurs van 2 naar 4 fte. - Het beter positioneren van de gemeenten en partners in de planning en verantwoordingscyclus. 	Meer rendement halen uit het veiligheidshuis door inzet op diverse terreinen.	Veiligheidshuis Drenthe	Meer inzet Veiligheidshuis Drenthe.
Project "Koers en kansen"	Project ter beperking detentieschade en recidive kort gestraften.	Ambitie is minder detentieschade (verlies huis, baan, etc.) en voorkomen van recidive bij kort gestraften.	Gemeente, veiligheidshuis Drenthe, diverse ketenpartners	Ambitie in project bereikt met de eerste gedetineerden.

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Voor de verantwoording hebben wij ervoor gekozen onze gemeente te vergelijken met de scores van de gemeenten in Drenthe. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

	Norm of basis	Tynaarlo	Drenthe
Verplichte indicatoren (BBV)			
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren (2017)	42	82
Misdrijven:			
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners (2017)	0,8	1,5
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners (2017)	3,0	4,4
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners (2017)	2,0	2,5
Vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte	Aantal per 1.000 inwoners (2017)	4,1	4,1

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten		Rekening	Actuele Begroting	Begroting	Meerjaren		
					Begroting	Begroting	Begroting
Beheersproduct		2017	2018	2019	2020	2021	2022
41.01	Crisisbeheersing en brandweer	1.485.324	1.525.483	1.588.041	1.619.431	1.648.196	1.679.359
41.02	Openbare orde en veiligheid	484.419	549.053	492.858	508.488	522.428	539.340
Totaal lasten		1.969.743	2.074.536	2.080.899	2.127.919	2.170.624	2.218.699

Baten		Rekening	Actuele Begroting	Begroting	Meerjaren		
					Begroting	Begroting	Begroting
Beheersproduct		2017	2018	2019	2020	2021	2022
41.01	Crisisbeheersing en brandweer	3.185	5.231	5.357	5.464	5.562	5.668
41.02	Openbare orde en veiligheid	15.882	23.045	23.779	24.255	24.691	25.160
Totaal baten		19.067	28.276	29.136	29.719	30.253	30.828

Saldo Hoofdstuk	1.950.676	2.046.260	2.051.763	2.098.200	2.140.371	2.187.871
------------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------

Hoofdstuk 2: Verkeer, vervoer en waterstaat

Wat willen we bereiken

Tynaarlo is een plattelandsgemeente, met een aantal grotere dorpen en veel kleinere kernen. We vinden de bereikbaarheid van voorzieningen voor iedereen belangrijk. Of die voorzieningen nu in onze eigen gemeente te vinden zijn, of in Groningen of Assen. Door demografische ontwikkelingen kunnen voorzieningen in onze dorpen onder druk komen te staan. Daarom is een fijnmazig vervoersnetwerk voor openbaar vervoer, auto's en fietsers van groot belang. Met elkaar verbonden op verschillende gebieden zoals leefbaarheid, veiligheid, duurzaamheid én recreatie. Want Tynaarlo is een fantastische gemeente voor fietser en wandelaars.

We willen de basis duurzaam op orde hebben. Hiervoor hanteren we een passend onderhoudsniveau. Bij openbare verlichting hebben we aandacht voor veiligheid en energieverbruik.

Bereikbare voorzieningen

Wij horen geen klachten over het bestaande OV-netwerk. De bestaande verbindingen willen we daarom behouden. De bereikbaarheid in de regio is een belangrijk accent van het OV-bureau.

Wegen op niveau veilig en heel

De afgelopen jaren is het onderhoudsniveau van de wegen en paden naar een onderhoudsniveau gebracht op basis van veilig en heel. Wij vinden dat een passend niveau voor deze gemeente en zullen blijven zoeken naar manieren om het onderhoud op een zo bedrijfsmatige en efficiënt mogelijke manier te plegen. Ook voor bruggen werken we aan een meerjarig vervangings- en onderhoudsplan. Buitenwegen zijn door steeds grotere landbouwmachines vaak kapot en onveilig, met name door randschade. We zullen proberen de schade te verhalen op de veroorzaker en we gaan onveilige situaties oplossen.

Duidelijke en veilige weginrichting

Er zijn nog steeds plaatsen waar de inrichting van de wegen onduidelijk is en daardoor onveilig. We willen daarom aan het eind van de bestuursperiode proportionele oplossingen hebben gerealiseerd.

Duurzame openbare verlichting

We hebben nu te maken met verouderde armaturen en zullen die moeten vervangen. Om een energiearme en veilige, maar ook een natuurlijke donkere omgeving te realiseren moeten we keuzes maken en investeringen doen.

Goede en veilige fiets en wandelpaden

Wij zijn als Tynaarlo de fiets- en wandelgemeente bij uitstek. Daarmee zijn wij het aan onze stand verplicht fiets- en wandelpaden duurzaam goed te onderhouden.

Wij onderscheiden doorgaande fietspaden en recreatieve fietspaden. Doorgaande fietspaden willen we graag in beton laten uitvoeren, omdat dat comfortabeler en uiteindelijk goedkoper in beheer is. We willen vraaggericht werken en waar dat nodig is recreatieve fietspaden verbeteren. Dat kan in half-verharding, dan wel in beton.

Betere afstemmingen in het vervoersnetwerk

Wij willen daar waar de wens is, een betere aansluiting van de verschillende verkeersvormen, zodat gemakkelijk overstapt kan worden van auto en fiets naar het openbaar vervoer. Wij vinden het daarbij belangrijk dat er kleine transferia zijn langs de A28 en N34. Ook zullen we de mogelijkheden om de trein bij het vervoersnetwerk te betrekken in de gaten blijven houden. Een station in Tynaarlo beoordelen wij, op basis van de huidige inzichten, als een wens van de gemeente. Met realisme zullen wij het waar dat nodig is onder de aandacht brengen.

Stimuleren van fietsen

Als de provincie Drenthe een fietssnelweg langs het Noord Willemskanaal realiseert, zullen wij daar zeker in planologische zin onze volle medewerking aan verlenen. Verder zullen wij dan werk maken van een goede aansluiting van andere fietspaden in onze gemeente op die fietssnelweg.

Parkeerdruk in wijken

Wij zien dat er in wat oudere wijken sprake is van een toenemende parkeerdruk, omdat de parkeervoorzieningen niet aansluiten bij wensen en huidig gebruik. Daarom gaan wij de vraag van de inwoners inventariseren om vervolgens te kijken op welke manier we dat kunnen oplossen, waarbij we steeds aan willen sluiten op geplande werkzaamheden in wijken (bijvoorbeeld renovatie of vervanging van wegen en/of riolering).

Groningen Airport Eelde

De luchthaven heeft een sterke toegevoegde waarde voor Noord-Nederland. Als aandeelhouder zullen wij de acties met (en van) andere aandeelhouders nauwlettend volgen. Wij vinden het geen kerntaak van de gemeente om aandeelhouder te zijn.

Wat gaan we ervoor doen?

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
Investeren in veilige wegen en bruggen (ook in het buitengebied).	Het beleid vervolmaken en vastleggen in een uitvoeringsprogramma voor de komende vier jaren.	Veilige wegen en bruggen die toekomstbestendig zijn.	GW / extern	Naast het regulier onderhoudsprogramma wordt een uitvoeringsprogramma 2019-2021 opgesteld met daarin de te maken (beleids)keuzes. Gereed uiterlijk 01-07-2019.
Een mooie, aantrekkelijke omgeving om te recreëren. Stimuleren van het fietsen. Het herstellen en verbeteren van enkele fiets- en wandelpaden per jaar.	Inventariseren van onze fietspaden t.b.v. een bij de ambities passend uitvoeringsprogramma voor de komende vier jaren.	Het in stand houden en zo nodig uitbreiden van een goed en veilig stelsel aan fiets en wandelpaden met een goede balans in mobiliteit, verbinding en recreatieve waarde. We gaan een investeringsplan opstellen om in kaart te brengen wat de wenselijke en noodzakelijke investeringen zijn in fietspaden in onze gemeente. Voor dergelijke investeringen is momenteel geen budget beschikbaar binnen de begroting. Dit mede naar aanleiding van de geconstateerde problematiek Hoofdweg Eelde en Hunebedstraat Tynaarlo.	GW / extern	Naast regulier onderhoudsprogramma wordt een uitvoeringsprogramma 2019-2021 opgesteld met daarin de te maken (beleids)keuzes. Gereed uiterlijk 01-07-2019

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
	We verwachten de uitkomsten van dit plan mee te nemen in de perspectievennota 2019. Voor de Hunebedstraat komen wij bij de voorjaarsbrief 2019 terug, waarbij we goed kijken naar de kansen om werk met werk maken.	.		.
Duurzame verlichting op basis van een haalbaar vervangingsplan en een nog op te stellen ambitiedocument.	Tynaarlo kent ca. 7500 lichtmasten van nieuw tot redelijk op leeftijd. Op basis van de in 2018 opgestelde technische inventarisatie wordt technisch staat op een rij gezet.	Op peil houden van de technische staat. Bij vervanging steeds de afweging te maken of de bijkomende kosten moeten leiden tot een upgrade. Specifiek aandacht hiervoor bij Centrumplan Eelde.)	GW / Extern	Naast regulier onderhouds- en vervangingsprogramma wordt een uitvoeringsprogramma 2019-2021 opgesteld met daarin de te maken (beleids)keuzes. Gereed uiterlijk 01-10-2019.
Evaluatie en Update BOR systematiek.	Opstellen evaluatie en daarmee leerdoelen voor de komende jaren. Hierin nemen we ook het eventuele effect van areaaluitbreiding op het BOR budget mee.	Weten waar we staan in ons Systeem Beheer Openbare Ruimte, eventuele verbeteringen en keuzes voorleggen.	GW/Extern	Evaluatie gereed derde kwartaal 2019.
Betere afstemmingen in vervoersnetwerk o.a. door in te zetten op kleine transferia langs de A28 en N 34.	Bushalte afrit A 28 bij carpool Vriezerbrug.	Gemakkelijk over kunnen stappen van auto en fiets naar openbaar vervoer.	GW/Extern	2020
Versterken haltevoorziening bij Visio De Brink.	Bushalte	Betere doorstroming verkeer, verbeteren aansluiting openbaar vervoer en inclusie.	GW	2020

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten	Rekening	Actuele Begroting	Actuele Begroting	Meerjaren		
				Begroting	Begroting	Begroting
Beheersproduct	2017	2018	2019	2020	2021	2022
42.01 Verkeer, wegen en water	3.058.426	3.808.408	4.057.101	4.043.325	4.102.012	4.167.827
42.05 Openbaar vervoer	2.133	2.104	2.075	2.046	2.017	1.988
Totaal lasten	3.060.559	3.810.512	4.059.176	4.045.371	4.104.029	4.169.815

Baten	Rekening	Actuele Begroting	Actuele Begroting	Meerjaren		
				Begroting	Begroting	Begroting
Beheersproduct	2017	2018	2019	2020	2021	2022
42.01 Verkeer, wegen en water	150.304	144.097	206.185	95.251	96.967	98.808
Totaal baten	150.304	144.097	206.185	95.251	96.967	98.808

Saldo Hoofdstuk	2.910.255	3.666.415	3.852.991	3.950.120	4.007.062	4.071.007
------------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------

Hoofdstuk 3: Economie

Wat willen we bereiken

In onze samenleving spelen ondernemers een belangrijke rol. We willen als gemeente met hen samenwerken. Op veel gebieden zijn zij belangrijk voor de leefbaarheid in onze gemeente. Wij koesteren ondernemerschap en ondernemerszin. De voorzieningen en detailhandel in onze gemeente zijn een belangrijk onderdeel van de leefbaarheid. In het landelijk gebied en de groene long waarin wij wonen, willen wij ook werken. Werkgelegenheid is belangrijk en ook daarvoor zijn ondernemers cruciaal. Zij ontwikkelen plannen en nemen initiatieven. Wij willen ze hierin robbewust faciliteren. Om het ondernemersklimaat te verbeteren zetten we als gemeente onder meer in op bereikbaarheid en glasvezel. Daarnaast richten wij ons voor de bedrijven(locaties) op bedrijfs-vriendelijke bestemmings- en omgevingsplannen en op inkoopbeleid met kansen voor lokale en startende ondernemers. We werken robbewust aan de thema's binnen dit beleidsveld, waarbij we op een passende manier willen participeren en samenwerken.

Bereikbaar en ondersteunend loket voor ondernemers

Het contact met ondernemers vinden we belangrijk. Met één goed bereikbaar loket willen we de komende jaren aansluiten op- en meedoen binnen de bestaande structuren die ondernemers al hebben. We gaan daarmee door op de manier zoals we dat nu doen. Op die manier kunnen we vragen en behoeften in beeld houden en kunnen we samen met ondernemers zoeken naar passende oplossingen. Ook willen we vanuit het loket vragen van ondernemers begeleiden en voor duidelijke beantwoording zorgen.

Glasvezel in buitengebieden

Een snel en betrouwbaar internet is belangrijk voor ondernemerschap en voor de maatschappelijke en economische ontwikkeling van vooral de kleinere kernen. Wij nemen een actieve houding in om te bevorderen dat aan het einde van deze bestuursperiode iedereen in Tynaarlo kan beschikken over een toekomstbestendige internetverbinding.

Met de kennis van dit moment gaat het daarbij om glasvezel, waarbij we ook in willen spelen op nieuwe kansen die zich aandienen. Dat doen wij, zo mogelijk in samenwerking met de provincie, met een open houding om initiatiefnemers, zoals het Drents Glasvezel Collectief (DGC) en Glasvezel Noord (CGN) te faciliteren.

Goede bedrijventerreinen

Wij willen goede vestigingsmogelijkheden voor lokale bedrijven. Voor een leefbare omgeving willen we bedrijven liever in een centrum (horeca en detailhandel) of op een gemeenschappelijk terrein, dan in woonwijken. Deze gebieden en terreinen moeten, ook via het openbaar vervoer, goed bereikbaar zijn. De (boven) regionale bedrijvenlocaties GAE en het Businesspark Ter Borch worden momenteel ontwikkeld. Omdat Vriezerbrug inmiddels nagenoeg volledig is uitgegeven, ontstaat er vraag van lokale bedrijven naar nieuwe vestigingsmogelijkheden. Wij zullen een integrale afweging maken of, en zo ja, in welke mate daaraan via ontwikkeling van bedrijvenlocatie Vriezerbrug zuid tegemoet wordt gekomen.

Bruisende kernen en centrumplannen

Centrumontwikkelingen zijn nadrukkelijk veel meer dan alleen het verbeteren van straatmeubilair en wegkwaliteit. Het gaat om het verbeteren en behouden van mogelijkheden voor alle ondernemers die belangrijk zijn voor onze kernen. Omdat een centrumplan veel betrokkenen kent is het ontwikkelen er van vaak complex. De afgelopen periode is gewerkt aan centrumplannen. Het plan Vries (Dorpsagenda) is inmiddels afgerond en het plan Eelde is in uitvoering.

Wij gaan, onder meer op basis van de uitkomsten van het draagvlakonderzoek, de planvorming Zuidlaren afronden en ter besluitvorming aan de gemeenteraad voorleggen. Uitgangspunten daarbij zijn de eerder geformuleerde kernwaarden met als doel een toekomstbestendig en breed gedragen integraal plan.

De uitvoering van de motie bruisende kernen is door ons opgepakt. In Vries zijn diverse partijen inmiddels bezig met het uitwerken van ideeën om via fysieke aanpassingen en/of toevoegingen het centrum aantrekkelijker te maken. Ook voor Eelde en Zuidlaren gaan wij dit proces starten. Wij vinden het belangrijk al genomen besluiten te respecteren, tenzij zienswijzen aanleiding geven tot heroverwegingen.

Supermarkt Ter Borch

Wij zullen de genomen besluiten rondom vestigen van een winkel respecteren, tenzij zienswijzen aanleiding geven tot een heroverweging.

Verstevigen inzet op recreatie en toerisme

Recreatie en toerisme is een belangrijke pijler voor de economie. Zowel lokaal als in regionaal verband willen we doorgaan met het promoten van onze dorpen en van onze omgeving. Marketing Drenthe heeft een belangrijke rol in het aantrekken van toerisme en met andere regionale partners werken we aan een volledig aanbod. We vinden het erg belangrijk dat we dat niet versnipperd doen en dat informatie goed te vinden is. Daarom blijven we actief en betrokken bij bijvoorbeeld Regiovisie, Recreatieschap, Geopark de Hondsrug, Drentsche Aa en ontwikkeling van het Zuidlaardermeer.

Vitale vakantieparken

Samen met de provincie, recreatieschap Drenthe en RECRON werken we rolbewust aan vitale vakantieparken. Wij willen actief met ondernemers over hun mogelijke ontwikkelingen in gesprek.

Wat gaan we ervoor doen?

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
Ondersteuning voor activiteiten en PR in kernen op basis van promotieplannen en activiteiten die goed zijn voor 'Bruisende kernen'.	Uitvoering motie 'Bruisende kernen'. Faciliteren en begeleiden planvorming en uitwerking van plannen.	Aantrekkelijke activiteiten, PR en inrichting van de dorpskernen, die aansluiten bij wensen en behoeften. Ontmoetingsplaatsen die voor inwoners en toeristen aantrekkelijk zijn.	Gemeente, gezamenlijk met betrokken partijen per kern.	Planvorming voorstel uit motie 'Bruisende kernen' en realisatie waar mogelijk.*) *) Door de manier van werken staat planning niet vast; het streven wel. Ook is relatie met centrumplan ontwikkeling van invloed.
Lokale en versnipperde promotie in dorpen vervullen voor sterkere regionale en verbonden promotie.	Structuren van uitvoeringsorganisaties wijzigen. De provincie Drenthe, Marketing Drenthe, de regio's en het recreatieschap Drenthe streven naar het bundelen van krachten en middelen.	Uitgangspunt is centraal wat kan en decentraal wat moet. De toerist kent geen gemeentegrenzen, samen met andere gemeenten zetten we in op de regio. Lokaal zorgen ondernemers voor promotie en informatievoorziening.	Recreatieschap Drenthe, Marketing Drenthe, Provincie Drenthe, Regiopromotie Hondsrug en Kop van Drenthe, lokale ondernemers.	31 december 2019
Vitaal platteland	Wij gaan met ondernemers in onze gemeente in gesprek.	Met de lokale recreatieondernemers binnen dit project werken aan verdere planvorming.	Organisatie Tynaarlo	In 2019 zijn de betreffende ondernemers bezochten en de ambities gedeeld.
Actieve rol voor toekomstige internetverbindingen.	Ondersteunen van DGC en CGN.	DGC is gestart met de aanleg van glasvezel. CGN is verder gegaan met aanleg in Zeijen, Donderen en Vries.	DGC/GlasvezelBuiten af/RE-NET en CGN.	Besluitvorming over financiële ondersteuning afgerond. Aanvragen afgehandeld.

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
Onderzoeken nieuwe vestigingsmogelijkheid en voor lokale ondernemers.	Maakt deel uit van project Omgevingsvisie.	Noodzakelijkheid en wenselijkheid onderzoeken voor realisatie nieuwe bedrijvenlocatie voor lokale ondernemers nu huidig terrein Vriezerbrug nagenoeg is uitverkocht.	Projectteam Omgevingsvisie	Participatietraject omgevingsvisie

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Voor de verantwoording hebben wij ervoor gekozen onze gemeente te vergelijken met de scores van de gemeenten in Drenthe. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren (BBV)	Norm of basis	Tynaarlo	Drenthe
Funciemenging*	% (2017)	45,1	49,6
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar (2017)	144,1	130,8

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten	Rekening	Actuele Begroting	Begroting	Meerjaren		
				Begroting	Begroting	Begroting
Beheersproduct	2017	2018	2019	2020	2021	2022
43.01 Economische ontwikkeling	429.827	497.738	363.073	364.672	366.104	367.777
43.02 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	2.485.868	2.219.358	2.473.326	2.534.668	2.592.436	2.639.559
43.03 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	190.468	195.361	199.442	202.780	205.775	208.821
43.04 Economische promotie	292.460	262.248	305.130	313.573	321.158	330.094
Totaal lasten	3.398.623	3.174.705	3.340.971	3.415.693	3.485.473	3.546.251

Baten	Rekening	Actuele Begroting	Begroting	Meerjaren		
				Begroting	Begroting	Begroting
Beheersproduct	2017	2018	2019	2020	2021	2022
43.01 Economische ontwikkeling	936	0	0	0	0	0
43.02 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	4.252.857	2.205.812	2.462.674	2.523.644	2.581.081	2.627.796
43.03 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	218.063	227.689	233.151	237.813	242.095	246.695
43.04 Economische promotie	412.254	424.316	441.286	449.358	457.962	459.305
Totaal baten	4.884.110	2.857.817	3.137.111	3.210.815	3.281.138	3.333.796

Saldo Hoofdstuk	-1.485.487	316.888	203.860	204.878	204.335	212.455
------------------------	-------------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Hoofdstuk 4: Onderwijs

Wat willen we bereiken

Onderwijs is een belangrijke basis voor de ontwikkeling. De kwaliteit van het onderwijs ligt bij het onderwijsveld zelf. Vanuit de gemeente dragen we door middel van een goede huisvesting en samenwerking in de zorgstructuur zo goed mogelijk bij aan goed onderwijs. Daarom is het accommodatiebeleid een belangrijk onderwerp voor de gemeente. Een randvoorwaarde om goed onderwijs mogelijk te maken.

Samenwerking met onderwijsveld

We vinden we het belangrijk dat jongeren betrokken zijn bij bijvoorbeeld sport, bij hun woon- en speelomgeving, bij kunst en cultuur en bij 'de samenleving'. Daarom zetten we in op een goede samenwerking met het onderwijsveld om kinderen (op basisscholen en bij na schoolse opvang en activiteiten) te bereiken en te betrekken.

Veel jongeren groeien op een manier op die hen kansen biedt. Ook zijn er jongeren die het niet zo makkelijk hebben. We vinden niet dat alle problemen per se direct hoeven te worden opgepakt, maar als het kind ondersteuning nodig heeft, moet dat georganiseerd worden.

We willen de samenwerking tussen onderwijs, jeugdzorg, leerplicht en gemeente verbeteren. De afstemming en de verantwoordelijkheid wie wat doet kan beter.

Goede schoolgebouwen

Wij vinden dat goede schoolgebouwen een voorwaarde zijn voor goed onderwijs. De plannen voor nieuwe schoolgebouwen staan in de steigers of zijn al gereed. In deze bestuursperiode worden bijna alle schoolgebouwen gerenoveerd of nieuwgebouwd.

We willen steeds voor en tijdens het proces goed aandacht houden voor de communicatie met alle belanghebbenden. We maken plannen en stellen geld beschikbaar. Als gemeente nemen we een regisserende rol om alle spelers te betrekken. We nemen de verantwoordelijkheid van het schoolbestuur hierin niet over.

Leningen voor scholen zijn mogelijk voor investeringen in duurzaamheid en inclusie in de gebouwen. Daarvoor stellen we ook financiële kaders. Bijzondere aandacht gaat uit naar de sport en onderwijsvoorzieningen die gepland staan op de Wenackers. Hier is al een plan voor geschetst en betrokkenen zijn positief. We willen voortgang maken met de realisatie en daarvoor de benodigde stappen nemen.

Goede zorgstructuur op scholen; maar wel op een passende manier

We hechten veel waarde aan een goede zorgstructuur op scholen en aan brede ontwikkelmogelijkheden. Voor de zorgstructuur ligt ons accent op het vroegtijdig signaleren, zodat leerlingen niet buiten de boot vallen. Een goede uitvoering van de leerplicht administratie hoort daar bij. Deze werkt samen met jeugd en jongerenwerkers, buurtcoaches (sport en cultuur) en medewerkers van de gemeentelijke sociale teams en team jeugd.

Tegelijkertijd zijn we voorzichtig om niet alles wat een probleem lijkt direct als probleem te zien. We hebben een sterk sociale opvatting, maar vinden dat kinderen, ouders en scholen samen verantwoordelijk zijn voor passend onderwijs.

Waar we moeten ondersteunen zijn we er: om iedereen kansen bieden en in aanraking te laten komen bij brede ontwikkelmogelijkheden. En we willen er graag op tijd bij zijn waar dat nodig is.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
Accommodatie-beleid				
Afronding realisatie sporthallen Grote Veen.	In 2018 is gestart met de bouw van de dubbele sporthal in Grote Veen. De dubbele sporthal moet uiterlijk eind 2019 zijn opgeleverd.	Een kwaliteitsslag voor de sportverenigingen en gebruikers. Een sportvoorziening die weer minstens 40 jaar mee kan.	Vastgoed in nauwe afstemming met de Sportfederatie E-P-E en 7e team.	December 2019 Vorbereiding inpassing sportverenigingen/gebruikers in de nieuwe hallen. Na realisatie kan begonnen worden met de sloop van de bestaande sporthallen De Marsch en gymzaal De Kooi. De voorbereiding hiervoor kan gestart worden in 2019.
Planvorming terrein Wenckkers Zuidlaren.	Al vanaf 2017 is de gemeente in gesprek met sportverenigingen én het onderwijs over de realisatie van nieuwe sporthallen op locatie De Wenckkers. Belangrijke stap is dat overeenstemming moet komen met FC Zuidlaren over de herinrichting van het terrein.	Concentratie van buiten- en binnensport op één locatie in Zuidlaren. Dat is een wens van de sportverenigingen in Zuidlaren. Hierover is overeenstemming bereikt tussen de gemeente-de sportverenigingen- en de schoolbesturen.	7e team in nauwe afstemming met de projectgroep AB.	Overeenstemming met FC Zuidlaren moet bereikt zijn in 2019. Vervolgens kan gestart worden met de herinrichting van de voetbalaccommodatie. En daarna met de voorbereidingen voor een nieuwe dubbele sporthal in Zuidlaren. Ook andere partijen – m.n. buitensporten korfbal en hockey – blijvend betrekken.
Onderzoek naar passend onderwijs.	Onderzoek door CMO Stamm wordt uitgevoerd.	Passend onderwijs die alle kinderen kansen biedt. in 2019 leidt dat tot een heroverweging van ieders rol en inzet op dit onderwerp.	Opdracht gemeente aan CMO Stamm voor onderzoek en afstemming met onderwijsbesturen (LEA).	Begin 2019
Regie op passend onderwijs.	Vertaling van het onderzoek naar rol en beleid is gereed.	idem		3 ^e kwartaal 2019
Goed onderwijs onder verantwoordelijkheid van de schoolbesturen.	LEA (lokaal educatieve agenda) overleg weer regelmatig organiseren. Bestuurlijke afstemming met Stichting Baasis	Goede samenwerking gemeente met onderwijsbesturen draagt bij aan goed onderwijs.	Onderwijsbesturen en gemeente.	LEA overleggen en bestuurlijke overleggen in 2019.

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
Zoeken naar nieuwe wegen om laaggeletterdheid bij met name autochtone inwoners op te pakken.	Deelname aan het bondgenootschap voor geletterdheid in Drenthe. Verkennen vormen en wegen. Voortzetten Taalhuis	Laaggeletterdheid verminderen.	Gezamenlijk met andere instanties.	Continu
Jeugdproblematieken vroeg signaleren: speciale focus gericht op voorkomen van pesten, roken en verslavingen. Vroegsignalering echtscheidingen	De huidige preventie-activiteiten jeugd in kaart brengen en samen met stakeholders op basis van beschikbare bronnen (zoals de monitor sociaal domein) focus aanbrengen in de activiteiten.	Preventieve activiteiten die bijdragen aan het voorkomen van problemen.		

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Voor de verantwoording hebben wij ervoor gekozen onze gemeente te vergelijken met de scores van de gemeenten in Drenthe. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

	Norm of basis	Tynaarlo	Drenthe
Verplichte indicatoren (BBV)			
Absoluut verzuim (niet ingeschreven bij een school)	Aantal per 1.000 inwoners (5-18 jr) (2017)	0,19	0,61
Relatief verzuim (zonder geldige reden niet aanwezig tijdens de lessen)	Aantal per 1.000 leerlingen (2016)	6,80	17,29
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs (2014)	1,4	1,5

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten		Rekening	Actuele Begroting	Begroting	Meerjaren		
					Begroting	Begroting	Begroting
Beheersproduct		2017	2018	2019	2020	2021	2022
44.01	Openbaar basisonderwijs	126.098	109.376	100.566	102.650	104.562	106.645
44.02	Onderwijshuisvesting	2.407.575	2.936.666	3.344.445	3.294.688	3.394.685	3.497.722
44.03	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	734.685	661.471	631.486	644.797	656.963	670.491
Totaal lasten		3.268.358	3.707.513	4.076.497	4.042.135	4.156.210	4.274.858

Baten		Rekening	Actuele Begroting	Begroting	Meerjaren		
					Begroting	Begroting	Begroting
Beheersproduct		2017	2018	2019	2020	2021	2022
44.01	Openbaar basisonderwijs	3.802	4.103	4.201	4.285	4.362	4.445
44.02	Onderwijshuisvesting	292.300	-485	-497	-507	-516	-526
44.03	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	67.958	67.773	70.480	71.887	73.182	74.574
Totaal baten		364.060	71.391	74.184	75.665	77.028	78.493

Saldo Hoofdstuk		2.904.298	3.636.122	4.002.313	3.966.470	4.079.182	4.196.365
------------------------	--	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------

Hoofdstuk 5: Sport, cultuur en recreatie

Wat willen we bereiken

We willen verder werken aan een samenleving waarin mensen de ruimte krijgen om mee te doen aan het maatschappelijk leven. Sterke sociale en lokale structuren en verbanden zijn voor ons een van de hoekstenen in de samenleving. Daarom werken we mee aan een fysieke en sociale omgeving waarin mensen betrokken zijn en waarin ze kunnen genieten van contacten in de buurt, actief verenigingsleven en een mooie groene en verzorgde omgeving. Of het nu gaat om sport, cultuur, buurtactiviteiten of dorpsfeesten. Het biedt alle mensen de mogelijkheid elkaar te ontmoeten, banden aan te gaan en zich te ontwikkelen op velerlei gebied. We denken dat zo'n basis ertoe bij kan dragen problemen in eigen omgeving op te lossen en daarmee grotere problemen te voorkomen.

Zoals bij elk onderwerp zijn we hier ook rolbewust. Inwoners en verenigingen hebben zelf een belangrijke verantwoordelijkheid. In onze gemeente zijn veel inwoners in staat zelf toegang te vinden tot die verenigingen en activiteiten. Waar inwoners dat niet kunnen zullen we ondersteunen. Wij denken dan aan jeugd, armoedegezinnen en nieuwkomers.

Voor nieuwkomers staan wij open. Wij vinden goede integratie belangrijk en vinden dat dat goed kan in kleinere voorzieningen die direct in onze samenleving aanwezig zijn. Dat bevordert integratie. Als ontwikkelingen de komende periode vragen om grootschaliger opvang van nieuwkomers zullen wij in eerste instantie in Zuidlaren een oplossing zoeken.

Als groene long hebben we ook aandacht voor onze groene omgeving waarin we wonen, werken en ontspannen. Beheer op orde en aandacht voor vitaal platteland vinden we belangrijk. Een goed en divers ingericht groen openbaar gebied heeft op veel manieren effect voor een houdbare flora en fauna. En we vinden een vitaal platteland een voorwaarde voor de inwoners en de recreanten.

Inclusief: iedereen moet mee kunnen doen

Om de samenleving zo 'inclusief' mogelijk in te richten wordt gebruik gemaakt van- en ingespeeld op aanbevelingen van het VN panel Tynaarlo op dit gebied. Het waar nodig verbeteren van de toegankelijkheid van openbare gebouwen is een belangrijke afweging in onze (financiële) keuzes.

Wij willen de bijdrage van verenigingen en organisaties op het gebied van kunst en cultuur, sport en vrijetijdsbestedingen van harte ondersteunen omdat het een bijdrage levert aan de sociale structuren in de gemeente. In het verleden is de financiële ondersteuning naar beneden bijgesteld. Wij vinden het belangrijk dat activiteiten door kunnen gaan als ze bijdragen aan de sociale cohesie en aan ontwikkelingsmogelijkheden voor inwoners. Wij willen onderzoeken wat nodig is om de sociale structuren in stand te houden en waar nodig en mogelijk te bevorderen. Hiertoe gaan we onder meer het subsidiebeleid herijken.

Oplossen van laaggeletterdheid om meedoen te bevorderen

Naast sociale structuren zetten we in op een aantal collectieve voorzieningen ter bestrijding van bepaalde problemen. Wij zetten blijvend in op de bestrijding van laag-geletterdheid bij nieuwkomers. Wij zoeken naar creatieve vormen om dat zo effectief mogelijk te doen, naast de bestaande inzet van het Taalhuis. Laaggeletterdheid bij autochtone inwoners is een bijzonder aandachtspunt, want die groep is groter dan gedacht. En er ligt vaak een relatie met schuldenproblematiek. Wij gaan meer inzetten om deze groep inwoners te bereiken.

Budgetten voor wijken en initiatieven

Wij vinden sociale verbanden belangrijk. Deze zijn vaak te vinden in eigen dorp en wijk. Daarom willen wij dorpen en wijken ondersteunen met budgetten voor initiatieven die gericht zijn op lokale verbinding en betrokkenheid. Zij moeten hier zelf over kunnen beschikken, want ook verantwoordelijkheid, eigenaarschap en regie op de eigen leefomgeving vinden wij belangrijk voor inwoners.

Wij kijken of we de spelregels van andere budgetten/subsidies die wij hiervoor beschikbaar hebben, duidelijker en eenvoudiger kunnen maken. Aan de voorkant vertrouwen hebben en overleggen, leidt tot minder controleren achteraf. Zo willen we graag werken.

We hebben positieve reacties gezien en gehoord over initiatieven zoals moestuinen, skatebanen, beweegtuinten en speeltuinten etc. We willen dat intensiveren als de initiatieven bijdragen aan versterking van de sociale structuren en ontmoeten, bewegen en meedoen vergroten. Dorpen en wijken leveren op die manier zélf een belangrijke bijdrage aan het in stand houden van voorzieningen.

Meer ondersteuning voor sport en culturele verenigingen en evenementen

Bij sport en cultuur snijdt het mes aan meer dan één kant. Sociale cohesie en gezondheid gaan hand in hand. Wij vinden gezond zijn en gezond ouder worden belangrijk.

Wat daarvoor nodig is, en welke bijdrage vanuit de gemeente daarbij hoort, willen we afstemmen. Dat kan, maar hoeft niet per se een financiële bijdrage te zijn. Het moet maatwerk zijn, want verenigingen zijn zelf verantwoordelijk voor draagvlak.

Behoud van culturele uitingen voor meer mensen

Hoe borduren we voort op de aandacht die 'culturele gemeente van Drenthe' ons heeft gebracht? En hoe behouden we de al bestaande vormen van cultuur en evenementen? We gaan dat in beeld brengen en oplossingen zoeken, zodat er merkbaar meer mensen meedoen.

Sport en bewegen in het sociale domein

Dit hoofdstuk kent een sterke relatie met het sociaal domein. Buurtsportcoaches zijn hier een voorbeeld van. De buurtsportcoaches leveren een belangrijke bijdrage aan de doelstellingen in het sociale domein. Zij zetten zich ervoor in dat alle kwetsbare inwoners mee kunnen doen in de samenleving. Dat zijn in onze gemeente bijvoorbeeld ouderen, nieuwkomers, mensen met afstand tot de arbeidsmarkt, mensen in een armoedesituatie en mensen met een ongezonde leefstijl. Ook voor jeugdigen en jongeren hebben we bijzondere aandacht. De buurtsportcoaches leveren een belangrijke bijdrage aan het verbinden en versterken van onderwijs, sport en bewegen, buurt en zorg. Tot 2021 is er dekking en zijn er afspraken over de inzet van de buurtsportcoaches. In deze bestuursperiode willen wij een voorstel maken hoe we dit structureel kunnen organiseren.

Voorzieningen en accommodatiebeleid

Omdat voorzieningen belangrijk zijn vinden we het ook belangrijk dat we op alle gebieden in beeld hebben wat de gewenste basisvoorzieningen zijn en hoe we die in stand kunnen houden. In hoofdstuk 9 (Volkshuisvesting etc.) besteden we daar aandacht aan. Accommodaties beheren wij zelf, omdat we vinden dat een gastheer een directere relatie kan onderhouden met verenigingen en inwoners. Een accommodatie is een belangrijke ontmoetingsplaats en daar willen we als gemeente ook aanwezig zijn. Het past bij ons uitgangspunt om dichtbij te zijn.

Groene dorpen en Vitaal platteland

We onderhouden het groen op het niveau van heel en schoon. Het beheer in de dorpen en kernen voeren we in eigen beheer en waar dat kan met inwoners uit. We willen met ons beheer ook bijdragen aan diversiteit. Op basis van afgelopen jaren hebben we geleerd waar dat wel en soms niet handig is om te doen. In ieder geval is een goede communicatie met inwoners belangrijk als velden of bermen anders worden onderhouden. Projecten om het platteland vitaal te houden pakken we veelal met andere partijen op, zoals waterschappen, natuurorganisaties en provincies. Daarvoor is budget nodig, want niet meedoen via cofinanciering in projecten is een achteruitgang. Wij willen hiervoor de komende jaren een werkbudget beschikbaar stellen. Waar we snippergroen kunnen afstoten of overdragen doen we dat, omdat we dan zelf efficiënter kunnen werken.

Bibliotheken

Uiterlijk in 2021 is de eerste fase van de transformatie van de bibliotheken afgerond. We zullen met de bibliotheek in gesprek blijven hoe zij die transformatie vorm gaan geven vanuit inhoud en maatschappelijke vraagstukken.

Effectieve manieren om allochtone inwoners laten integreren

Wij gaan rolbewust om met de tussenvoorziening die nu weer geopend is. Wij willen goed contact houden met Inlia en ook met de omliggende gemeenten die de huisvestingsopgave hebben voor de

gasten die in de Tussenvoorziening verblijven. Op die manier willen we voor deze nieuwe groep inwoners de integratie zo soepel mogelijk laten lopen. De huisvestingsopgave voor onze eigen inwoners vullen we steeds zo goed mogelijk in.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
effectieve manieren om allochtone inwoners te laten integreren.	<p>Onderzoeken wat nodig is. Plan van aanpak opstellen en uitvoeren, bijv:</p> <p>Kleinschalige opvang voor nieuwkomers.</p> <p>Tijdige betrokkenheid van andere deelnemende gemeenten.</p> <p>Planvorming integratie allochtone inwoners gericht op vinden van werk.</p>	<p>Allochtone inwoners hebben een passende baan of vrijwilligerswerk en doen mee in onze dorpen en omgeving</p> <p>- Hebben de financiën op orde. - Leren steeds beter de Nederlandse taal. - Zijn actief als vrijwilliger, stagiair of werknemer. -Hebben een sociaal netwerk. - Hebben ondersteuning op maat. - Zijn betrokken bij lokaal sport- en/of cultuuraanbod</p>	Gemeente, betrokken ondernemers, WPDA, vluchtelingenwerk, ROC's, sociale teams, CJG, buurtsport- en cultuurcoaches.	<p>TUVO project loopt . evaluatie in 2019 na 1^e jaar.</p> <p>Planvorming, gereed eind 2019/ begin 2020.</p>
	<p>Blijven inzetten op goede begeleiding nieuwkomers en contact met Inlia onderhouden.</p> <p>Inzetten op tijdig afstemming en commitment van omliggende ontvangende gemeenten voor inwoners in TUVO.</p>	Goed voorbereide huisvesting en integratie die afgestemd is op de nieuwe inwoner.	Inlia, gemeente, omliggende gemeenten.	continu
Herijken subsidiebeleid.	<p>Subsidiebeleid wordt herijkt.</p> <p>Eenvoudiger en toegankelijke regels.</p> <p>Verbindingen leggen tussen initiatiefnemers, gemeente en inwoners.</p>	<p>Eenvoudiger, toegankelijker en begrijpelijker</p> <p>Versterken sociale structuren.</p>		2 ^e kwartaal 2019
Budgetten beschikbaar hebben om initiatieven vanuit dorpen en inwoners voor versterking van leefbaarheid en minimale sociale structuren mogelijk te maken.	Hoogte subsidies sport, cultuur, maatschappelijke activiteiten en dorpsbudgetten aanpassen in verhouding met wensen en behoeften.	<p>Activiteiten duurzaam intensiveren en talent ontwikkeling</p> <p>Sociale structuren versterken en deelname van inwoners vergroten.</p>	Gemeente	2 ^e kwartaal 2019

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
Jeugd blijvend in aanraking laten komen met sport, cultuur.	Inzet sport- en cultuurcoach voor activiteiten gericht op sportkennis-making en structurele sport/cultuurdeelname (inclusief zwemvaardigheid).	Idem	Idem	2019
	Inzet jeugdsport- en cultuurfonds.	Sport- en cultuurparticipatie minima.	Idem	2019
Behouden van culturele uitingen in de gemeente.	Ondersteunen door advies en subsidie van activiteiten. Een aantrekkelijke grotere activiteit op gebied cultuur per jaar.	Meer mensen die deelnemen aan culturele activiteiten, sociale binding en activiteiten die bezoekers trekken. De opbrengsten van het culturele jaar borgen.	Adviseur en culturele organisaties in de gemeente Tynaarlo.	2019 2019
	Een meerjarig plan voor Museum de Buitenplaats vaststellen met oog voor bijdrage aan samenleving.	Museum met kwaliteit Een aantrekkelijk dorpshart in Eelde met toekomstbestendige activiteiten.	Adviseurs, Provincie Drenthe, Museum de Buitenplaats.	2 ^e kwartaal 2019
Bibliotheek stelt veranderplan op.	Tussenevaluatie Meerjarenplan bibliotheek.	Bibliotheek heeft totaalplan waarin ook een bijdrage voor leesbevordering zit waarbij de functie ontmoeten voor de komende jaren wordt beschreven.	Bibliotheek	2 ^e kwartaal 2019
Voortzetten van de ingezette lijn van overheidsparticipatie bij initiatieven speelvoorzieningen.	Lopende projecten afronden en nieuwe initiatieven samen met inwoners oppakken. Doorzetten van de positieve voorbeelden in de afgelopen jaren.	Eigenaarschap en binding van wijken en dorpen bij speelruimtes in de wijk. Aanbod speelvoorzieningen blijft op peil. Speelvoorzieningen zijn afgestemd op (toekomstige) populatie jeugd en jongeren en sluiten aan bij wensen en behoeften van de doelgroep.	Initiatiefnemers en gemeente.	Doorlopend
Vitaal platteland stimuleren door mee te doen in kansrijke projecten.	Co-financiering projecten van derden. Stimuleren van (Dorps)initiatieven die een leefbaar en Vitaal Platteland bevorderen.	Behoud en versterking van een Vitaal Platteland.	Derden, medewerker Natuur & Landschap	Afhankelijk van het karakter per project. Het betreft veelal meerjarige projecten.

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Voor de verantwoording hebben wij ervoor gekozen onze gemeente te vergelijken met de scores van de gemeenten in Drenthe. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

	Norm of basis	Tynaarlo	Drenthe
Verplichte indicatoren (BBV)			
Niet sporters.	% (2016)	48,1	55,1

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten	Rekening	Actuele Begroting	Begroting	Meerjaren		
				Begroting	Begroting	Begroting
Beheersproduct	2017	2018	2019	2020	2021	2022
45.01 Sportbeleid en activering	576.729	553.267	604.674	661.534	667.780	675.069
45.02 Sportaccomodaties	2.261.951	2.092.433	2.174.652	2.208.127	2.231.172	2.265.353
45.03 Cultuurpresentatie, cultuurproductie	710.089	476.725	243.823	252.177	256.794	262.261
45.04 Musea	30.000	58.394	11.035	11.255	11.458	11.676
45.05 Cultuur erfgoed	97.934	188.407	132.163	134.028	135.682	137.852
45.06 Media	564.336	503.875	375.310	357.196	369.419	376.816
45.07 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	2.820.554	3.013.833	3.059.414	3.132.725	3.194.424	3.272.673
Totaal lasten	7.061.593	6.886.934	6.601.071	6.757.042	6.866.729	7.001.700

Baten	Rekening	Actuele Begroting	Begroting	Meerjaren		
				Begroting	Begroting	Begroting
Beheersproduct	2017	2018	2019	2020	2021	2022
45.01 Sportbeleid en activering	54.554	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
45.02 Sportaccomodaties	560.464	599.327	613.591	625.726	636.905	648.926
45.03 Cultuurpresentatie, cultuurproductie	140.268	18.000	0	0	0	0
45.04 Musea	-250	0	0	0	0	0
45.05 Cultuur erfgoed	28.814	15.216	15.581	15.892	16.178	16.486
45.06 Media	0	30.000	30.000	0	0	0
45.07 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	239.715	13.266	10.979	11.199	11.400	11.614
Totaal baten	1.023.565	685.809	680.151	662.817	674.483	687.026

Saldo Hoofdstuk	6.038.028	6.201.125	5.920.920	6.094.225	6.192.246	6.314.674
------------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------

Hoofdstuk 6: Sociaal domein

Wat willen we bereiken

Wij vinden het belangrijk dat iedereen die dat wil meedoet, elkaar kan ontmoeten en dat mensen oog voor elkaar hebben. Mensen realiseren hun kansen en ontplooiing vanuit hun eigen verantwoordelijkheid en kunnen dat geheel of grotendeels zelf. Wij willen als gemeente goed sociaal beleid (blijven) voeren.

We leven samen in een gemeente die veel kansen biedt en waar activiteiten vaak nabij zijn. Voor de meeste inwoners zijn die voorzieningen goed bereikbaar. We hebben veel inwoners die goed opgeleid en welvarend zijn. We zijn er ook voor hen die het moeilijker hebben. Dat zijn in onze gemeente bijvoorbeeld kwetsbare ouderen, nieuwkomers en mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Ook voor jongeren hebben we bijzondere aandacht.

Waar het inwoners zelf niet lukt, organiseren we als gemeente een vangnet.

Stijgende vraag naar zorg en ondersteuning en sterk stijgende kosten

Nadat een aantal jaren geleden de taken voor Wmo en jeugdzorg naar de gemeente zijn gekomen, zijn de kosten sterk gestegen tot meer dan de ontvangen rijksmiddelen en doorgevoerde kortingen. Dat levert een spanning op voor de budgetten. Inmiddels verwachten we dat het tekort in 2018 op kan lopen tot meer dan € 2 miljoen per jaar. We zien geen mogelijkheid dit direct bij te sturen. We zijn op dit moment bezig om een analyse te maken en inzicht te verkrijgen.

De uitgangspunten van het bestaande sociale beleid passen bij onze uitgangspunten. We willen daarom ook die lijn doorzetten, maar het zal nodig zijn focus aan te brengen en acties en maatregelen door te voeren.

Wij willen daarom:

- Betere samenwerking op gebied van de doorverwijzing bij huisartsen.
- Een onderzoek om in ieder geval de ontwikkeling van stijgende aantallen jeugd en hoge aantal niveau 6 indicatie te kunnen begrijpen, om maatregelen te nemen.
- Evaluatie van de aanbestedingen in 2018, samen met 5 gemeenten NMD (Noord Midden Drenthe).
- Prestaties en werkwijze van zorgaanbieders verbeteren. Verminderen van de veelheid aan zorginstellingen leidt tot betere beheersing.
- Ontwikkeling effectiviteit en doelmatigheid van ons eigen toegangsmodel.
- Alleen inzet op incidentele projecten als de verwachting redelijk is dat het wat oplevert.
- Focus op de aandachtsgebieden: schuldhulpverlening, allochtonen, werklozen en kwetsbare ouderen.

De omvang van de tekorten is groot en daarom een zorgpunt. We kunnen vaak geen directe maatregelen treffen. Onderzoek en inzicht is daarom het eerste onderdeel. Ook willen we beter gaan monitoren, om inzicht te krijgen in de resultaten en effecten van ons beleid. We willen werken vanuit visie op zorg die goed is voor mensen, waarbij normaliseren en demedicalisering uitgangspunten zijn. Dat daarbij budgetten weer in lijn moeten komen met rijksbijdragen is een doel voor deze bestuursperiode. We willen de kosten kunnen beheeren en beheersen. De overschrijding in het afgelopen jaar moet er echter niet toe leiden dat we alleen maar gericht zijn om binnen jeugd de kosten op te vangen.

Het gehele sociale domein bestaat voor een belangrijk deel uit kosten die niet direct beïnvloedbare zijn. Wij nemen het systeem onder de loep en waar kosten worden gemaakt die geen of nauwelijks effect lijken te hebben, komen wij tot gerichte vermindering.

Dat kan enige tijd duren, dus kan het nodig zijn de komende jaren extra geld beschikbaar te hebben voor het sociaal domein. We blijven werken vanuit een visie op zorg en maatschappij. In een nieuwe kadernota visie Sociaal Domein, die medio 2019 wordt opgeleverd, wordt nader richting gegeven voor de jaren 2020 – 2024.

Het college kiest voor:

Aansluiten bij de huidige initiatieven en samenwerkingsverbanden tussen organisaties en we willen de sociale structuur op wijk- en buurniveau versterken. Zo is het Platform Burgerparticipatie Sociaal Domein een initiatief om deelname en betrokkenheid van inwoners bij ontwikkelingen binnen het sociaal domein te versterken. We stimuleren ook vrijwilligerswerk. We faciliteren zo nodig initiatieven. De eigen kracht van de samenleving is hierin leidend. We zorgen voor goede contacten met huisartsen en wijkverpleegkundigen.

Daarmee kiezen we voor versterking van maatschappelijke organisaties die een blijvend en duurzaam netwerk kunnen worden en daarnaast een basis vangnet voor de mensen die het zelf niet redden. Wij zetten ons bewust en actief in om het maatschappelijk middenveld zodanig te versterken dat het meer taken op zich kan nemen. Vaak vergt dit investeringen in relatie en financiën op de langere termijn.

Voor specifieke kwetsbare doelgroepen kiezen we ervoor deze met collectieve voorzieningen te ondersteunen. Te denken valt aan ondersteuning van mensen met een laag inkomen, schulden, afstand tot de arbeidsmarkt en nieuwkomers.

Inwoners centraal

De inwoner, het gezin of het huishouden staat centraal in onze ambitie. Ieder mens neemt de regie op zijn eigen leven, al dan niet met ondersteuning van het informele netwerk. We willen dat iedereen, naar eigen vermogen, mee kan doen in de samenleving. Kwetsbare inwoners met LVB-problematiek krijgen ondersteuning in iedere levensfase.

Dit betekent dat we werken met maatwerkvoorzieningen, passend en afgestemd op vraag en behoefte. We maken in voorkomende gevallen per huishouden één plan en één persoon voert de regie. In eerste instantie is dit de inwoner zelf. De eigen kracht van de inwoner staat voorop en wordt zo nodig gestimuleerd en gefaciliteerd.

Focus op ondersteuning

Door in te zetten op vroegtijdige lichte ondersteuning en preventie kunnen grotere problemen bij inwoners voorkomen worden. Daardoor hoeven inwoners minder vaak een beroep te doen op zwaardere en duurdere zorg. Inwoners blijven langer thuis wonen met de scheiding van wonen en zorg. De Sociale teams, maar ook het eigen netwerk van de inwoners, ondersteunen hen hierbij. We ondersteunen mantelzorgers zoveel mogelijk.

Integraal

We benaderen de taken die de gemeente heeft in het kader van de decentralisatie jeugdhulp, ondersteuning en werk en inkomen als een integraal geheel en werken hierin samen met onze samenwerkingspartners. De vragen en problemen van inwoners spelen zich ook vaak op meerdere terreinen af.

Toegang

Onze sociale teams en expertiseteam jeugd vervullen een belangrijke rol in het realiseren van bovenstaande visie. We blijven investeren in teams/medewerkers die laagdrempelig, dichtbij, deskundig en slagvaardig zijn. We beraden ons in 2019 op de meest effectieve organisatievorm.

Werk en Inkomen: iedereen doet mee

Iedere inwoner doet mee naar vermogen, en bij voorkeur vanuit werk. Inwoners met een beperking doen mee aan een inclusieve arbeidsmarkt en wanneer dit niet lukt is er een vangnet: nieuw beschut of een andere vorm van zinvolle dagbesteding.

Met de invlechting van de taken van Alescon naar WPDA willen we ervoor zorgen dat voor de SW-medewerkers goede werkplekken behouden blijven. Werk is ook belangrijk om te voorkomen dat

mensen schulden krijgen of in armoede terechtkomen. Als een betaalde baan niet mogelijk is kijken we naar alternatieven zoals vrijwilligerswerk of dagbesteding. Wij vinden het belangrijk dat de uitvoeringsorganisatie op deze doelen en ontwikkelingen stuurt en de resultaten haalt en laat zien.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
Goed sociaal beleid Centrale ambitie.				
Goed sociaal beleid, waarbij het Rijksbudget niet leidend is voor de zorg.	<p>- Opstellen kadernota Sociaal Domein en opstellen uitvoeringsplan.</p> <p>Dit doen we gezamenlijk met inwoners en het platform Burgerparticipatie.</p>	<p>- We hebben een actuele visie op het sociaal domein.</p> <p>- We krijgen inzicht in onze uitgaven.</p> <p>- Door inwoners bij het beleid te betrekken sluit het beleid beter aan bij de leefwereld, wensen en behoeften van onze inwoners en wordt hun deelname en betrokkenheid versterkt.</p> <p>- We hebben in kaart op welke terreinen er preventiever ingezet kan worden met als doel dat inwoners minder vaak beroep doen op zwaardere en duurdere zorg.</p> <p>- Monitoring op resultaten en effecten beleid vanaf 2020.</p>	Team Mens en Maatschappij en 7 ^e team	2 ^e kwartaal 2019
Financieel tekort jeugd analyseren. Invoeren abonnementstarief Wmo.	<p>-Afhankelijk van het onderzoek eind 2018 naar de overschrijding jeugdhulp maatregelen nemen.</p> <p>-Analyseren invoering abonnementstarief Wmo en wanneer noodzakelijk actie ondernemen richting VNG of Ministerie.</p>	- Inzicht in oorzaken tekort zodat we hierop kunnen anticiperen en sturen. Daarnaast signaleren richting ministerie.	Team Mens en Maatschappij	2019

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
Samenwerking met zorgverzekeraar en huisartsen ter voorkoming van duurdere zorg.	<p>- Voortzetting samenwerking tussen gemeenten en de zorgverzekeraar die onder andere verantwoordelijk is voor de inkoop van de huisartsenzorg.</p> <p>- Samen met de huisartsen in onze gemeente het project POH Jeugd verder uitrollen.</p>	<p>Samenwerking om de beste zorg en ondersteuning voor de inwoners tot stand te kunnen brengen.</p> <p>- Meer passende verwijzingen;.</p> <p>- Een verschuiving van hulp en ondersteuning naar de voor iedereen (zonder verwijzing) beschikbare voorzieningen.</p> <p>- Minder verwijzingen van huisartsen naar tweedelijns jeugdhulpverlening.</p> <p>- Besparing op de uitgaven in de jeugdhulpverlening;</p> <p>- normalisering en de-medicalisering.</p>	Team Mens en Maatschappij	2019
Doorontwikkeling toegang: in 2019 een besluit nemen over de organisatievorm van de sociale teams en dit uitvoeren.	Maakt onderdeel uit van kadernota sociaal domein.	We werken integraal en ons sociaal beleid wordt uitgevoerd met als doel dat iedereen naar eigen vermogen mee kan doen in de samenleving. De inwoner staat centraal en we werken met maatwerkvoorzieningen. Passend en afgestemd op de vraag en behoefte van de inwoner. De kwaliteit van de uitvoering door sociale teams wordt verbeterd. Met ingang van 2020 is de organisatievorm ingebed.	Team Mens en Maatschappij	2019
Realistische effectiviteitsmeting, zowel bij zorgaanbieders als bij voorzieningen die voor iedereen (zonder verwijzing) beschikbaar zijn.	-De resultaten van de evaluatie resultaatgericht inkopen en werken (in NMD verband) doorvoeren.	We hebben in beeld in hoeverre het resultaatgericht inkopen bijdraagt aan de visie en doelstellingen van het sociaal domein. De nieuwe aanbesteding volgt in 2020.	Team Mens en Maatschappij	2019

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
Provinciale samenwerking rondom jeugdhulp.	<p>-Regionale vertaling en uitvoering Actieprogramma 'Zorg voor de jeugd' gericht op: betere toegang tot jeugdhulp, aanstellen praktijkondersteuner gecertificeerde instellingen (POGI) en opstellen Drentse jeugdacademie.</p> <p>-Maken afspraken met aanbieders jeugdhulp die beslag krijgen in een Bestuurlijk Transformatie Akkoord Jeugdhulp Drenthe.</p>	<p>- Een zo kort en effectief mogelijke procedure naar de juiste jeugdhulp in combinatie met Jeugdbescherming/ Jeugdreclassering.</p> <p>- Passende hulp voor kwetsbare jongeren en hun gezin in de vorm van kleinschalige woonvoorzieningen: die zoveel mogelijk op thuis lijken.</p> <p>- De kennis van de praktijkervaringen in de toegang en de kennis van de specialisten brengen we in de Drentse Jeugdacademie bij elkaar, samen met ervaringsdeskundigen.</p> <p>-Het bestuurlijk transformatieakkoord moeten leiden tot een gezamenlijk gevoelde urgentie en verantwoordelijkheid van gemeenten en zorgaanbieders om de jeugdhulp betaalbaar en beschikbaar te houden.</p>	<p>Een gezamenlijk aanvraag wordt voorbereid door de Drentse Jeugdhulpregio.</p> <p>Vorbereidend Bestuurlijk Overleg (gem. Hoogeveen, Emmen, Tynaarlo) i.s.m. gemeente Assen.</p>	2019
Jeugdgezondheidszorg Icare/GGD.	Afspraken maken en uitvoering geven aan preventie.	In een eerder stadium inzetten op jongeren <18 jaar, om (zwaardere) hulpvragen te voorkomen Normaliseren en de-medicalisering	Team maatschappij / 7de team/sociaal teams	2019
Aandacht voor armoede- en schuldenproblematiek.	Uitvoering vastgesteld beleid armoede en schulden 2018-2021.	Verminderen armoede- en schuldenproblematiek,	Team Mens en Maatschappij in samenwerking met externe partners zoals de GKB.	2019
Herijking beleidsnota participatiewet / Prestatieovereenkomst WPDA.	Nieuwe beleidsnota in SDA-verband in co-creatie met inwoners.	Iedereen doet mee; naar inclusieve arbeidsmarkt en zo nodig vangnet Aansturing op resultaten.	Team Mens en Maatschappij	2 ^e kwartaal 2019
Transformatie WPDA incl. de BOR.	Uitvoering geven aan transformatie met alle betrokken partners	Meer werk voor inwoners met een beperking.	Team Mens en Maatschappij	4 ^e kwartaal 2019
Afwikkeling opheffing Alescon.	Werkzaamheden die nog doorlopen en (trachten)af te ronden.	Alescon opheffen.	Team Mens en Maatschappij	Doorlopend 2019

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
Zoeken naar effectieve manieren om allochtone inwoners te laten integreren.	Onderzoeken wat nodig is. Plan van aanpak opstellen en uitvoeren. Als eerste gaan we met WPDA op zoek naar een gezamenlijk inzicht met betrekking tot de allochtone inwoners.	Meer nieuwkomers: - Hebben de financiën op orde. - Leren steeds beter de Nederlandse taal. - Zijn actief als vrijwilliger, stagiair of werknemer. - Hebben een sociaal netwerk. - Hebben ondersteuning op maat. - Zijn betrokken bij lokaal sport- en/of cultuuraanbod.	Beleid ism WPDA, vluchtelingenwerk, ROC's, sociale teams, CJG, buurtsport- en cultuurcoaches.	
Jeugdoverlast oplossen door meer naar de oorzaak te kijken.	Samen met BOA's, AOV'ers, CJG plan van aanpak uitvoeren. Rol ST's uitwerken. Geïntegreerde werkwijze ontwikkelen.	- Minder overlast - Passende zorg voor betreffende jongeren. - Inzicht in oorzaken en daar passende maatregelen op inzetten.		
Jeugdproblematieken vroeg signaleren: speciale focus gericht op voorkomen van pesten, roken en verslavingen.	Screening leerlingen PO door buurtsportcoaches (MRT, sportdeelname/zwemvaardigheid, leefstijl). Buurtsportcoaches gaan POD Sport uitrollen bij meer sportaanbieders.	- Voorkomen leefstijlgerelateerde problematiek (motorische ontwikkeling, gezond gedrag als norm). - Goede zwemvaardigheid voor alle kinderen. -Positief sportklimaat. -Jeugd en jongeren met problematiek betrokken houden bij de sportvereniging.	Buurtsportcoaches in samenwerking met onderwijs, sociale teams, zorg en sportaanbieders. Buurtsportcoaches in samenwerking met sociale teams en sportaanbieders.	
Sport, cultuur en bewegen in het sociale domein.	'Sport en bewegen in het sociale domein' als krachtig preventief en licht-curatief middel doorontwikkelen + aanvullen met cultuur: - Verbinden sport, cultuur & bewegen met onderwijs, buurt en zorg - Focus op kwetsbare inwoners. Focus op gezonde leefstijl. - Aanhaken Drenthe doet mee, opstellen uitvoeringsplan Tynaarlo.	- Gezonde leefstijl als norm. - Verhoogde participatie kwetsbare inwoners. - Versterken netwerk sport, cultuur, bewegen, buurt, onderwijs en zorg - Voorkomen en uitstellen dat kwetsbare inwoners in (zware) zorgtrajecten terecht komen	Buurtsport- en cultuurcoaches in samenwerking met onderwijs, sociale teams, zorg en sport- en cultuuraanbieders	
Structurele invulling buurtcoaches.	Evaluatie in 2021 Plan tot structurele invulling om effecten te bereiken.			Na 2019 (2020/ 2021)

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Voor de verantwoording hebben wij ervoor gekozen onze gemeente te vergelijken met de scores van de gemeenten in Drenthe. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren (BBV)	Norm of basis	Tynaarlo	Drenthe
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar (2017)	586,5	706,4
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen (2015)	0,86	1,29
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar (2015)	3,05	5,73
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking (2017)	67,2	65,2
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen (2015)	1,30	1,80
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 1.000 inwoners (18+) (2017)	25,1	37,9
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 1.000 inwoners van 15-64 jaar (2017)	27,8	44,5
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar (2017)	8,3	10,2
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar (2017)	0,6	0,9
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar (2017)	0,2	0,4
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 1.000 inwoners (2017)	34	64

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten	Rekening	Actuele Begroting	Begroting	Meerjaren		
				Begroting	Begroting	Begroting
Beheersproduct	2017	2018	2019	2020	2021	2022
46.01 Samenkracht en burgerparticipatie	3.733.233	3.481.425	3.051.539	3.082.452	3.133.053	3.204.595
46.02 Wijkteams	863.424	1.260.764	1.499.379	1.551.293	1.597.375	1.654.219
46.03 Inkomensregeling	8.879.954	8.952.478	10.081.986	10.096.553	10.110.170	10.123.472
46.04 Begeleidende participatie	143.543	175.000	191.000	191.000	191.000	191.000
46.05 Arbeidsparticipatie	468.319	533.962	507.064	535.335	549.811	579.717
46.06 Maatwerkvoorzieningen	648.104	514.540	527.160	538.680	549.215	560.869
46.71 Maatwerkdienst	4.617.266	5.258.949	5.012.790	5.107.552	5.168.599	5.267.611
46.72 Maatwerkdienst-verlening 18-	5.824.459	5.039.071	5.081.908	5.219.004	5.287.726	5.326.251
46.81 Geëscaleerde zorg 18+	-416.837	-132.230	227.751	233.857	239.356	245.788
46.82 Geëscaleerde zorg18-	913.168	399.889	301.652	312.210	321.576	333.153
Totaal lasten	25.674.633	25.483.848	26.482.229	26.867.936	27.147.881	27.486.675

Baten	Rekening	Actuele Begroting	Begroting	Meerjaren		
				Begroting	Begroting	Begroting
Beheersproduct	2017	2018	2019	2020	2021	2022
46.01 Samenkracht en burgerparticipatie	718.196	322.492	50.680	51.691	52.623	53.624
46.03 Inkomensregeling	6.711.768	6.425.000	6.920.000	6.920.000	6.920.000	6.920.000
46.04 Begeleidende participatie	0	0	0	0	0	0
46.05 Arbeidsparticipatie	0	0	0	0	0	0
46.06 Maatwerkvoorzieningen	0	0	0	0	0	0
46.71 Maatwerkdienst	401.922	338.917	295.854	301.756	307.193	313.040
46.72 Maatwerkdienst-verlening 18-	2.455	0	0	0	0	0
46.81 Geëscaleerde zorg 18+		0	0	0	0	0
Totaal baten	7.834.341	7.086.409	7.266.534	7.273.447	7.279.816	7.286.664

Saldo Hoofdstuk	17.840.292	18.397.439	19.215.695	19.594.489	19.868.065	20.200.011
------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Hoofdstuk 7: Volksgezondheid en milieu

Wat willen we bereiken

Wij willen dat de generaties na ons leven en werken in een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving. Zaken als hergebruik, ontwikkeling van hernieuwbare energie, zuinig omgaan met fossiele brandstoffen, waterbeheer en riolering spelen hierin een belangrijke rol.

Duurzaamheid

We geven verdere uitvoering aan de huidige duurzaamheidsvisie. Wij gaan een uitvoeringsprogramma opstellen waarbij wij een hoofddaccent gaan leggen op de energietransitie. Vraagstukken die wij hier onder andere in meenemen zijn: hoe om te gaan met zonne- en windenergie, transformatie van gas naar andere energiebronnen, maar ook de uitvoering en handhaving van wetgeving per 2024 omtrent asbestdaken.

Wij zoeken hierbij nadrukkelijk de regionale samenwerking. Zo nemen wij deel aan het RES (Regionale Energie Strategie).

In een uitvoeringsprogramma leggen we per jaarschijf vast wat we concreet gaan doen om de doelstelling in de duurzaamheidsvisie te behalen.

Op het terrein van milieu en duurzaamheid willen wij als gemeente een voorbeeldrol vervullen voor iedereen, maar ook leren van andere gemeenten. Wij blijven alert, kritisch en waakzaam op alle activiteiten en bedrijvigheid die de veiligheid en het leefmilieu van inwoners aantasten.

Zo willen wij het toepassen van duurzaamheidsmaatregelen bij bouw en verbouw stimuleren. Samen met andere gemeenten organiseren wij wederom een zonnetoer of een vergelijkbare activiteit met als doel bewoners aan te sporen de huidige woning te verduurzamen. Wij dagen onze inwoners uit om hun ecologische voetafdruk te verkleinen.

Ontwikkelingen met betrekking tot ons vastgoed kennen altijd een duurzaamheidstoets.

Ook faciliteren we (samenwerkings)projecten tussen inwoners en bedrijven voor het opwekken van hernieuwbare energie. Het college werkt hierbij zoveel mogelijk samen met andere partners, zoals energiebedrijven, omringende gemeenten en de provincie.

We realiseren ons hierbij dat het begrip duurzaamheid breed is en dat we moeten prioriteren en faseren, maar bovenal integraal blijven sturen. We onderkennen ook dat de opdrachten niet eindigen bij de gemeentegrens dan wel de provinciegrens. Het is aan ons om telkens vanuit de grote "wereld-opgave" terug te stappen naar de door ons op lokale schaal te beïnvloeden onderwerpen.

RUD: grip krijgen en houden

De RUD Drenthe voert de milieutaken voor alle Drentse gemeenten uit. Zij stelt daartoe jaarlijks een uitvoeringsprogramma op. Afgelopen periode is echter gebleken dat de RUD de doelstellingen niet heeft kunnen halen. Wij vinden dat de RUD Drenthe binnen deze collegeperiode (2020) de toekomstbestendige, robuuste, organisatie moet zijn die de deelnemers bij de oprichting voor ogen hadden.

Afval

Afval wordt niet meer (alleen) gezien als een ongewenst en negatief bijproduct van onze maatschappij, maar ook als een bron van bepaalde grondstoffen. Een groot deel van het vroegere ongewenste afval is nu een gewenst goed, waar vraag naar is. Het hergebruiken van grondstoffen vermindert de schaarste en heeft een economische waarde.

We willen voldoen aan de landelijke doelstellingen voor afvalscheiding uit het programma VANG (Van Afval Naar Grondstof) zijnde minimaal 75% afvalscheiding en 100kg restafval per inwoner in 2020. Een van de middelen hiervoor is een optimale inrichting van de milieustraat en een huisvuilinzameling die dit stimuleert. We werken daarnaast mee aan nieuwe recyclemethoden indien daarmee voordelen te behalen zijn. Kansen in de markt benutten we.

Begraven

Wij komen met een discussienota over de kostendekkendheid en betaalbaarheid van begraven, in relatie met het groenonderhoud. Onze gemeente kent op dit moment geen natuurbegraafplaats. Initiatieven hiertoe vanuit de markt wachten wij af. Voor het ontwikkelen van een natuurbegraafplaats zien wij voor ons geen rol weggelegd.

Klimaatbestendig Tynaarlo

Het klimaat verandert. Buien worden intensiever terwijl er ook meer en langere periodes van droogte zullen voorkomen. Klimaatverandering is een feit waardoor we aan de slag moeten om te werken aan een klimaatbestendig en water-robuust ingericht Tynaarlo. Op enkele plekken in onze gemeente komt wateroverlast voor. Dit willen we primair bovengronds via infrastructurele maatregelen oplossen.

Optimaliseren woonsituatie

We blijven actief inzetten op de verkoop van snippergroen. Hiermee kunnen we additionele inkomsten werven en beheerkosten van openbaar groen beperken. Bovendien faciliteren we inwoners in het optimaliseren van hun woonsituatie door het vergroten van hun tuin of het uitbouwen van de woning/garage. Oneigenlijk gebruik van gemeentelijk groen wordt tegengegaan.

Preventief gezondheidsbeleid

Een goede gezondheid levert veel op. Gezonde mensen hebben in het algemeen een betere kwaliteit van leven, kunnen beter voor zichzelf zorgen en doen minder een beroep op zorg. Ook kunnen ze langer en beter participeren in de samenleving. Op de arbeidsmarkt of als vrijwilliger.

Investeren in gezondheid loont op vele fronten. Voor de uitvoering van ons gezondheidsbeleid richten we ons op positieve gezondheid. Dat is het vermogen van mensen zich aan te passen en een eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven.

Het merendeel van onze inwoners is zelfredzaam en goed opgeleid. We zetten daarom prominent in op het ondersteunen van kwetsbare groepen en op preventie, onder meer door de inzet van buurtspoorcoaches en cultuur.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
Duurzaamheid als onderdeel van alle beleidsterreinen.	Opstellen uitvoeringsprogramma met hoofddoel energietransitie. We werken nadrukkelijk samen in regioverband (RES).	We willen dat de generaties na ons leven en werken in een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving.		Uitvoeringskaders inclusie Faciliteren glasvezelinitiatieven. Uitwerking RES.
Verdere uitvoering acties in de 4 pijlers van de duurzaamheidsvisie.	Herformuleren duurzaamheidsvisie en voor komende periode uitvoeringsplan opstellen.	Actueel uitvoeringsprogramma, aansluitend op alle (landelijke, regionale en lokale) inzet die ook gepleegd wordt.	Gemeente	3 ^e kwartaal 2019

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
Regionale Energie Strategie (RES)	Ondertekening van het Klimaatakkoord; formele start van de ontwikkeling van regionaal gedragen RES. Concept-RES gereed. Overeenstemming tussen Rijk en iedere regio over de inzet van de regio voor hernieuwbare elektriciteitsopwekking en duurzame warmteverdeling. RES opnemen en vertalen naar omgevingsbeleid en uitvoering.	Het 'bod' van de regio richting het rijk voor de regionale bijdrage aan de landelijke ambities.		Eind 2018/begin 2019: 2 ^e kwartaal 2019 4 ^e kwartaal 2019 2020 en 2021
Begraven voor iedereen betaalbaar houden.	In 2018 is ons beleid vastgesteld en voeren we deze in 2019 uit. De eerste jaren wordt dit puzzelen met de voorziening, het onderhoud en de tarieven. Jaarlijks zullen we hierover gaan evalueren.	Begraven betaalbaar houden voor iedereen.	GW / accountant / fin.	Eerste evaluatie.
Wateroverlast voorkomen door inzetten op klimaat-adaptie en migratie.	De eerste totale stresstest wordt uitgevoerd op het bedrijventerrein Vriezerbrug Tynaarlo. Deze wordt gebruikt als pilot en input voor de rest van de gemeente.	Weten wat er speelt in een gebied.	GW	Eerste helft 2019 de gegevens bekend.

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Voor de verantwoording hebben wij ervoor gekozen onze gemeente te vergelijken met de scores van de gemeenten in Drenthe. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

	Norm of basis	Tynaarlo	Drenthe
Verplichte indicatoren (BBV)			
Omvang huishoudelijk restafval.	Kg/inwoner (2016)	126	200
Hernieuwbare elektriciteit.*	% (2016)	18,4	19,1

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten	Rekening	Actuele Begroting	Begroting	Meerjaren		
				Begroting	Begroting	Begroting
Beheersproduct	2017	2018	2019	2020	2021	2022
47.01 Volksgezondheid	1.049.729	1.149.575	1.212.849	1.237.185	1.217.486	1.241.771
47.02 Riolering	2.103.567	2.106.397	2.112.090	2.109.599	2.107.052	2.104.142
47.03 Afval	2.385.824	2.224.046	2.259.152	2.266.145	2.272.583	2.279.418
47.04 Milieubeheer	680.131	740.245	693.571	709.777	724.487	741.087
47.05 Begraafplaatsen en crematoria	364.963	411.986	390.993	397.026	401.996	408.919
Totaal lasten	6.584.214	6.632.249	6.668.655	6.719.732	6.723.604	6.775.337

Baten	Rekening	Actuele Begroting	Begroting	Meerjaren		
				Begroting	Begroting	Begroting
Beheersproduct	2017	2018	2019	2020	2021	2022
47.01 Volksgezondheid	744	0	0	0	0	0
47.02 Riolering	2.683.701	2.705.736	2.728.767	2.728.929	2.729.078	2.729.238
47.03 Afval	3.169.404	2.998.416	3.015.193	3.028.914	3.041.539	3.055.112
47.04 Milieubeheer	450	0	0	0	0	0
47.05 Begraafplaatsen en crematoria	424.461	443.674	454.483	463.573	471.917	480.884
Totaal baten	6.278.760	6.147.826	6.198.443	6.221.416	6.242.534	6.265.234

Saldo Hoofdstuk	305.454	484.423	470.212	498.316	481.070	510.103
------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Hoofdstuk 8: Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Wat willen we bereiken

Tynaarlo is een gemeente waar het prettig wonen is. We blijven bij de beste woongemeenten van Drenthe horen. Sterker nog, uit onderzoek van het weekblad Elsevier naar het woongenot in alle 380 gemeenten staat onze gemeente al jarenlang in de top 30. Daarmee hebben we de hoogste Drentse notering. Hier werken we samen aan. We zijn trots op onze creatieve, ondernemende, inventieve en betrokken inwoners. We vertrouwen op de zelfredzaamheid en kracht in onze samenleving, maar erkennen ook onze verantwoordelijkheid voor inwoners waarvoor wij een steun in de rug of een vliegwielt zijn.

Volkshuisvesting

Om Tynaarlo levendig te houden is het belangrijk dat ons woningbestand aantrekkelijk blijft voor jongeren, ouderen en bijzondere doelgroepen. Vraag en aanbod dienen zoveel mogelijk op elkaar te worden afgestemd. Daarnaast is sprake van herstel van de woningmarkt na jaren van crisis. De komende collegeperiode spelen we hier actief op in. Ons huidige woonplan is daarbij leidend. Voor wat betreft nieuwbouwplannen blijven we onze uitbreidingslocaties zoals Groote Veen en Ter Borch ontwikkelen.

Op basis van de uitkomsten van het woonbehoefte-onderzoek zullen wij keuzes maken over nieuwe ontwikkellocaties. Hierbij denken wij in ieder geval aan Vries-Zuid en de PBH-locatie in Zuidlaren. Wij stimuleren dat er kwalitatief hoogwaardig, functioneel gedifferentieerd, en duurzaam wordt gebouwd. Dat betekent dat wij onze corporaties, onszelf en initiatiefnemers aanmoedigen volhoudbare investeringen te doen, die verder gaan dan het Bouwbesluit.

Wij nemen onze verantwoordelijkheid ten aanzien van de vluchtelingenproblematiek door succesvolle kleinschalige opvang. Samen en in afstemming met corporaties zorgen we ook voor adequate huisvesting van statushouders. Daarin voldoen we aan de landelijke opgave. Het is een uitdaging voor nieuwkomers om erbij te gaan horen in de buurt, met school en werk. We hebben een rol in het zien, erkennen, ruimte geven en passend ondersteunen van initiatieven die hierbij helpen.

We constateren toenemende druk op de wachttijden voor woningtoewijzing door de corporaties voor sommige categorieën woningzoekenden. Wij gaan actief het gesprek voeren met corporaties om de sociale woningvoorraad kwantitatief op peil te houden en daarnaast een verduurzaming van de in elk geval de bestaande woningvoorraad te bewerkstelligen. Dit vertalen we in prestatieafspraken.

Cultuurhistorie

Onze gemeente kent tal van karakteristieke beeldbepalende panden, bomen en beschermde dorpsgezichten. Deze koesteren wij en willen we beschermen.

Omgevingswet

De eerste wet in het fysieke domein is de Mijnewet uit 1810. Het kabinet werkt nu aan de invoering van de Omgevingswet. In deze periode van ruim 200 jaren is het stelsel van omgevingsrecht uitgegroeid tot een complex geheel van circa veertig wetten, honderdtwintig algemene maatregelen van bestuur (AMvB's) en honderden uitvoeringsregelingen met ieder een eigen bevoegdhedenverdeling, deelbelangen, systematiek en terminologie.

In deze coalitieperiode wordt de Omgevingswet geïmplementeerd (2021). Door de komst van deze wet krijgen we als gemeente een grotere afwegingsruimte en hebben we meer vrijheid om zelf het beleid, de kaders en de regels te bepalen. Hoe we dit gaan doen, leggen we vast in de Omgevingsvisie die we gaan maken.

We beschouwen de implementatie van de Omgevingswet als een majeur project, vergelijkbaar met de transformatie van het sociaal domein waar tijd en middelen voor moeten zijn.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
Kwantitatief en kwalitatief op peil houden van de sociale volkshuisvesting / woningvoorraad.	Maken nieuwe prestatieafspraken.	De beschikbaarheid van sociale huurwoningen voldoende waarborgen en een kwaliteitsverbetering van de woningen te bevorderen (levensloopbestendigheid, verduurzaming).	Corporaties, huurdervereniging en medewerker VHV.	Geactualiseerde prestatieafspraken.
Blijven inzetten op huisvesting statushouders.	Dit maakt deel uit van de prestatieafspraken.	Voldoen aan de gemeentelijke taakstelling huisvesting statushouders en voorkomen van verdringing voor regulier woningzoekenden.	Corporaties en medewerker statushouders.	Geactualiseerde prestatieafspraken.
Opstellen omgevingsvisie en implementeren omgevingswet.	Omgevingsvisie: ophalen input middels participatie en verwerken uitkomsten. De organisatie volgt de ontwikkelingen van de Omgevingswet en wordt door middel van cursussen en interne bijeenkomsten voorbereid. We passen onze werkprocessen aan, zorgen dat onze digitale bronnen op orde zijn en we optimaal met onze zaaksystemen werken.	Omgevingsvisie: De omgevingsvisie is een verplichte, door de gemeenteraad op te stellen, integrale visie met strategische hoofdkeuzen van beleid voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn. M.b.v. participatie willen we een basis ophalen voor het opstellen van de omgevingsvisie. Omgevingswet: We zorgen dat organisatie en bestuur is voorbereid op de nieuwe Omgevingswet. Dit vraagt bijstelling van de werkprocessen voor m.n. vergunningverlening, verkeer en Ruimtelijke Ordening en houdt ook invoering van een digitaal stelsel in.	Projectteam en andere betrokken beleidsmedewerkers gemeentebreed, RUD, provincie.	In 2019 zal het participatietraject plaatsvinden. Wij verwachten dat de omgevingsvisie uiterlijk in 2021 kan worden vastgesteld door de gemeenteraad. De Omgevingswet treedt medio 2021 in werking.
Drempel tot de woningmarkt verlagen en stimuleren zelfstandig wonen.	Toepassen via verstrekken starters-, blijvers- en verzilverlening.	Drempel tot de woningmarkt verlagen en stimuleren zelfstandig wonen door starters-, blijvers- en verzilverlening.	SVn met toezicht op uitvoering van uit medewerker VHV.	Uitvoering vindt plaats in 2019 e.v. De eerste evaluatie hiervan doen we bij de Jaarrekening 2019.

Ambitie/accenten	Actie 2019	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2019)
Volhoudbare volkshuisvesting.	Op basis van uitkomsten woningbouwonderzoek faciliteren we bouwplan initiatieven, ondersteunen we transformatieacties van corporaties en ontwikkelen we diverse locaties.	De sociale woningvoorraad in de gemeente kwantitatief op peil houden en kwalitatief verbeteren. Inspelen op toekomstige woonbehoeftes Faciliteren woningverbetering.	Medewerkers RO, VHV, stedenbouw, grondzaken, duurzaamheid, vergunningverlening.	Faciliteren bouwplaninitiatieven en keuzes t.a.v. ontwikkelingen op diverse locaties (Denk aan vrijkomende AB locaties, Vries zuid en centrum Zuidlaren)
Bestemmingsplan Groningen Airport Eelde.	Informatie is opgenomen bij programma 3.			
Regels handhaven omtrent permanente bewoning recreatie-terreinen.	Handhavingsacties opstarten	Tegengaan illegale bewoning	Publiekszaken en Veiligheid	
Verbeteren volledigheid en het digitaal ontsluiten van milieudossiers.	Digitalisering milieudossiers	Informatie-uitwisseling met RUD verbeteren.	Advies en ondersteuning = informatiebeheer/ Publiekszaken en veiligheid	
Inhuur vergunning-verlening.	Inhuren bureau voor vergunningverlening.	Voldoen aan de wettelijke verplichting.	Publiekszaken en Veiligheid.	
Er zijn wettelijke eisen gesteld aan gemeentelijke organisaties bij de uitvoering van de VTH taken. Deze eisen hebben betrekking op kwaliteit en kwantiteit.	Aanschaf programma om inzichtelijk te maken en houden waar de organisaties wel en nog niet voldoen aan de eisen; Het inventariseren en vastleggen van de huidige situatie van de organisatie;	Aantonen dat we voldoen aan de wettelijk gestelde eisen.	Inhuur van een bureau i.s.m. Publiekszaken en Veiligheid/PSA/Ruimte en ontwikkeling.	
Project asbestdaken.	Project heeft betrekking op het verbod om vanaf 2024 asbestdaken aanwezig te hebben in de gemeenten.	Met het project wordt beoogd op tijd een gezonde(re) leefomgeving te creëren en de noodzaak van handhavingszaken te voorkomen.	Publiekszaken en Veiligheid/ Ruimte en ontwikkeling.	
Onderzoek bouwdossiers (BAG).	Er staan nog zo'n 250 objecten in onderzoek waar een gedegen onderzoek naar gedaan moet worden.	Betrouwbare basisadministratie (BAG).	Publiekszaken en Veiligheid.	4 ^{de} kwartaal 2019

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Voor de verantwoording hebben wij ervoor gekozen onze gemeente te vergelijken met de scores van de gemeenten in Drenthe. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren (BBV)	Norm of basis	Tynaarlo	Drenthe
Gemiddelde WOZ waarde.	€1.000 (2018)	256	190
Nieuw gebouwde woningen.	Aantal per 1.000 woningen (2016)	5,7	4,7
Demografische druk.	% (2018)	88,9	80,0
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishoudens.	In Euro's (2018)	592	658
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishoudens.	In Euro's (2018)	644	706

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten	Rekening	Actuele Begroting	Begroting	Meerjaren		
				Begroting	Begroting	Begroting
Beheersproduct	2017	2018	2019	2020	2021	2022
48.01 Ruimtelijke ordening	1.087.153	1.332.097	607.620	645.941	659.592	676.324
48.02 Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	15.163.327	9.807.972	6.909.674	7.048.452	7.175.932	7.312.323
48.03 Wonen en bouwen	1.397.900	1.800.523	1.442.120	1.457.369	1.468.851	1.486.974
Totaal lasten	17.648.380	12.940.592	8.959.414	9.151.762	9.304.375	9.475.621

Baten	Rekening	Actuele Begroting	Begroting	Meerjaren		
				Begroting	Begroting	Begroting
Beheersproduct	2017	2018	2019	2020	2021	2022
48.01 Ruimtelijke ordening	385.608	25.814	2.881	2.939	2.992	3.049
48.02 Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	25.938.084	9.795.293	6.897.603	7.035.555	7.162.195	7.298.277
48.03 Wonen en bouwen	1.627.878	1.648.457	1.230.873	1.255.488	1.278.088	1.302.372
Totaal baten	27.951.570	11.469.564	8.131.357	8.293.982	8.443.275	8.603.698

Saldo Hoofdstuk	-10.303.190	1.471.028	828.057	857.780	861.100	871.923
------------------------	--------------------	------------------	----------------	----------------	----------------	----------------

2. Resultaat

Rekening houdend met de ontwikkelingen van de algemene uitkering, bijstellingen van de begroting t.o.v. 2018 en totaal van voorstellen structureel nieuw beleid, ziet de resultaatontwikkeling 2019 – 2022 er als volgt uit:

nr	omschrijving	2019	2020	2021	2022
1	Begroting 2018	383.799	24.127	236.742	236.742
2	Beheer accommodaties incidenteel 2018	121.000	121.000	121.000	121.000
	Begrotingsresultaat 2018	504.799	145.127	357.742	357.742
Reeds besloten raad					
3	Voorjaarsbrief 2018	-206.460	-206.460	-206.460	-206.460
4	Extra belastingopbrengsten	140.000	140.000	140.000	140.000
5	Harmonisatie kinderopvang	-39.178	-39.178	-39.178	-39.178
6	Menso Alting	-13.649	-13.649	-13.649	-13.649
		-119.287	-119.287	-119.287	-119.287
		385.512	25.840	238.455	238.455
Effecten maart- en meicirculaire					
7	Accres	1.864.119	2.610.770	3.231.869	3.873.341
8	Hoeveelheidsverschillen	171.464	289.504	348.126	444.528
9	Plafond BTW-compensatiefonds	-740.165	-934.381	-1.049.667	-1.245.002
10	BTW-compensatiefonds	370.083	467.191	524.834	622.501
11	DU Schulden en armoede	30.185	30.185	0	0
12	DU Armoedebestrijding kinderen	-5.059	-5.059	-5.059	-5.059
	Totaal effecten maart- en meicirculaire excl. sociaal domein	1.690.627	2.458.210	3.050.103	3.690.309
13	Budgetten sociaal domein	946.903	1.138.630	1.282.565	1.481.490
14	Kosten sociaal domein	-946.903	-1.138.630	-1.282.565	-1.481.490
Effecten septembercirculaire					
15	Accres		-27.633	-55.584	-27.866
16	Ontwikkeling uitkeringsfactor	-82.522	0	-27.792	-27.866
17	Uitkeringsbasis en hoeveelheidsverschillen	26.013	25.992	30.126	57.326
18	Rijksvaccinatieprogramma	65.926	67.502	68.642	69.959
19	Overige taakmutaties	3.481	3.619	3.805	3.992
20	DU woorschoolse voorziening peuters	-20.489	-40.978	-61.467	-61.467
	Totaal effecten septembercirculaire excl. sociaal domein	-7.591	28.502	-42.270	14.078
21	Budgetten sociaal domein uitvoeringskosten SVB PGB	-66.466			
22	Kosten sociaal domein	66.466			
	Saldo incl. maart, mei en septembercirculaire	2.068.548	2.512.552	3.246.288	3.942.842
Noodzakelijke bijstellingen van de begroting					
	Blijkt uit doorrekening begroting;	-218.544	-128.943	-341.922	-597.645
Gemeenschappelijke regelingen					
23	WPDA/Alescon	-686.999	-690.872	-696.758	-700.000
24	RUD	-49.450	-51.247	-51.700	-52.000
25	GGD	-89.294	-104.955	-118.884	-133.000
26	VRD	-68.151	-63.772	-51.563	-55.000
27	Meerschapp Paterswolde	-5.884	-6.184	-6.199	-6.200
Reeds door B&W-vastgestelde aanpassingen en verwerkt in begroting					
28	Bedrijfsvoering	-500.000	-500.000	-500.000	-500.000
29	Beheer en exploitatie sportaccommodaties	-121.000	-121.000	-121.000	-121.000
	Primitief begrotingsresultaat	329.226	845.579	1.358.262	1.777.997
Reeds door B&W-vastgestelde aanpassingen niet verwerkt in begroting					
30	structureel effect najaarsbrief 2018	1.000	1.000	1.000	1.000
31	Verhogen dotaties voorziening onderhoud	-55.814	-55.814	-55.814	-55.814
32	Project 'Koersen en kansen' nazorg gedetineerden	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
		271.412	787.765	1.300.448	1.720.183
	Totaal structureel nieuw beleid	-414.250	-433.450	-465.450	-717.450
PM-posten					
	Resultaat begroting 2019	-142.839	354.315	834.998	1.002.733

In onderstaand overzicht zijn de voorstellen voor structureel nieuw beleid opgenomen en een overzicht van de pm posten.

Structureel nieuw beleid					
33	Inclusie: uitwerking beleidskader fysieke toegankelijkheid	0	0	-30.000	-30.000
34	Gemeentelijke belastingen - LV WOZ	-4.800	-4.800	-4.800	-4.800
35	ingroebudget vervanging kapitaallasten	0	0	0	-250.000
36	Verkiezingen	-15.000	-15.000	-15.000	-15.000
37	Digitale dienstverlening	-16.000	-16.000	-16.000	-16.000
38	Sociaal medische indicatie peuteropvang en kinderopvang	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
39	Aardbevingen	-30.000	-30.000	-30.000	-30.000
40	Tractie	-22.000	-22.000	-22.000	-22.000
41	kapitaallasten armaturen verlichting centrumplan Eelde	-3.850	-3.850	-3.850	-3.850
42	inspecties kinderopvang	-8.600	-8.600	-8.600	-8.600
43	aanpak parkeerplaatsen		-6.600	-8.600	-10.600
44	Bushalte Visio de Brink		-12.600	-12.600	-12.600
45	huisvesting sociaal team zuidlaren	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000
46	capaciteit ten behoeve van uitvoeringsprogramma	-291.000	-291.000	-291.000	-291.000
	Totaal structureel nieuw beleid	-414.250	-433.450	-465.450	-717.450
PM-posten					
47	Omgevingsvisie/-wet		PM	PM	PM
48	Infrastructuur AB Zuidlaren		PM	PM	PM
49	Centrum Zuidlaren		PM	PM	PM
50	Sociaal domein	PM	PM		
51	Investeringsplan fietspaden	PM	PM	PM	PM

Toelichting op de voornoemde onderdelen:

1. De conceptbegroting is opgesteld op basis van de kaders van de begroting 2018. In de begroting is het begrotingsresultaat bij ongewijzigd beleid als uitgangspunt genomen. Dit resultaat is hier vermeld.
2. Bij het vaststellen van de begroting 2018 is een motie aangenomen om alleen incidenteel budget voor 2018 beschikbaar te stellen voor het in eigen beheer nemen van de accommodaties. Om op het begrotingsresultaat uit te komen van 2018 wordt deze post weer opgenomen.
3. Het structurele effect van de voorjaarsbrief is hier opgenomen
4. In december 2017 zijn de belastingverordeningen voor 2018 en 2019 vastgesteld. De vastgestelde tariefsaanpassingen in deze verordening leidden tot meeropbrengsten.
5. In het kader van de inwerkingtreding van de Wet Harmonisatie kinderopvang en peuterspeelzaalwerk is in december 2017 in uw raad besloten om structureel budget beschikbaar te stellen voor het subsidiëren van peuteropvang voor peuters, van alleen- en geen verdienende ouders, die de peuteropvang bezoeken.
6. In april 2018 is extra krediet beschikbaar gesteld voor de permanente en tijdelijke uitbreiding van de Menso Altingschool. De extra kapitaallasten zijn opgenomen ten laste van het begrotingsresultaat
7. Op basis van de maart- en meicirculaire van het Rijk verwachten wij een positieve bijstelling van de algemene uitkering in de komende jaren. De ontwikkeling van het accres wordt voor een belangrijk deel bepaald door de ontwikkeling van de rijksuitgaven. Volgens het systeem van 'samen trap op en samen trap af' hebben wijzigingen in de rijksuitgaven direct invloed op de omvang van het gemeentefonds.

8. Onze gemeente maakt een sterkere groei door dan landelijk gemiddeld en dan waar we bij het opstellen van de begroting 2018 vanuit zijn gegaan. Dat maakt dat de algemene uitkering voor de komende jaren toeneemt.
9. Gemeenten kunnen hun betaalde BTW verhalen op het BTW-compensatiefonds. Het BTW-compensatiefonds wordt gevoed vanuit het Gemeentefonds. Als gemeenten minder declareren dan binnen het fonds beschikbaar is, wordt het restant gestort in het Gemeentefonds. Vanaf 2019 wordt de meerjarenraming van deze ruimte onder het plafond BTW compensatiefonds niet langer geraamd in de algemene uitkering. Dit betekent een negatieve bijstelling van de algemene uitkering. In het vervolg wordt pas in de septembercirculaire van het lopende jaar de voorlopige afrekening in de algemene uitkering verwerkt.
10. In samenhang met punt 9. Omdat wij verwachten dat een deel van de ruimte onder het plafond van het BTW compensatiefonds beschikbaar blijft voor gemeenten nemen wij nu toch een budget op. Dit is opgenomen als 50% van de uitname van punt 9.
11. De algemene uitkering wordt incidenteel verhoogd voor de periode 2018-2020 met budget dat ingezet kan worden ter versterking van het gemeentelijke armoede- en schuldenbeleid.
12. Vanaf 2017 is er structureel budget beschikbaar gesteld voor de bestrijding van de gevolgen van armoede onder kinderen. Jaarlijks vindt in de meicirculaire actualisatie plaats van de verdeling voor het jaar t+1. Dit betekent nu een negatieve bijstelling.
13. In de meicirculaire 2018 zijn de budgetten voor WMO en Jeugd positief bijgesteld, hoofdzakelijk door de toekenning van de loon- en prijsbijstelling. Conform onze uitgangspunten wordt deze bijstelling budgettair neutraal verwerkt
14. Zie 13
15. Op basis van de septembercirculaire van het Rijk verwachten wij een negatieve bijstelling van de algemene uitkering in de komende jaren ten opzichte van de maart- en mei circulaire. De ontwikkeling van het accres wordt voor een belangrijk deel bepaald door de ontwikkeling van de rijksuitgaven. Volgens het systeem van 'samen trap op en samen trap af' hebben wijzigingen in de rijksuitgaven direct invloed op de omvang van het gemeentefonds.
16. Bij het begrip ontwikkeling van de uitkeringsbasis gaat het over de mutaties van de landelijke aantallen inwoners, woonruimten, leerlingen, uitkeringsgerechtigden, WOZ-waarden enz. Wanneer de ontwikkeling van deze aantallen in een gemeente gelijk loopt met de landelijke trend veroorzaakt de ontwikkeling van de uitkeringsbasis geen verschillen. Bij plattelandsgemeenten is het over het algemeen zo dat de ontwikkeling van deze aantallen achter loopt ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Dit heeft dan een negatief effect op de algemene uitkering.
17. Zie punt 8
18. In 2016 is aangekondigd dat het Rijksvaccinatieprogramma wettelijk verankerd wordt in de Wet publieke gezondheid. Met deze wetswijziging wordt een deel van de uitvoering van het Rijksvaccinatieprogramma onder bestuurlijke verantwoordelijkheid van de gemeenten gebracht. De algemene uitkering wordt verhoogd met een structureel bedrag van € 66.000. De GGD gaat deze taak voor de gemeente uitvoeren. Daarom is dit budget nu ook opgenomen in de bijdrage aan de GGD.
19. Overige mutaties
20. De gemeente ontvangt budget met als doel om alle peuters de mogelijkheid te geven om naar een voorschoolse voorziening te gaan. Bij het bepalen van dit budget is afgesproken dat het budget bijgesteld kan worden als de doelgroep (peuters die nu nog niet bereikt worden door gemeenten en geen recht hebben op kinderopvangtoeslag en/of voorschoolse educatie) kleiner is dan vooraf ingeschat. Op basis van de eerste monitor blijkt dit laatste het geval waardoor het budget nu negatief wordt bijgesteld.

21. Dit betreft de uitname uit het algemene uitkering voor de uitvoeringskosten van de Sociale Verzekeringsbank, die de PGB trekkingsrechten uitvoert. Conform onze uitgangspunten wordt deze bijstelling budgettair neutraal verwerkt
22. Zie punt 21
23. De bijdrage van de gemeente aan de verschillende gemeenschappelijke regelingen wordt vastgesteld aan de hand van de begroting van de desbetreffende gemeenschappelijke regeling. In de afgelopen periode zijn de begrotingen 2019 van de GR-en aan de gemeenteraad aangeboden. De aanpassingen van de financiële bijdragen aan de GR-en zijn hier verwerkt en worden, overeenkomstig onze uitgangspunten, gemuteerd op het begrotingsresultaat.
24. Zie 23
25. Zie 23
26. Zie 23
27. Zie 23
28. In 2017 is een strategische personeelsplanning 2018 – 2021 (hierna: SPP) opgesteld om een inzicht te krijgen in de huidige organisatie en organisatieontwikkeling die we voor de komende jaren voorzien. Concreet geeft het SPP inzicht in:
- De vaste formatie die benodigd is voor wettelijke (niet-beïnvloedbare) taken in de periode 2018 – 2021 (regulier/cyclische taken). De basis op orde maakt hier onderdeel van uit;
 - De vaste formatie die flexibel inzetbaar is in de jaren 2018 – 2021 (expertisecentrum);
 - De benodigde externe tijdelijke inzet met als dekking het frictiekostenbudget.
- Op basis van het SPP ontstaat er vanaf 2018 een structureel tekort van € 500.000 die vanaf 2019 niet meer binnen de bedrijfsvoering kan worden opgelost. Voorgesteld wordt dit structurele tekort van € 500.000 mee te nemen negatieve bijstelling van hetbegrotingsresultaat.
29. In 2018 heeft de raad incidenteel budget beschikbaar gesteld om het beheer van een aantal sporthallen en multifunctionele accommodaties (MFA's) in eigen dienst uit te voeren. Vanaf 2019 gaat de gemeente gefaseerd meer sporthallen en multifunctionele accommodaties (MFA's) in eigen dienst uit voeren. Brede toegankelijkheid, gastheerschap en de tevredenheid van de gebruikers staan hierbij voorop. De gemeente neemt het beheer van de huidige partijen over zodra zich een natuurlijk moment voordoet. In 2019 neemt de gemeente Sporthal De Kamp in Vries en de nieuwe sporthal in Eelde over. Omdat er geen directe aanleiding is voor het overdragen van het beheer van de MFA's in Zeijen en Eelderwolde blijft het beheer daar voorlopig zoals het nu is. Voor een aantal MFA's en sporthallen is binnen de begroting budget beschikbaar om het beheer gedeeltelijk uit te voeren. Dat geldt echter niet in alle gevallen. Dat betekent dat de budgetten in de begroting op het niveau moeten worden gebracht om het beheer in eigen dienst te kunnen uitvoeren. Deze begrotingsbijstelling hebben wij hier opgenomen. Deze bijstelling heeft betrekking op de coördinatie van het beheer, MFA Yde, Sporthal De Zwet, Sporthal De Kamp en de nieuw sporthal in Eelde.
30. Het structurele effect van de najaarsbrief 2018 is hier opgenomen.
31. Jaarlijks wordt een doorrekening van de voorziening onderhoud gebouwen opgesteld. Uit de doorrekening over de komende periode van 10 jaar blijkt dat met de huidige dotaties de verwachte uitgaven onvoldoende gedekt zijn. Daarom wordt nu voorgesteld om de dotatie aan de voorziening structureel te verhogen met € 55.814.

32. Bij het project 'Koers en Kansen' is het de bedoeling dat, voordat een inwoner van de betreffende gemeente in detentie gaat, er met gemeenten, ketenpartners en de gedetineerde afspraken worden gemaakt over praktische zaken waar de gedetineerde door en na detentie mee te maken kan krijgen. In samenwerking met de betrokken partijen wordt van de persoon, die in detentie gaat, gevraagd om nog voordat de detentie plaatsvindt een integraal plan te maken. Dit plan zal vervolgens centraal moeten staan gedurende de hele detentieperiode, zodat na de uitstroom kan worden nagegaan in hoeverre het plan heeft gewerkt. Vernieuwend aan de aanpak is dat de gedetineerde in beginsel zelf verantwoordelijk is voor de totstandkoming en het ten uitvoer brengen van zijn plan.

33. Eén van de onderwerpen op de inclusie-agenda is de fysieke toegankelijkheid. Om bij te dragen aan de visie dat iedereen mee kan doen in de samenleving en te zorgen dat ons beleid in lijn is met het VN-Verdrag, wil de gemeente de toegankelijkheid van openbare gebouwen voor mensen met een beperking verbeteren. We willen dat iedereen in gebouwen in de gemeente moet kunnen doen wat ze volgens de bestemming komen doen. Voorgesteld wordt om in Tynaarlo het 'Handboek voor Toegankelijkheid (7e druk)' als uitgangspunt te hanteren. Aan het begin van het bouwproces wordt gesproken met de toekomstige gebruikersgroepen en het VN-panel. Vervolgens stelt de gemeente de prestatie rondom de toegankelijkheid vast. Deze prestatie wordt in het Programma van eisen geborgd. De eisen rondom toegankelijkheid worden hiermee aan het begin van het proces meegenomen, omdat het goedkoper en efficiënter is om vanaf het begin toegankelijkheid mee te nemen, dan wanneer later in het proces aanpassingen moeten worden gedaan.

De eerste twee nieuwbouwprojecten die op de planning staan zijn sporthal Zuidlaren en gymzaal Zuidlaren (start medio 2020). Bij deze twee projecten is dit beleidskader van toepassing. Toepassing van het beleidskader leidt tot een verhoging van de benodigde investeringsbedragen met extra kapitaallasten vanaf 2021.

34. Op 8 september 2016 is door de Waarderingskamer besloten dat de waardering van onroerende zaken voor de Wet WOZ moet veranderen. De belangrijkste doelstellingen van de Wet WOZ zijn gelegen in het streven naar kwaliteit, uniformiteit, duidelijkheid en doelmatigheid. Onder andere het aspect van uniformiteit heeft de Waarderingskamer gebracht tot het besluit om landelijk de gebruiksoppervlakte te gebruiken voor de waardering van woningen. Voor Nederlandse gemeenten wordt het daarom verplicht om woningen op basis van gebruiksoppervlakte te waarderen per 1 januari 2022. Bij een afwijking van meer dan 10% ten opzichte van de bestaande gegevens, moeten de woningen gecontroleerd worden. Hiervoor vragen wij nu structureel budget aan voor een bijdrage aan een landelijke voorziening. Ook voor incidentele lasten is onder het hoofdstuk incidenteel nieuwe beleid budget aan gevraagd.

35. De huidige gebouwen van de gemeentewerf zijn oud en gedateerd. Hierdoor voldoen zij niet meer aan onze huisvestingsvraag. In de komende jaren wordt gekeken hoe de huisvestingsbehoefte kan worden ingevuld, waarbij ook gekeken wordt naar mogelijke samenwerking met omliggende gemeenten. Het budget dat nu is opgenomen is voor de kapitaallasten bij een mogelijke vervangingsinvestering.

36. We investeren in een applicatie ter ondersteuning van de organisatie van verkiezingen. Deze applicatie controleert stempassen en geeft direct aan of het een geldige pas of ongeldige pas is. Daarnaast is het mogelijk om middels deze applicatie actuele opkomst aantal te monitoren. De structurele onderhouds- en licentielasten worden hier aangevraagd.

37. Doordat het vakgebied burgerzaken steeds meer te maken krijgt met nieuwe ontwikkelingen, technieken en wetwijzigingen wordt nu budget aangevraagd voor structurele dekking van de onderhoudskosten die horen bij de aanschaf van applicaties om de digitale dienstverlening toegankelijk te maken.

38. Er wordt nieuw beleid opgesteld door gewijzigde regelgeving en daarnaast stijgen de kosten voor de sociaal medische indicatie peuteropvang en kinderopvang, doordat de indicatiestelling en uitvoering van de WPDA naar de gemeente gaat.
39. Onze inwoners worden geconfronteerd met de gevolgen van de aardbevingen. Enerzijds door het meemaken van een aardbeving zelf en anderzijds door de schade die deze bevingen aan de huizen veroorzaken. We blijven ons inzetten voor veiligheid en compensatiemogelijkheden. Dit vraagt ambtelijke inzet en budget om nader (juridische) advisering te kunnen plegen.
40. Dit zijn de kapitaallasten van de aanschaf van tractie voor gemeentewerken. Deze wordt nader toegelicht in de investeringsplanning.
41. Voor de herinrichting van de openbare ruimte in Eelde is oorspronkelijk uitgegaan van het hergebruiken van de bestaande lichtmasten. Door ondernemers is gevraagd de mogelijkheid voor het plaatsen van nieuwe masten te onderzoeken. Door nu te kiezen voor nieuwe armaturen met ledverlichting is het centrum weer geheel op orde. Wij stellen voor om een krediet beschikbaar te stellen van € 70.000 en de bijbehorende structurele kapitaallasten van € 3.850 te dekken uit het begrotingsresultaat.
42. De incidentele inspecties kinderopvang locaties zijn uit de reguliere begroting GGD gehaald en moeten nu apart worden begroot. Wij stellen voor hier een structureel bedrag van € 8.600 beschikbaar te stellen.
43. Onze wereld verandert in een snel tempo. Er komen jaarlijks meer auto's op de weg. Dat doet een aanslag op met name parkeren in oude wijken. We zien overal auto's op gazons geparkeerd, half in het groen, enz. Aanleggen van parkeerkofters kan een oplossing zijn. Dit gaat wel ten koste van het groen en zal in overleg met inwoners moeten gebeuren. Met dit budget willen we jaarlijks een € 50.000 beschikbaar stellen voor het aanpakken van door inwoners aangemelde knelpunten. Daarnaast stellen we voor om in 2019 twee kredieten beschikbaar te stellen voor het verharderen van de parkeerplaats in Vries (nabij de ijsbaan en voetbal) en één in Eelde bij de Hooiweg (nabij de scouting en de hockey).
44. Visio de Brink in Vries is een plek waar blinden en slechtzienden kunnen wonen en werken. Om blinden en slechtzienden beter in de maatschappij te wortelen is een verbinding met het openbaar vervoer een mooie suggestie. Op dit moment is het lastig dat bewoners nu de Groningerstraat over moeten steken naar de bushalte. De afgelopen jaren is er overleg geweest tussen Visio de Brink, Qbuzz, provincie en gemeente om de routing aan te passen, zodat de bewoners uit en in kunnen stappen op het terrein van Visio. De totale investering bedraagt € 610.000. Wij hebben de toezegging van de provincie dat wij een BDU subsidie kunnen ontvangen van € 295.000. Wij stellen voor een krediet beschikbaar te stellen van € 315.000 voor het aanleggen van een bushalte en de structurele kapitaallasten van € 12.600 ten laste te brengen van het begrotingsresultaat.
45. In 2019 gaan we in het kader van de doorontwikkeling van de toegang voor onze inwoners, kijken hoe we verder gaan met de huisvesting van de sociale teams. In samenwerking met de afdeling ruimtelijke ontwikkeling wordt een plan gemaakt dat moet passen bij de visie op de sociale teams. Op dit moment is er een urgentie bij het sociaal team Zuidlaren voor wat betreft arbeidsomstandigheden en beschikbare ruimte. Voor de huur van een (nieuwe) locatie vragen wij nu structureel een budget aan van € 20.000.
46. Wij stellen in deze begroting voor om, op basis van het uitvoeringsprogramma, een intensivering in de capaciteit te plaatsen van het beleid op het gebied van o.a. duurzaamheid, inclusie en participatie. Wij zien een grotere rol voor de lokale overheid om inwoners op deze onderwerpen te begeleiden en om hierover met de inwoners in gesprek te gaan. Op basis van de voorstellen die in deze begroting zijn opgenomen onder incidenteel en structureel nieuw beleid die direct aan het uitvoeringsprogramma te verbinden zijn vragen wij voor de

uitvoering van dit nieuwe beleid structureel € 291.000 aan. Wij vragen dit nu structureel aan omdat beleid opbouwen, uitvoeren en bij een eventuele heroverweging capaciteit nodig is voor de uitvoering en/of ondersteuning.

47. We bereiden ons voor op de nieuwe Omgevingswet. Deze wet leidt tot deregulering in het fysieke domein. De verwachting is dat er minder vergunningen nodig zijn en procedures eenvoudiger en korter worden. Niemand heeft nog een exact beeld van het structurele effect als de wet eenmaal in werking is. Daarom nemen wij hier een pm-post op.
48. De budgetten voor de kapitaallasten van het accommodatiebeleid Zuidlaren zijn in 2017 vastgesteld. In deze budgetten hebben wij nog geen rekening gehouden met de kapitaallasten die voortvloeien uit de infrastructurele aanpassingen. Dat is ook nog niet mogelijk, omdat de plannen voor Zuidlaren nog niet afgerond zijn. Zodra wij met alle partijen overeenstemming hebben bereikt over de uitvoering van het accommodatiebeleid in Zuidlaren kunnen wij een inschatting maken van de infrastructurele kosten en de daaruit voortvloeiende kapitaallasten. Wij zullen dan met een voorstel terugkomen.
49. Op 4 juli 2017 hebben wij de denkrichting voor de centrumontwikkeling van Zuidlaren gepresenteerd. Deze ontwikkeling zal, net als bij de centra in Vries en Eelde, een beslag leggen op de structurele en incidentele middelen van de gemeente. Wij gaan, onder meer op basis van de uitkomsten van het draagvlakonderzoek, de planvorming Zuidlaren afronden en ter besluitvorming aan de gemeenteraad voorleggen. Dit gaat naar verwachting in 2019 zijn beslag krijgen. Uitgangspunten daarbij zijn de eerder geformuleerde kernwaarden met als doel een toekomstbestendig en breed gedragen integraal plan.
50. In 2017 is de gemeente Tynaarlo geconfronteerd met een stevig tekort in de Jeugdwet. Waar er in 2015 en 2016 nog kleine overschotten waren, bedroeg het tekort over 2017 ruim € 1,5 miljoen op een totaal budget van € 5 miljoen. In de Voorjaarsnota 2018 is een analyse van dat tekort gegeven, samen met enkele in 2018 te nemen maatregelen. Wij verwachten begin 2019 het overzicht te hebben van alle onderzoeken die uitgevoerd worden in 2019. Op basis van dat onderzoek wordt een voorstel gemaakt hoe structureel omgegaan wordt met het sociaal domein. Voor nu nemen wij voor een eventuele structurele bijdrage een PM post op. Binnen de ARGI hebben wij voor 2019 en 2020 respectievelijk €1.300.000 en € 1.000.000 incidenteel gereserveerd ter dekking van een mogelijk tekort in het sociaal domein.
51. In 2019 maken wij een totaal overzicht van de investeringen voor (recreatieve) fietspaden. Dit plan wordt voor de zomer 2019 opgeleverd inclusief een investeringsplanning. Hierbij wordt ook gekeken naar eventuele aansluiting op fietssnelwegen en onderhoud en uitbreiding huidig fietsnetwerk. Voor dergelijke investeringen is momenteel geen budget beschikbaar binnen de begroting. Dit mede naar aanleiding van de geconstateerde problematiek Hoofdweg Eelde en Hunebedstraat Tynaarlo. We verwachten de uitkomsten van dit plan mee te nemen in de perspectievennota 2019. Voor de Hunebedstraat komen wij bij de voorjaarsbrief 2019 terug, waarbij we goed kijken naar de kansen om werk met werk maken. Vooralsnog nemen wij hiervoor een PM post op.

Schommelfonds Algemene Uitkering

Met ingang van het begrotingsjaar 2016 hebben we het schommelfonds in de begroting opgenomen om fluctuaties in de algemene uitkering op te kunnen vangen. Belangrijk voor Tynaarlo omdat we veel investeren in ons voorzieningenniveau en wij strak begroten op sluitendheid (we hebben geen riante overschotten). Bij de begroting 2016 is gekozen om 50% van het accres en 50% van het BTW-compensatiefonds apart te houden in dit schommelfonds. Bijstellingen van de algemene uitkering gedurende het begrotingsjaar kunnen dan via deze post worden opgevangen. Bij de begroting 2017 hebben wij opgenomen dat het schommelfonds maximaal € 500.000 bedraagt. In de begroting 2018 hebben wij reeds voor de jaren 2019 – 2021 een schommelfonds van € 500.000 per jaar opgenomen. De effecten van de meicirculaire en septembercirculaire 2018 hebben geen effect op het schommelfonds. Daarmee blijft het beschikbare bedrag voor de komende vier jaar € 500.000 per jaar. Incidenteel valt dit geld vrij als we hierop geen beroep hoeven te doen (zie najaarsbrief 2018).

Materieel Sluitende begroting

Gedeputeerde Staten van Drenthe hebben in het vastgestelde “Financieel toezichtkader” aangegeven dat de begroting 2019 “materieel sluitend” moet zijn. Dat betekent dat de structurele lasten gedekt moeten worden door structurele baten.

Uit een nadere analyse van de structurele lasten en baten en de incidentele lasten en baten is gebleken dat de begroting voor 2019 materieel sluitend is.

In bijlagen 1 en 2 is een uitgebreide becijfering van incidentele baten en lasten en de structurele en incidentele toevoegingen en onttrekking aan reserves opgenomen. Gecomprimeerd ziet het beeld er voor 2019 als volgt uit:

Presentatie van het structurele begrotingssaldo (bedragen x € 1.000)	2019	2020	2021	2022
Saldo baten en lasten	-668	-28	486	856
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	997	874	872	922
Begrotingssaldo na bestemming	329	846	1.358	1.778
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	756	840	945	989
Structureel begrotingssaldo	1.085	1.686	2.303	2.767
Voorgestelde besluiten begroting 2019				
Structureel nieuw beleid	-414	-433	-465	-717
Reeds door B&W vastgestelde aanpassingen	-58	-58	-58	-58
Structureel begrotingssaldo na vaststelling begroting	613	1.195	1.780	1.992

In bovenstaande tabel zijn de aanpassingen voor incidenteel nieuw beleid en het resultaat van de najaarsbrief nog niet meegenomen. Met deze aanpassingen komt een materieel sluitende begroting niet in gevaar.

3. Meerjarenbegroting + balans meerjarig

	2019			2020			2021			2022		
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
0: Bestuur en ondersteuning	826	1.701	-875	841	1.827	-986	904	1.791	-887	866	1.922	-1.055
1: Veiligheid	29	2.081	-2.052	30	2.128	-2.098	30	2.171	-2.140	31	2.219	-2.188
2: Verkeer, vervoer en waterstaat	206	4.059	-3.853	95	4.045	-3.950	97	4.104	-4.007	99	4.170	-4.071
3: Economie	2.696	3.341	-645	2.762	3.416	-653	2.823	3.485	-662	2.874	3.546	-672
4: Onderwijs	74	4.076	-4.002	76	4.042	-3.966	77	4.156	-4.079	78	4.275	-4.196
5: Sport, cultuur en recreatie	680	6.601	-5.921	663	6.757	-6.094	674	6.867	-6.192	687	7.002	-6.315
6: Sociaal domein	7.267	26.482	-19.216	7.273	26.868	-19.594	7.280	27.148	-19.868	7.287	27.487	-20.200
7: Volksgezondheid en milieu	6.198	6.669	-470	6.221	6.720	-498	6.243	6.724	-481	6.265	6.775	-510
8: Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	8.131	8.959	-828	8.294	9.152	-858	8.443	9.304	-861	8.604	9.476	-872
Algemene dekkingsmiddelen	47.856	1.824	46.032	49.627	1.846	47.781	50.939	1.964	48.975	52.462	1.931	50.531
Overhead	760	9.492	-8.733	775	9.784	-9.009	789	10.006	-9.217	804	10.305	-9.501
Heffing VPB	0	73	-73	0	68	-68	0	62	-62	0	63	-63
Bedrag onvoorzien	0	33	-33	0	33	-33	0	33	-33	0	33	-33
Saldo van baten en lasten	74.724	75.392	-668	76.657	76.685	-28	78.300	77.814	486	80.057	79.201	856
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	1.868	871	998	1.843	970	873	1.938	1.065	873	2.042	1.120	922
Resultaat			329			846			1.358			1.778

Toelichting meerjarenraming

In dit hoofdstuk presenteren we de financiële begroting 2019-2022. Daarbij gaan we in op de financiële kaders van de begroting, de geprognostiseerde balans en het EMU-saldo.

Baten en lasten

Een overzicht van baten en lasten per taakveld, per hoofdstuk vindt u in hoofdstuk 1 van deze begroting.

Overzicht van incidentele baten en lasten

In de begroting zijn naast structurele gelden ook incidentele gelden opgenomen.

In hoofdstuk 5 incidenteel nieuw beleid is een voorstel opgenomen voor de inzet van de middelen voor incidenteel nieuw beleid voor 2019. In bijlage 1 van deze begroting staat een overzicht van de incidentele baten en lasten uit de begroting 2019 inclusief de meerjarenraming.

De uitgangspunten waarop de ramingen zijn gebaseerd.

Algemeen

De basis voor de begroting is vastgesteld beleid. Dit zijn de vastgestelde begroting 2018, en alle structurele effecten uit besluitvorming door de raad t/m 31 juli 2018. Voorts zijn de uitkomsten van de najaarsnota in de begroting verwerkt. Voor de prijsindex en de index op de loonkosten is aangesloten bij de meicirculaire. De waarderingsgrondslagen voor activa en passiva zijn ongewijzigd en conform de grondslagen zoals die in de jaarrekening van 2017 zijn gehanteerd.

Bij het openstellen van deze begroting zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd.

	Opgenomen in Begroting 2018	2019	2020	2021	2022
Prijsindex	1,60%	2,40%	2,00%	1,80%	1,90%
Loonkosten (CAO, structureel)	3,00%	3,50%	3,50%	3,00%	3,60%
Interne rente	1,50%	1,50%	1,50%	1,50%	1,50%
Rente lang geld op te nemen	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%
Rente kort geld op te nemen	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%
Rente kort geld uit te zetten	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

Inflatie en prijsindexen reguliere lasten gemeente

Met ingang van de begroting 2015 wordt voor wat betreft de prijsindex aangesloten bij de percentages die door het rijk in de meest recente circulaire zijn opgenomen. Dit houdt in dat wij in bovenstaande tabel de percentages uit de meicirculaire van het rijk hebben overgenomen. De septembercirculaire van 2018 sluit aan met bovenstaande tabel met uitzondering van 2019. Daar wordt voor de prijsindex uitgegaan van 2,5% en voor de loonkosten van 3,4%.

Personeelskosten

De huidige cao loopt tot en met 1 januari 2019. In November 2018 wordt gestart met overleggen voor een nieuwe cao na 2018. We zijn derhalve uitgegaan van de een index van 3.5% conform de meicirculaire.

Renteontwikkelingen en treasury

* Interne rente

De omslagrente (gewogen gemiddelde rente op in- en externe financieringsmiddelen) is berekend op 1,5%. Deze interne rente geldt voor de kapitaallasten. Voor het grondbedrijf wordt voor 2019 een percentage gehanteerd van 1,49%. Dit is het gewogen gemiddelde rentepercentage van de bestaande leningenportefeuille van de gemeente, naar verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen.

*Rente vast geld op te nemen

In de begroting 2019 is voor de 'rente vast geld op te nemen' een rentepercentage van 2% gehanteerd. Op basis van de inzichten en verwachtingen in de renteontwikkeling is dit percentage niet gewijzigd. Op basis van het voorzichtigheidsprincipe wordt wel rekening gehouden met een risico-opslag.

*Rente kort geld op te nemen

In de begroting 2019 is voor de 'rente kort geld op te nemen' een rentepercentage van 1% gehanteerd. Op basis van de inzichten en verwachtingen in de renteontwikkeling is dit percentage niet gewijzigd. Op basis van het voorzichtigheidsprincipe wordt wel rekening gehouden met een risico-opslag.

* Rente kort geld uit te zetten

In de begroting 2019 is voor de 'rente kort uit te zetten geld' een percentage van 0% gehanteerd. Het uitzetten van kort geld komt eigenlijk niet meer voor sinds de invoering van het schatkistbankieren. Over middelen die wij aanhouden in de 'schatkist' wordt nagenoeg geen rente ontvangen.

Financiële positie

Investerings

In hoofdstuk 7 van deze begroting is een investeringsplanning opgenomen.

Met de kennis die we op dit moment hebben van de verwachte investeringen in de komende jaren is in hoofdstuk 9 onder andere een overzicht opgenomen van de verwachte investeringen in de periode 2019 – 2022, inclusief de verwachte omvang van de investering.

Arbeidskosten

De loonsom voor de hele interne organisatie in de begroting 2019 is € 17.513.881. Dit is inclusief de loonsom van het college van B&W en de vergoeding voor raadsleden. Het verloop van deze kosten is in een aantal jaren als volgt:

2020	18.137.238
2021	18.660.077
2022	19.342.192

Mutatie met reserves

De mutaties met de reserves zijn gebaseerd op bestaand beleid en bestaan voornamelijk uit:

- 1) onttrekken van gelden uit de reserves voor incidenteel beleid;
- 2) het onttrekken van gelden uit de reserves ter dekking van kapitaallasten.

In bijlage 2 is aangegeven welke mutaties in de reserves een incidenteel karakter hebben.

Kapitaallasten

Afschrijvingslasten worden, met inachtneming van de afschrijvingstermijnen uit de verordening 212, berekend o.b.v. de staat van vaste activa. De boekwaarden per 1-1 vormen de grondslag voor de berekening.

Algemene uitkering

De omvang van de algemene uitkering wordt berekend op basis van de meest recente circulaire. (september-circulaire)

Geprognotiseerde balans

Onderstaande balans is opgesteld vanuit de geprognotiseerde staat van vaste activa (staat C), staat van reserves en voorzieningen (staat D), het verloop van boekwaardes van het grondbedrijf en de staat van langlopende leningen (staat E) inclusief de financieringsbehoefte die ontstaat uit voorgaande staten.

Balans x 1000									
Activa	2019	2020	2021	2022	Passiva	2019	2020	2021	2022
Inmateriele vaste Activa	-	-	-	-	Eigen vermogen	55.047	54.466	53.302	52.587
Materiële vaste Activa	97.749	109.656	112.369	113.481	Voorzieningen	6.725	6.422	6.542	6.400
Niet in exploitatie genomen gronde	4.765	4.765	4.765	4.765	Vaste schulden met een looptijd van 1 jaar of langer	60.738	70.962	70.174	69.374
Financiele vaste Activa	8.624	8.145	7.665	7.185					
Vast activa	111.138	122.566	124.799	125.431	Vaste Passiva	122.510	131.850	130.018	128.361
Bouw gronden in exploitatie	20.848	17.831	14.594	10.000	Netto vlottende schulden met een looptijd korter dan 1 jaar	11.000	10.000	10.000	10.000
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	4.524	4.453	4.125	5.750	Overlopende passiva	6.000	6.000	6.000	6.000
Liquide middelen	0	0	0	0					
Overlopende Activa	3.000	3.000	2.500	3.180					
Vlottende activa	28.372	25.284	21.219	18.930	Vlottende passiva	17.000	16.000	16.000	16.000
Totaal Activa	139.510	147.850	146.018	144.361	Totaal Passiva	139.510	147.850	146.018	144.361

EMU- saldo

Als gevolg van Europese regelgeving mogen EU-lidstaten een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Aan dit maximale tekort van 3% hebben, naast de Rijksoverheid, ook de decentrale overheden een aandeel. De EMU-systematiek werkt op een andere manier dan het (gemodificeerde) baten- en lastenstelsel dat de gemeenten hanteren. Investeringen tellen bijvoorbeeld niet mee in het stelsel van baten en lasten, daarbij wordt uitgegaan van de kapitaallasten van de investeringen. Investeringen in een jaar tellen echter wel volledig mee in het EMU-saldo. Bij een sluitende begroting kan een gemeente daardoor toch een negatief EMU-saldo hebben. Het EMU-saldo van de gemeente Tynaarlo voor 2019 komt uit op € 0,8 miljoen (tekort). Het betekent dat in EMU-termen de uitgaven € 0,8 miljoen euro hoger zijn dan de inkomsten. Voor 2019 is de individuele referentiewaarde voor de gemeente Tynaarlo vastgesteld op € 2.9 miljoen.

	2018	2019	2020
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
1 Exploitatie vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-1.333	-668	-28
+2 Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	2.959	3.357	3.311
+3 Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	1.112	1.075	1.075
-4 Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	3.869	7.289	14.608
+5 Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht.	0	0	0
+6 Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord.	0	0	0
-7 Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	7.863	4.469	4.558
+8 Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord.	10.908	8.317	8.484
-9 Lasten op de balanspost voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen.	652	1.153	1.395
-10 Lasten i.v.m. transacties met derden, die niet via de exploitatie lopen maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten.	0	0	0
+11 Verkoop van effecten: - gaat u effecten verkopen? (ja/nee) - zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?	nee --	nee --	nee --
Berekend EMU-saldo	1.262	-830	-7.719

4. Algemene dekkingsmiddelen

In het overzicht van de algemene dekkingsmiddelen wordt een verantwoording aangegeven op de volgende onderdelen

- Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is
- Algemene uitkeringen
- Dividend
- Saldo van de financieringsfunctie

In totaliteit zien de financiële uitkomsten er uit als volgt:

Algemene dekkingsmiddelen	Raming begrotingsjaar (x 1.000)
Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is	5.860
Algemene uitkeringen	41.284
Dividend	275
Saldo van de financieringsfunctie*	-1.388
Totaal	46.031

- * Het saldo van de financieringsfunctie is het saldo van (a) de betaalde rente (last) over de aangegane leningen en over de aangetrokken middelen in rekening courant en (b) de ontvangen rente (baat) over de uitzettingen.

5. Incidenteel nieuw beleid

In onderstaand overzicht is op basis van het uitvoeringsprogramma van dit college een meerjarenoverzicht opgenomen van het incidenteel nieuw beleid. Deze hebben niet alleen betrekking op het plaatsen van accenten, maar vloeien ook voort uit wettelijke verplichtingen waar wij als gemeente aan moeten voldoen (bijvoorbeeld het organiseren van verkiezingen in 2019). Het begrotingsjaar 2022 is voor nu op PM gezet in afwachting van de voortgang in de realisatie van het uitvoeringsprogramma en om te kunnen anticiperen op ontwikkelingen die zich de komende jaren nog voor kunnen doen. In de perspectievennota 2021 wordt een voorstel gedaan voor het incidenteel nieuw beleid 2022.

In deze begroting wordt voorgesteld om het budget beschikbaar te stellen voor het incidentele beleid in 2019, in totaal € 1.014.000. Onderstaand een meerjarenoverzicht incidenteel nieuw beleid 2019 inclusief een toelichting op de opgenomen onderdelen:

Incidenteel nieuw beleid 2019	Hoofdstuk	2019	2020	2021	2022
incidenteel nieuw beleid begroting 2019					
1 Participatie	Alle	125.000	125.000	125.000	pm
2 Gemeentelijke belastingen	0	57.000	57.000	57.000	0
3 Verkiezingen 2019	0	93.000	0	0	0
4 Digitale dienstverlening	0	17.000	0	0	0
5 Project BAG	1	45.000	0	0	0
6 Jongerenraad Tynaarlo	1	5.000	5.000	5.000	pm
7 Veiligheid - BOA's	1	75.000	75.000	75.000	pm
8 Buurtmiddeling	1 & 6	50.000	50.000	50.000	pm
9 Aanleg glasvezel buitengebied	3	PM	0	0	0
10 Vitaal platteland	5	75.000	75.000	75.000	pm
11 Natuur- en milieueducatie	5	16.000	16.000	16.000	pm
12 Subsidie de Buitenplaats	5	50.000	50.000	50.000	pm
13 Initiatieven speelvoorzieningen	5	20.000	20.000	20.000	pm
14 uitbreiding cultuur	5	40.000	40.000	40.000	pm
15 Buursportcoaches	5 & 6	0	0	100.000	pm
16 cultuurcoaches	5 & 6	50.000	50.000	50.000	pm
17 Inclusie: uitwerking beleidskader fysieke toegankelijkheid	5 & 6	28.000	28.000	28.000	0
18 Huisvesting sociaal team Zuidlaren	6	15.000	0	0	0
19 Levensloopbestendig wonen	6	15.000	0	0	0
20 Subsidie Plaats de Wereld	6	47.000	47.000	47.000	pm
21 Inzet POH jeugd GGZ	6	58.000	58.000	58.000	pm
22 maatschappelijke begeleiding nieuwkomers	6	10.000	10.000	10.000	pm
23 <i>ten laste van Participatiereserve</i>	6	-10.000	-10.000	-10.000	pm
24 Preventief gezondheidsbeleid	7	10.000	10.000	10.000	pm
25 Regionale Energie Strategie (RES)	7	40.000	40.000	20.000	0
26 Project asbest daken	8	18.000	9.000	9.000	pm
27 Kwaliteitscriteria VTH	8	35.000	15.000	15.000	pm
28 capaciteit t.b.v uitvoeringsprogramma	0	30.000	0	0	0
Totaal ten laste van de Argi		1.014.000	770.000	850.000	pm

1. Om de ambities van het college op het gebied van participatie waar te maken, wordt voorgesteld om budget beschikbaar te stellen om op verschillende manieren ervaring op te kunnen doen met nieuwe vormen van participatie. Dit door middel van pilots met verschillende participatievormen. Na de pilotperiode van 3 jaar volgt een evaluatie, waarna op basis van de uitkomsten mogelijk een (structureel) vervolgvorstel wordt gedaan.
2. Dit betreft een aanpassingen in de Wet WOZ, waardoor wij zowel incidentele als structurele investeringen moeten doen. Bij punt 34 van het structureel nieuw beleid is een uitgebreidere toelichting opgenomen.
3. In 2019 vinden er drie verkiezingen plaats. In maart voor de Provinciale Staten, gecombineerd met de verkiezingen voor het Waterschap. In mei is de verkiezing voor het Europees Parlement. Binnen het reguliere budget is geen rekening gehouden met drie verkiezingen in één jaar. Daarnaast investeren we in een applicatie die stempassen controleert en direct aangeeft of het een geldige of ongeldige stempas is.
4. Het vakgebied burgerzaken krijgt steeds meer te maken met nieuwe ontwikkelingen, technieken en wetwijzigingen. Daarom wordt nu budget aangevraagd voor incidentele aanschaf van applicaties om de digitale dienstverlening toegankelijk te maken. De bijbehorende structurele lasten zijn opgenomen in het overzicht van het begrotingsresultaat.
5. Dit budget is nodig om een inhaalslag te maken in het afronden van onderzoeksvragen in onze BAG. Er is nog een aantal objecten waar gedegen onderzoek naar moeten worden gedaan om onze basisregistratie volledig te krijgen. Het gaat hier bijvoorbeeld om historisch bouwvergunningen onderzoek, een bestemmingsplantoets en/of veldwerk.
6. De gemeenteraad heeft eind 2017 een initiatiefvoorstel vanuit de raad aangenomen om onderzoek te doen op welke wijze jongerenparticipatie of een jongerenraad vorm kan krijgen. In 2018 is hier onderzoek naar gedaan. Vanaf de tweede helft 2018 is de gemeente met het jongerenwerk en een groepje jongeren gestart om gezamenlijk een jongerenraad op te zetten. Er wordt nu een werkbudget voor "de jongerenraad in oprichting" aangevraagd voor de onkosten.
7. Met dit budget wordt effectieve en flexibele inzet van BOA's gerealiseerd om preventieve, signalerende en handhavende werkzaamheden uit te voeren. Hierbij gaat het om het terugdringen van overlast en criminaliteit, maar ook om de samenwerking met ketenpartners te verbeteren en uit te breiden.
8. Met dit budget kan gestart worden met het opzetten van een buurtbemiddelingsproject met o.a. woningcorporaties, politie en welzijnsorganisaties. Buurtbemiddeling kan helpen om burenruzies op te lossen. Goed getrainde, vrijwillige buurtbemiddelaars proberen partijen weer met elkaar te laten praten op een neutrale plek. De buurtbemiddelaars faciliteren het gesprek. Buurtbemiddeling is erop gericht dat partijen zelf een oplossing te laten vinden.
9. Sinds enkele jaren zijn in heel Nederland lokale bewonersinitiatieven ontstaan om de aanleg van glasvezel in het buitengebied voor elkaar te krijgen. Commerciële partijen pakken dit niet zonder meer op, omdat de aanleg niet altijd rendabel is. Ook in onze gemeente zijn twee initiatieven ontstaan die een grootschalig glasvezelnetwerk willen aanleggen in het buitengebied. Wij verwachten de eerste aanvraag van DCG in 2018. De hier opgenomen PM post betreft het initiatief van Glasvezel Noord. Wij willen dit initiatief graag ondersteunen, maar op dit moment is er nog geen aanvraag ingediend waardoor het nog niet mogelijk is om een bedrag te noemen.
10. Dit budget wordt vooral ingezet als cofinanciering voor initiatieven en projecten van derden, zoals overheden, particulieren, (dorps)belangen en verenigingen. Projecten die zorgen voor een Vitaal Platteland door:
 - Behoud en versterking van de kwaliteit van het landschap;
 - Een goed en divers ingericht groen openbaar gebied;
 - Een positief effect te hebben op een houdbare flora en fauna (Biodiversiteit);

- Versterking van burgerkracht en die de leefbaarheid en saamhorigheid in de dorpen vergroten.
11. Sinds 15 jaar wordt door IVN het scholennetwerk natuur- en milieueducatie in onze gemeente georganiseerd. Er participeren 15 basisscholen in het netwerk. De overeenkomst met IVN loopt dit jaar af. Het voornemen is de natuur- en milieueducatie op de basisscholen te continueren.
 12. Museum de Buitenplaats is aangemerkt door de provincie als een museum met regionale status. Het museum draagt bij aan de promotie van Drenthe, gemeente Tynaarlo en heeft daarmee ook relatie met recreatie en toerisme. Wij willen meedoen met de provincie die hiervoor middelen beschikbaar stelt. Het museum stelt nu een visie op waarin beschreven wordt op welke manier ze een bijdrage kunnen leveren aan maatschappelijke doelen (aansluiten op veld van vrijwilligers, betrekken dorp en centrum bij activiteiten, inzet van mensen in kader van meedoen en activeren).
 13. Het budget voor initiatieven van inwoners voor nieuwe speelvoorzieningen wordt hiermee verhoogd. Daarmee wordt de ingezette lijn van overheidsparticipatie voor initiatieven op het gebied van speelvoorzieningen ondersteund. Dorpen en wijken leveren daarmee een belangrijke bijdrage aan het in stand houden van voorzieningen in de eigen leefomgeving. Als de initiatieven bijdragen aan (1) versterking van de sociale structuren, (2) van bewegen in de openbare ruimte en (3) meedoen, dan willen wij dit ondersteunen.
 14. Door het incidenteel verhogen van het hiervoor beschikbare bedrag naar een niveau dat aansluit bij de huidige vraag, kunnen projecten en activiteiten op het gebied van cultuur worden gestimuleerd. Daarnaast biedt het ruimte om eenmaal per jaar een groter evenement te ondersteunen, voortkomend uit de gedachte van de culturele gemeente.
 15. Tot en met 2020 is er dekking voor de inzet van buurtsportcoaches. Zij leveren een belangrijke bijdrage aan de doelstellingen in het sociale domein. Zij zetten zich ervoor in dat alle kwetsbare inwoners mee kunnen doen in de samenleving (senioren, nieuwkomers, mensen met afstand tot de arbeidsmarkt, mensen in armoedesituaties en mensen met een ongezonde leefstijl). Ook jeugd en jongeren krijgen bijzondere aandacht. De buurtsportcoaches leveren een belangrijke bijdrage aan het verbinden en versterken van onderwijs, sport & bewegen, buurt en zorg. In 2020 wordt dit geëvalueerd en wordt mogelijk een voorstel gedaan voor het voortzetten van deze inzet.
 16. Voor 2019 en 2020 is het voorstel om extra inzet te plegen in de vorm van de functie van een cultuurcoach. Deze inzet richt zich op de verbinding van doelgroepen met cultuur, vergelijkbaar met de inzet van de buurtsportcoaches.
 17. Eén van de onderwerpen op de inclusie-agenda is de fysieke toegankelijkheid. Om bij te dragen aan de visie dat iedereen mee kan doen in de samenleving en te zorgen dat ons beleid in lijn is met het VN-Verdrag, wil de gemeente de toegankelijkheid van openbare gebouwen voor mensen met een beperking verbeteren. We willen dat iedereen in gebouwen in de gemeente kan doen wat hij/zij volgens de bestemming van het gebouw zou moeten kunnen doen.

Bestaande gemeentelijke gebouwen

Om op aanvraag relatief goedkope en simpele aanpassingen te kunnen doen om de toegankelijkheid in bestaande gemeentelijke gebouwen te verbeteren, wordt voorgesteld een klein budget beschikbaar te stellen van € 7.500,-. Het gaat om eenvoudig te realiseren aanpassingen zoals een afscheiding in de banken van een gymzaalkleedkamer, of het aanbrengen van een douchezitje en/of beugels. Voorgesteld wordt om de medewerkers van de vakgroep Vastgoed te mandateren om dit budget in te zetten.

Gebouwen van externe organisaties met een openbare functie

De gemeente wil ook andere organisaties en bedrijven stimuleren om de toegankelijkheid van gebouwen te verbeteren. Voorgesteld wordt om een stimuleringsregeling met een budget van € 20.000 op te zetten die ingezet kan worden voor het realiseren van aanpassingen en voorzieningen die de toegankelijkheid van mensen met een beperking vergroten.

18. In 2019 gaan we in het kader van de doorontwikkeling van de toegang voor onze inwoners kijken hoe we verdergaan met de huisvesting van de sociale teams. In samenwerking met de afdeling ruimtelijke ontwikkeling wordt een plan gemaakt dat moet passen bij de visie op de sociale teams. Op dit moment is er een urgentie bij het sociaal team Zuidlaren voor wat betreft de arbeidsomstandigheden en beschikbare ruimte. Voor de inrichting van de (nieuwe) locatie vragen wij nu incidenteel een budget aan.
19. Vanuit de provincie Drenthe wordt een communicatiecampagne voor levensloopbestendig wonen opgestart. Het doel is dat inwoners van Drenthe zich meer bewust worden wat zij in hun eigen woning kunnen aanpassen om daar langer te kunnen blijven wonen. Er is een gesprek geweest met de provincie, de gemeente Noordenveld en een communicatiebureau. Hierin is uitgelegd dat gemeenten aan kunnen sluiten bij de campagne. Gezien de specifieke inhoud van de campagne en de complexiteit om dit zelfstandig op te pakken wordt voorgesteld om aan te sluiten bij de campagne van de provincie.
20. Plaats de Wereld is een werk- en pleisterplaats in het centrum van Vries. Zij hebben als missie om mensen te verbinden en hen te inspireren om samen bij te dragen aan een eerlijke en duurzame wereld. Educatie en maatschappelijke projecten vormen de kern van de activiteiten en krijgen onder andere vorm in een dorpstuin en atelier. Doormiddel van (moes)tuinieren en kunstzinnige, ambachtelijke activiteiten willen zij duurzame relaties tot stand brengen tussen een gevarieerde groep deelnemers en gebruikers. Dit budget vormt een vervolg op de in 2016 ingezette lijn. Namelijk eenvoudige, integrale en preventieve ondersteuning dichtbij.
21. In 2017 is in Vries gestart met de pilot Praktijkondersteuner Huisartsen Jeugd. Bij twee huisartsenpraktijken is vanuit de gemeente een praktijkondersteuner voor vier uur per week werkzaam. Gebleken is dat het aantal verwijzingen naar de specialistische jeugdhulp door de huisartsen in Vries door de aanwezigheid van de praktijkondersteuner is verminderd en dat dit leidt tot besparingen op het budget voor jeugdhulp. Bij de huisartsen en de gemeente leeft sterk de wens om, gelet op het succes, de pilot te continueren en verder uit te rollen. We willen dit gefaseerd doen.
22. Het budget voor de maatschappelijke begeleiding van nieuwkomers wordt verhoogd om de extra begeleiding en de uitvoering van het participatieverklaringstraject uit te voeren. Dit kan worden gedekt uit de reserve Participatie die hiervoor bestemd is.
23. Zie punt 22 hierboven.
24. Door het ophogen van het budget voor 'preventie-activiteiten' kan ingezet worden op:
 - Toewerken naar een dekkend netwerk van AED's
 - Inzet op een rookvrije generatie
25. De inzet van de Regionale Energie Strategie (RES) is nodig om overeenstemming te bereiken tussen Rijk en regio's over de inzet voor hernieuwbare elektriciteitsopwekking en duurzame warmteverdeling in onze regio. De inzet bestaat ook uit middelen om onderzoeken uit te kunnen voeren naar bijvoorbeeld de energiepotentie, woningvoorraad, vormen van grootschalige duurzame energie. Ook de afstemming met de inwoners vinden we belangrijk en voor dat proces zijn ook kosten geraamd. Omdat het een nieuw traject is hebben we de kosten geraamd als indicatie voor de komende periode.
26. Dit project heeft betrekking op het verbod om vanaf 2024 asbestdaken te hebben. Met het project wordt beoogd op tijd een gezonde(re) leefomgeving te creëren en de noodzaak van handhaving te voorkomen.

27. Er zijn extra wettelijke eisen gesteld aan gemeentelijke organisaties bij de uitvoering van de VTH taken. Deze eisen hebben betrekking op kwaliteit en kwantiteit. Gemeenten hebben feitelijk de keus om zelf te voldoen aan de eisen, of in samenwerking met andere gemeenten de VTH taken onder te brengen bij een omgevingsdienst (zoals de RUD). De SDA+N gemeenten hebben besloten om de basistaken bij de RUD te beleggen. We schaffen een programma aan om inzichtelijk te maken en houden waar de organisaties wel of nog niet voldoen aan de eisen. Daarnaast doen we een 0-meting.
28. Medio 2019 willen wij een kadernota Sociaal Beleid vaststellen, waarin de visies op het gebied van Jeugdhulp, WMO en Werk en Inkomen samenkomen. Wij willen dat de totstandkoming van deze kadernota samen met het Burgerplatform wordt gerealiseerd. Wij vragen incidenteel extra middelen aan voor procesbegeleiding.

6. Onvoorzien

In het overzicht van onvoorzien wordt een verantwoording gegeven op het gebruik van het geraamde bedrag voor onvoorzien. De post onvoorzien is als een post in de begroting opgenomen en dient als dekking voor incidentele lasten en structurele lasten voortvloeiend uit nieuw beleid. Onvoorzien wordt verantwoord onder taakveld 0.8: Financiering.

Bestaand beleid is, dat een bedrag van € 32.500 voor incidenteel onvoorzien wordt begroot.

Gedurende het boekjaar worden de stand en het verloop van deze onvoorzien posten iedere twee weken aan de gemeenteraad gerapporteerd, als daar door begrotingswijzigingen aanleiding toe is.

Onvoorzien incidenteel algemeen	€
<i>(kostenplaats 4008300 / 4380100)</i>	
Beschikbaar geraamd 2019	32.500

7. Investeringsplanning

1. Inleiding

Met de kennis die we op dit moment hebben van de verwachte investeringen in de komende jaren, hebben we twee overzichten opgenomen:

1. Overzicht van de verwachte investeringen in de periode 2019 – 2022, inclusief de verwachte omvang van de investering;
2. Overzicht van de gevraagde kredieten met betrekking tot investeringen 2019.

Verwachte investeringen 2019 – 2022

In dit overzicht hebben wij de verwachte investeringen voor de periode 2019 – 2022 opgenomen. Hier zijn de investeringen opgenomen die starten in 2019. Hierbij hebben we het jaar 2019 concreet benoemd. Voor de jaren 2020 – 2022 hebben we per taakveld de hoofdlijnen in beeld gebracht. Dit overzicht hebben we zo nauwkeurig opgesteld met de kennis van dit moment. Het is natuurlijk nooit te voorkomen dat gedurende het jaar een investering noodzakelijk blijkt, die nog niet in de investeringsplanning is opgenomen.

Investerings 2019 waarvoor nog geen krediet is verstrekt

Sinds 2017 stellen we in de begroting voor om de kredieten voor de investeringen, die in de meerjareninvesteringsplanning voor het begrotingsjaar zijn opgenomen, bij het vaststellen van de begroting, beschikbaar te stellen. Deze investeringen worden in dit hoofdstuk toegelicht, waarbij nadrukkelijk de dekking van de kapitaallasten wordt opgenomen. In het overzicht 'gevraagde kredieten t.b.v. investeringen 2019' zijn die investeringen opgenomen, waarvoor wij nu, bij het vaststellen van de begroting, aan de gemeenteraad vragen de kredieten beschikbaar te stellen.

2. Toelichting op het overzicht gevraagde kredieten voor investeringen 2019

1. Sanering onderbouw VV Actief en vervanging oefenveld

VV Actief heeft subsidie aangevraagd voor de vervanging en sanering van het kunstgras pupillenveld 2006. Naar aanleiding van de landelijke discussie over de milieueffecten van kunstgras voetvalvelden is onderzoek uitgevoerd naar de bodemkwaliteit van de onderbouw van het pupillenveld. Uit dit bodemonderzoek blijkt dat de onderbouw vervuild is.

Hierdoor heeft VV Actief te maken met extra kosten: het opnemen en afvoeren van zand/lava/rubber én de nieuwe aanleg van de onderbouw. De vereniging heeft – ten opzichte van de reguliere vervanging van kunstgras - te maken met een extra last van € 80.000 (ex btw). De investering voor de sanering bedraagt € 80.000. De kapitaallasten bij een afschrijvingstermijn van 25 jaar bedragen € 4.400 en kunnen worden gedekt vanuit het budget investeringsplan sport.

De investering voor de vervanging van het oefenveld bedraagt € 193.600. De kapitaallasten bij een afschrijvingstermijn van 15 jaar bedragen € 15.811 en kunnen worden gedekt vanuit het budget investeringsplan sport.

2. Vervanging velden 9 en 10 TVDM

Tennisvereniging De Marsch heeft een subsidieaanvraag ingediend voor de vervanging van de tennisbanen 9 en 10. Het betreft hier niet-verlichte kunstgrasbanen uit 1994. De vereniging wil deze twee banen voor het nieuwe tennisseizoen (1 april 2019) vervangen door één nieuw aan te leggen LED-verlichte tennisbaan. De keuze voor het type baan (gravel, smashcourt) is nog niet gemaakt. Op basis van de subsidie uitgangspunten – vervanging bestaande baantype (= kunstgras) en de aanleg van LED-verlichting – kan de gemeentelijke kapitaalsinvestering vooraf bepaald worden op max. € 30.500. De kapitaallasten bij een afschrijvingstermijn van 15 jaar bedragen € 2.494 en kunnen worden gedekt vanuit het budget investeringsplan sport.

Riolering in combinatie met wegreconstructies

Bij sommige rioolwerkzaamheden horen ook wegreconstructies. Deze werkzaamheden komen ten laste van het budget wegen. Met de inpassing van het thema BOR op 8 december 2015 zijn binnen het budget wegen middelen aanwezig ter dekking van de kapitaallasten voortvloeiend uit de wegreconstructies. De beide projecten hangen met elkaar samen, vandaar dat ze niet apart worden toegelicht.

3. Vervanging riolering Domineeskamp

Het vervangen van de riolering en de aanleg van een regenwaterriool maakt onderdeel uit van het afkoppelplan Zuidlaren, wat onderdeel is van het regenwaterstructuur plan van Zuidlaren.

Dit maakt weer onderdeel uit van het GRP. De maatregelen zijn bedoeld voor het optimaliseren van het rioolstelsel van Zuidlaren. Hierdoor wordt het rioolstelsel beter bestand tegen extreme buien en hoeft minder schoon regenwater naar de zuivering te worden gepompt. Het totaal benodigde krediet voor de werkzaamheden bedraagt € 285.690. Binnen riolering is rekening gehouden met deze investering. De hieruit voortvloeiende kapitaallasten van € 9.999 kunnen worden opgevangen vanuit het budget riolering. De afschrijvingstermijn bedraagt 50 jaar, conform het GRP en de nota activeren, waarderen en afschrijven.

4. Vervanging gemalen pompgemalen

Dit betreft de vervanging van de mechanische en elektrische installatie bij pompgemalen. Deze maatregelen zijn opgenomen in het GRP. De investering 2019 bedraagt € 147.000. De kapitaallasten bij een afschrijvingstermijn van 15 jaar bedragen € 12.005 en kunnen worden gedekt vanuit het budget riolering.

5. Vervanging gemalen hoofdgemalen

Dit betreft de vervanging van de hoofdgemalen en de mechanische en elektrische installatie. Deze maatregelen zijn opgenomen in het GRP. De investering 2019 bedraagt € 110.000. De kapitaallasten bij een afschrijvingstermijn van 15 jaar bedragen € 8.983 en kunnen worden gedekt vanuit het budget riolering.

6. Vervanging persleidingen hoofdgemalen

Dit betreft de vervanging van de persleidingen bij de hoofdgemalen. Deze maatregel is opgenomen in het GRP. De investering in 2019 bedraagt € 62.200. De kapitaallasten bij een afschrijvingstermijn van 45 jaar bedragen € 2.315 en kunnen worden gedekt vanuit het budget riolering.

Tractie

7. Vervanging bestelauto's

In 2019 staan er weer drie voertuigen gepland voor vervanging. Het gaat om drie personeelsbussen voor team gemeentewerken. We kiezen standaard voor een vijf- of zespersoonsvoertuig in verband met de komst van Alescon. De totale investering in 2019 bedraagt € 124.000. De kapitaallasten bij een afschrijvingstermijn van 10 jaar bedragen € 14.260 en komen ten laste van het begrotingsresultaat

8. Vervanging zoutstrooier

Onze getrokken zoutstrooiers zijn afgeschreven. De zoutstrooiers hebben inmiddels tussen de 15 en 20 jaar dienst gedaan in zware omstandigheden. De nieuwe strooiers kunnen werken met extra pekewater. Dit is nodig om ook tijdens periodes met sneeuw extra te kunnen sproeien. Sneeuw verdwijnt dan sneller en fietspaden zijn eerder en beter te bereiden. De investering in 2019 bedraagt € 60.000. De kapitaallasten bij een afschrijvingstermijn van 10 jaar bedragen € 6.900 en kunnen worden gedekt vanuit het budget gladheidsbestrijding.

Gemeentewerken

9. Uitbreiding opslag pekewater

We strooien onze wegen tijdens de gladheid nat. Dit betekent met een mengsel van droog zout en pekewater. Voor de opslag van pekewater hebben we twee tanks ter beschikking van in totaal 20 m³. Deze komen nog uit de voormalige gemeente Vries en zijn volledig afgeschreven. Onze leveranciers voor pekewater leveren standaard 35m³ per vracht. Hiervoor betalen wij, ook als we ze niet afnemen. Door de uitbreiding wordt dit opgelost. De investering bedraagt € 40.000. De structurele kapitaallasten van € 3.267 kunnen worden gedekt uit het budget voor gladheidsbestrijding

Parkeerplaatsen

10. Parkeerplaats Vries en Eelde

Als onderdeel van het structureel nieuw beleid wordt bij 42 voorgesteld om twee kredieten beschikbaar te stellen voor het verharden van de parkeerplaats in Vries (nabij de ijsbaan en voetbal) en één in Eelde bij de Hooiweg (nabij de scouting en de hockey). Voor de investering in Vries wordt een krediet aangevraagd voor een investering van € 55.000, waarbij de structurele kapitaallasten van € 2.200 ten laste komen van het begrotingsresultaat. Voor de investering in Eelde wordt een krediet aangevraagd voor een investering van € 66.000, waarbij de structurele kapitaallasten van € 2.400 ten laste komen van het begrotingsresultaat.

Busstation

11. Busstation Visio de Brink

Als onderdeel van het structureel nieuw beleid wordt bij 44 voorgesteld om een krediet beschikbaar te stellen voor het realiseren van een busstation bij Visio de Brink. Voor de investering wordt een krediet gevraagd van € 315.000, waarbij voor gesteld wordt om de structurele kapitaallasten van € 12.600 ten laste te brengen van het begrotingsresultaat.

Openbare verlichting

12. Lichtmasten Centrumplan Eelde

Als onderdeel van het structureel nieuw beleid wordt bij 41 voorgesteld om een krediet beschikbaar te stellen voor het vervangen van armaturen in het centrum van Eelde. Voor de investering wordt een krediet gevraagd van € 70.000, waarbij voor gesteld wordt om de structurele kapitaallasten van € 3.850 ten laste te brengen van het begrotingsresultaat.

Automatisering

13. Vervanging storage

Om de processen binnen de gemeente op IT-gebied zo goed mogelijk te kunnen ondersteunen, moet de IT-infrastructuur op orde worden gehouden. Dit betekent dat Tynaarlo in 2019 nieuwe storage moet gaan aanbesteden, omdat de huidige storage-omgeving dan is afgeschreven. Bij de aanschaf houden we rekening met de trend dat er steeds meer naar de 'cloud' gaat. Een groot aantal applicaties en databases draait echter nog lokaal en moet om verschillende redenen ook lokaal worden opgeslagen. Hierbij wordt bijvoorbeeld rekening gehouden met de informatieveiligheid.

Onze huidige storage-omgeving hebben we in 2013 samen aangeschaft met de gemeente Assen. Uit de praktijk is gebleken dat een gezamenlijke aanbesteding zowel voor- als nadelen met zich meebrengt. Er moet dan ook eerst een goede afweging worden gemaakt om te kunnen besluiten tot een gezamenlijke aanbesteding, of te kiezen voor separate aanbesteding.

Afgaande op de vorige aanbesteding en de huidige marktontwikkelingen bedragen de kosten ongeveer €150.000,-, waarbij ervan wordt uitgegaan dat in 6 jaar het hardware wordt afgeschreven. Dekking van de kapitaallasten van € 39.750 vind plaats ten laste van de bedrijfsvoeringsbudgetten.

Voorstel:

Beschikbaar stellen van de kredieten voor de investeringen 2019, zoals opgenomen in het overzicht 'overzicht aan te vragen kredieten t.b.v. investeringen 2019'.

Investeringsplanning 2019 - 2022

Investeringsplanning 2019 - 2022						
Taakveld	Omschrijving	Dekking	Investering 2019	Investering 2020	Investering 2021	Investering 2022
Accommodatiebeleid (scholenbouw en sportvoorzieningen)						
<i>Onderwijsinvesting en sportvoorziening in Zuidlaren</i>						
<i>Jonglaren</i>						
4.2	Onderwijsinvesting	(Ver)nieuwbouw Jonglaren	ja			1.209.684
4.2	Onderwijsinvesting	(Ver)nieuwbouw flexibele schil Jonglaren	ja			121.507
4.2	Onderwijsinvesting	Sloop, asbestverwijdering en boekwaarde Jonglaren	ja			
2.1	Verkeer en vervoer	Infrastructurale werken bij (ver)nieuwbouw Jonglaren				
2.1	Verkeer en vervoer	Infrastructurale werken bij (ver)nieuwbouw flexibele schil Jonglaren				
<i>De Lichtkring</i>						
4.2	Onderwijsinvesting	(Ver)nieuwbouw de Lichtkring	ja		911.802	
4.2	Onderwijsinvesting	(Ver)nieuwbouw flexibele schil de Lichtkring	ja		79.393	
4.2	Onderwijsinvesting	Sloop, asbestverwijdering en boekwaarde de Lichtkring	ja			356.815
2.1	Verkeer en vervoer	Infrastructurale werken bij (ver)nieuwbouw de Lichtkring				pm
2.1	Verkeer en vervoer	Infrastructurale werken bij (ver)nieuwbouw flexibele schil de Lichtkring				pm
<i>De Schuthoek</i>						
4.2	Onderwijsinvesting	(Ver)nieuwbouw De Schuthoek	ja			811.325
4.2	Onderwijsinvesting	Sloop, asbestverwijdering en boekwaarde De Schuthoek	ja			
2.1	Verkeer en vervoer	Infrastructurale werken bij (ver)nieuwbouw De Schuthoek				
2.1	Verkeer en vervoer	Infrastructurale werken bij (ver)nieuwbouw flexibele schil De Schuthoek				
<i>De Tol</i>						
4.2	Onderwijsinvesting	(Ver)nieuwbouw De Tol	ja		1.453.192	
4.2	Onderwijsinvesting	(Ver)nieuwbouw flexibele schil De Tol	ja		219.144	
4.2	Onderwijsinvesting	Sloop, asbestverwijdering en boekwaarde De Tol	ja			520.287
2.1	Verkeer en vervoer	Infrastructurale werken bij (ver)nieuwbouw De Tol				pm
2.1	Verkeer en vervoer	Infrastructurale werken bij (ver)nieuwbouw flexibele schil De Tol				pm

Investeringsplanning 2019 - 2022

Taakveld		Omschrijving	Dekking	Investering 2019	Investering 2020	Investering 2021	Investering 2022
		<i>Schuilingsoord</i>					
4.2	Onderwijshuisvesting	(Ver)nieuwbouw Schuilingsoord	ja		1.839.731		
4.2	Onderwijshuisvesting	(Ver)nieuwbouw flexibele schil Schuilingsoord	ja		296.481		
4.2	Onderwijshuisvesting	Sloop, asbestverwijdering en boekwaarde Schuilingsoord	ja			621.783	
2.1	Verkeer en vervoer	Infrastructurale werken bij (ver)nieuwbouw Schuilingsoord				pm	
2.1	Verkeer en vervoer	Infrastructurale werken bij (ver)nieuwbouw flexibele schil Schuilingsoord				pm	
		<i>de Zuidwester</i>					
4.2	Onderwijshuisvesting	(Ver)nieuwbouw de Zuidwester	ja		1.019.371		
4.2	Onderwijshuisvesting	(Ver)nieuwbouw flexibele schil de Zuidwester	ja		93.894		
4.2	Onderwijshuisvesting	Sloop, asbestverwijdering en boekwaarde de Zuidwester	ja			99.536	
2.1	Verkeer en vervoer	Infrastructurale werken bij (ver)nieuwbouw de Zuidwester				pm	
2.1	Verkeer en vervoer	Infrastructurale werken bij (ver)nieuwbouw flexibele schil de Zuidwester				pm	
		<i>het Stroomdal</i>					
4.2	Onderwijshuisvesting	(Ver)nieuwbouw het Stroomdal	ja		970.905		
4.2	Onderwijshuisvesting	(Ver)nieuwbouw flexibele schil het Stroomdal	ja		99.694		
4.2	Onderwijshuisvesting	Sloop, asbestverwijdering en boekwaarde het Stroomdal	ja			96.286	
2.1	Verkeer en vervoer	Infrastructurale werken bij (ver)nieuwbouw het Stroomdal				pm	
2.1	Verkeer en vervoer	Infrastructurale werken bij (ver)nieuwbouw flexibele schil het Stroomdal				pm	
		<i>Harens Lyceum</i>					
4.2	Onderwijshuisvesting	(Ver)nieuwbouw Harens Lyceum	ja		3.314.367		
4.2	Onderwijshuisvesting	Sloop, asbestverwijdering en boekwaarde Harens Lyceum	ja			660.651	
2.1	Verkeer en vervoer	Infrastructurale werken bij (ver)nieuwbouw Harens Lyceum				pm	
2.1	Verkeer en vervoer	Infrastructurale werken bij (ver)nieuwbouw flexibele schil Harens Lyceum				pm	

Investeringsplanning 2019 - 2022

Taakveld	Omschrijving	Dekking	Investering 2019	Investering 2020	Investering 2021	Investering 2022
5.2 Sport	Nieuwbouw enkele sporthal en Metahal Wenhackers, incl. duurzaamheidsmaatregelen	ja		4.537.711		
5.2 Sport	Nieuwbouw enkele gymzaal Centrum Zuidlaren, incl. duurzaamheidsmaatregelen	ja				809.858
5.2 Sport	Sloop, asbestverwijdering en boekwaarde Goudenregenlaan	ja			75.000	
5.2 Sport	Sloop, asbestverwijdering en boekwaarde de Zwet	ja			230.799	
5.2 sport	clustering sport op Wenhackers	ja	700.000	3.000.000		
Welzijn en sportvoorzieningen						
5.2 Sport	renovatie HCE 2e veld	ja			34.500	
5.2 Sport	w Actief vervanging/renovatie oefenveld	ja	193.600			
5.2 Sport	sanering onderbouw VV Actief	ja	80.000			
5.2 Sport	vervanging velden 9 en 10 TVDM	ja	30.543			
6.1 Samenkracht/burgerparticipatie	Vervanging voorziening op het gebied van welzijn		PM	PM	PM	PM
6.2 Samenkracht/burgerparticipatie	sloop Dorpshuis Ludinge	ja				
Riolering in combinatie met wegconstructies						
7.2 Riolering	Vervanging riolering Westlaren fase III - onderdeel riolering	ja		2.750.000		
2.1 Verkeer en vervoer	Vervanging riolering Westlaren fase III - onderdeel wegconstructie	ja		807.438		
7.2 Riolering	Vervanging riolering Domineeskamp - onderdeel riolering	ja	285.690			
2.1 Verkeer en vervoer	Vervanging riolering Domineeskamp - onderdeel wegconstructie	ja	158.574			
7.2 Riolering	Vervanging riolering Westerhorn - onderdeel riolering	ja		923.000		
2.1 Verkeer en vervoer	Vervanging riolering Westerhorn - onderdeel wegconstructie	ja		93.600		
7.2 Riolering	Vervanging gemalen pompgemalen	ja	147.000	18.000		18.000
7.2 Riolering	Vervanging riolering Leenackersweg - onderdeel riolering	ja			950.000	
2.1 Verkeer en vervoer	Vervanging riolering Leenackersweg - onderdeel wegconstructie	ja			216.800	
7.2 Riolering	Vervanging gemalen hoofdgemalen	ja	110.000	10.000		94.000
7.2 Riolering	Vervanging persleidingen hoofdgemalen	ja	62.200			
7.2 Riolering	vervanging riolering Hageneind - onderdeel riolering	ja				162.000
2.1 Verkeer en vervoer	vervanging riolering Hageneind- onderdeel wegconstructie	ja				34.000

Investeringsplanning 2019 - 2022

Taakveld	Omschrijving	Dekking	Investering 2019	Investering 2020	Investering 2021	Investering 2022
Tractie						
Div	Diverse taakvelden					
	Vervanging bestelauto's	AD	124.000			
Div	Diverse taakvelden					85.000
	Vervanging tractor	ja				
Div	Diverse taakvelden			100.000		
	Vervanging grasmachine	ja				
Div	Diverse taakvelden			70.000		
	Vervanging laadschop	ja				
Div	Diverse taakvelden			60.000		
	Vervanging zoutstrooier(s)	AD			22.000	
Div	Diverse taakvelden				7.000	
	vervanging land- en tuinbouw materiaal	ja				41.000
7.2	Riolering			10.000		
	Vervanging vrachtauto's (aanhangers)	ja			100.000	
Gladheidsbestrijding						
2.1	Verkeer, wegen en water					
	Opslag pekelwater	AD	40.000			
Automatisering						
0.4	Overhead					
	Vervanging storage	ja	150.000			
Kunswerken						
2.1	Verkeer en vervoer					
	Vervanging kunstwerken			PM	PM	PM
Wegen						
2.1	Verkeer en vervoer					
	verharding parkeerplaats Hooiweg Eelde	AD	55.000			
2.1	Verkeer en vervoer					
	Verharding parkeerplaats Vries	AD	66.000			
Busstation						
2.5	Verkeer en vervoer					
	Busstation Visio de Brink	AD	315.000			
Openbare verlichting						
2.1	Verkeer en vervoer					
	Vervanging masten en armaturen Centrumplan eelde	AD	70.000			
2.1	Verkeer en vervoer					
	Vervanging masten en armaturen		PM	PM	PM	PM
Bedrijfsvoering						
0.4	overhead					
	groot onderhoud buitenschil gemeentehuis				PM	
0.4	huisvesting					
	verduurzaming gemeentelijk vastgoed n.a.v. EPA's		PM	PM	PM	PM

Overzicht aan te vragen kredieten t.b.v. investeringen 2019

Taakveld	Omschrijving	Gevraagd krediet	Type investering	Type krediet	Afschrijvings- termijn	Rest- structureel waarde	Kapitaallast incidenteel	Dekking	Vorming bestemmings- reserve
Welzijn en sportvoorzieningen									
5.2 Sport	w Actief vervanging/renovatie oefenveld	193.600	vervanging	economisch	15	0%	15.811	investeringsplanning sport	n.v.t.
5.2 Sport	sanering onderbouw VV Actief	80.000	vervanging	economisch	25	0%	4.400	investeringsplanning sport	n.v.t.
5.2 Sport	vervanging velden 9 en 10 TVDM	30.543	vervanging	economisch	15	0%	2.494	investeringsplanning sport	n.v.t.
Riolering in combinatie met wegconstructies									
7.2 Riolering	Vervanging gemalen pompgemalen	147.000	vervanging	economisch	15	0%	12.005	riolering	n.v.t.
7.2 Riolering	Vervanging gemalen hoofdgemalen	110.000	vervanging	economisch	15	0%	8.983	riolering	n.v.t.
7.2 Riolering	Vervanging persleidingen hoofdgemalen	62.200	vervanging	economisch	45	0%	2.315	riolering	n.v.t.
Tractie									
Div Diverse taakvelden	Vervanging bestelauto's	124.000	vervanging	economisch	10	0%	14.260	AD	n.v.t.
Div Diverse taakvelden	Vervanging zoutstrooler(s)	60.000	vervanging	economisch	10	0%	6.900	AD	n.v.t.
Gladheidsbestrijding									
2.1 Verkeer, wegen en water	Opslag pekelwater	40.000	uitbreiding	economisch	15	0%	3.267	gladheidsbestrijding	n.v.t.
Wegen									
2.1 Verkeer en vervoer	Verharding parkeerplaats Hooiweg Eelde	55.000	vervanging	economisch	50	0%	2.200	AD	N.v.t.
2.1 Verkeer en vervoer	Verharding parkeerplaats Vries	66.000	vervanging	economisch	50	0%	2.400	AD	n.v.t.
2.1 Verkeer en vervoer	Vervanging masten en armaturen Centrumplan eelde	70.000	vervanging	economisch	25	0%	3.850	AD	n.v.t.
Busstation									
2.5 Verkeer en vervoer	Busstation Visio de Brink	315.000	vervanging	economisch	40	0%	12.600	AD	n.v.t.
Automatisering									
0.4 Overhead	Vervanging storage	150.000	vervangen	economisch	4	0%	39.750	0.4 overhead	n.v.t.

8. Subsidieplafonds 2019

Volgens de Algemene Subsidieverordening (Asv) van gemeente Tynaarlo kan de raad voor een bepaalde uitvoeringsregeling een subsidieplafond instellen. Een subsidieplafond kan wenselijk zijn om te voorkomen dat we meer subsidie moeten verstrekken dan er middelen beschikbaar zijn. Met het instemmen met deze begroting, stemt de gemeenteraad dus ook in met de voorgestelde subsidieplafonds.

Ook moet bij de vaststelling van een subsidieplafond worden aangegeven op welke wijze het beschikbare bedrag wordt verdeeld. De wijze van verdeling vindt plaats conform de vastgestelde bijbehorende uitvoeringsregelingen (op volgorde van binnenkomst).

Na het instemmen met deze begroting moeten de subsidieplafonds gepubliceerd worden op elektronische gemeentepagina (www.officielebekendmakingen.nl).

Subsidieplafonds 2019

	Plafond 2019	Plafond 2018
Uitvoeringsregeling kunst & cultuur		
Subsidies kunst & cultuur*	50.000	10.200
Uitvoeringsregeling maatschappelijke activiteiten		
Projecten kwetsbare groepen/preventie	11.366	11.100
Activiteiten internationale bewustwording	11.059	10.800
Uitvoeringsregeling sport		
Subsidiëring aan verenigingen	15.974	15.600
Uitvoeringsregeling ondersteuning bewonersinitiatieven duurzaamheid		
Investeren in een duurzame leefomgeving	9.000	9.000
Uitvoeringsregeling Leefbaarheidsfonds		
Subsidies Leefbaarheidsfonds	15.000	-

*De verhoging van het subsidieplafond voor kunst & cultuur is onderdeel van het voorgestelde incidenteel nieuw beleid 2019. Mocht hier bij vaststelling van het incidenteel nieuw beleid nog wijzigingen in komen dan wordt het subsidieplafond overeenkomstig aangepast.

Voorstel:

Instemmen met de opgenomen subsidieplafonds voor het boekjaar 2019

9. Reserves en voorzieningen

9.1 Inleiding

In deze paragraaf wordt een geactualiseerd beeld van de reserves en voorzieningen gegeven naar de stand van 1 januari 2019

Ook wordt het wettelijke en daarop gebaseerde gemeentelijk beleid beschreven. In bijlage 2 bij deze begroting is een overzicht opgenomen van de incidentele en structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves.

9.2 Wettelijk kader

Het wettelijk kader is neergelegd in het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording). Het gemeentelijk beleid is opgenomen in de Nota Reserves en Voorzieningen 2014 en de Financiële verordening gemeente Tynaarlo 2011.

9.3 Reserves

Reserves zijn vermogensbestanddelen die als eigen vermogen aan te merken zijn. Reserves zijn vrij te besteden. Op grond van het BBV moeten toevoegingen aan reserves altijd gebeuren in het kader van resultaatbestemming. Na het vaststellen van het resultaat voor bestemming worden toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves verwerkt om tot het uiteindelijke resultaat na bestemming te komen. Deze resultaatbestemming is een bevoegdheid van de raad. Alle toevoegingen en onttrekkingen vereisen goedkeuring van de raad.

De raad kan (delen van) reserves nader bestemmen. Hierdoor zijn reserves te onderscheiden in algemene reserves en bestemmingsreserves.

Algemene reserves

Algemene reserves zijn vrij besteedbare reserves. De gemeente Tynaarlo heeft twee algemene reserves. De algemene reserve calamiteiten (Arca) is beschikbaar als weerstandscapaciteit en voor de opvang van tegenvallers (bufferfunctie). De algemene reserve grote investeringen (Argi) heeft meerdere doelen:

- buffer voor de opvang van risico's;
- buffer voor de opvang van tegenvallers in de lopende exploitatie;
- basis voor het genereren van renteopbrengsten t.b.v. dekking incidenteel nieuw beleid;
- goed rentmeesterschap t.b.v. de toekomst/nieuw bestuur;
- budget voor het realiseren van wensen.

Bestemmingsreserves

Een bestemmingsreserve is een reserve waaraan door de raad een bepaalde bestemming is gegeven. Bestemmingsreserves kunnen worden gecreëerd voor vooraf bepaalde doelen. Een bestemmingsreserve wordt opgeheven zodra het doel is bereikt, de reserve niet meer nodig is of de reserve leeg is.

De functies van bestemmingsreserves zijn:

- dekkingsfunctie: op kapitaalinvesteringen (deels) met eigen middelen te financieren of gevoteerde kredieten af te dekken.
- bestedingsfunctie: om geld te reserveren voor een specifieke activiteit of doel.
- Inkomensfunctie: de aan een reserve toegerekende rente komt niet ten gunste van de reserve, maar ten gunste van de exploitatie.

9.4 Voorzieningen

Bij voorzieningen gaat het om onzekere verplichtingen die tot schulden en/of lasten kunnen leiden. Daarom worden voorzieningen gerekend tot het vreemd vermogen en kan er alleen over beschikt worden voor het doel waarvoor de voorziening is ingesteld.

Voorzieningen hebben, in tegenstelling tot de reserves, formeel slechts één doel en bestemming, namelijk een bufferfunctie met betrekking tot dekking van de reeds voorziene verplichtingen en risico's. Voorzieningen worden gevormd zodat:

- aan toekomstige verplichtingen kan worden voldaan (maar waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten).
- om risico's met betrekking tot verplichtingen of verliezen op te vangen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten, bijvoorbeeld de voorziening dubieuze debiteuren.
- gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren, de z.g.n budgetoverheveling t.b.v. de onderhoudsvoorziening.
- gelijkmatige ontwikkeling van tarieven die gebaseerd zijn op kosten, bijvoorbeeld bij de afvalstof- en rioolheffing.

9.5 Omvang van de reserves en voorzieningen per 1 januari 2019

Totaaloverzicht

De reservepositie per 1-1-2019 wordt als volgt gecompriemd weergegeven:

Reserves en voorzieningen	Stand per 1 januari 2019
Arca	11.028.760
Argi	4.309.814
Bestemmingsreserves (totaal)	39.214.775
Totaal reserves	54.553.349
Voorzieningen (totaal)	18.137.265
Totaal Reserves en voorzieningen	72.690.614

*) exclusief resultaat najaarsbrief 2018.

Algemene reserve calamiteiten (Arca)

De Arca dient als weerstandsvermogen voor de opvang van de gevolgen van calamiteiten en risico's. In de nota weerstandsvermogen 2014 (raad 28 oktober 2014) is dit beleid verwoord. Per 31 december 2019 is de stand, wat in de Arca beschikbaar is voor risicoafdekking € 7.686.530.

Hieronder is het verloop van de Arca voor de komende jaren opgenomen:

Geprognostiseerd verloop van de Arca van 1-1-2018 t/m 31-12-2022					
	2018	2019	2020	2021	2022
Stand op 1 januari	11.028.760	11.028.760	8.028.760	8.028.760	8.028.760
Af: onttrekking t.b.v. Argi		-3.000.000			
Stand op 31 december	11.028.760	8.028.760	8.028.760	8.028.760	8.028.760
Af: geormerkte gelden grondbedrijf	-342.230	-342.230	-342.230	-342.230	-342.230
Beschikbaar voor risicoafdekking	10.686.530	7.686.530	7.686.530	7.686.530	7.686.530

Algemene reserve grote investeringen (Argi)

De Argi is bedoeld als:

- Buffer voor opvang van risico's. Dit betekent een onderdeel van het weerstandsvermogen.
- Buffer voor de opvang van tegenvallers in de lopende exploitatie (voor- en najaarsnota en jaarrekening).
- Basis voor het genereren van renteopbrengsten t.b.v. de dekking van incidenteel nieuw beleid.
- Goed rentmeesterschap t.b.v. de toekomst/nieuw bestuur in 2022.
- Budget voor het realiseren van wensen.

Geprognostiseerd verloop van de Argi van 1-1-2018 t/m 31-12-2022					
	2018	2019	2020	2021	2022
Stand op 1 januari	2.826.909	4.309.814	3.253.965	2.402.034	2.325.537
Bij: toevoeging vanuit ARCA		3.000.000			
	2.826.909	7.309.814	3.253.965	2.402.034	2.325.537
<i>Begrotingswijzigingen</i>					
Nr 19 (2017): Herinrichting rond gebied surfstrand Meerzicht	315.211				
Nr 4. Kredieten Menso Altingschool	-234.472				
Resultaatbestemming jaarrekening 2017	641.000				
Dekking resultaat voorjaarsbrief (vjb)	-66.777				
Dekking te korten sociaal domein (vjb)	-1.500.000				
Vrijval bestemmingsreserve Nieuwe Akkers (vjb)	164.000				
Verhogen kredieten AB Zuidlaren (vjb)	-75.508				
Verhogen krediet (ver)nieuwbouw Oelebred (vjb)	-47.070				
Verhogen krediet gymzaal Tynaarlo (vjb)	-36.610				
Verhogen krediet infrastructuur Oelebred (vjb)	-138.595				
Verhogen krediet gymzaal Tynaarlo i.v.m. duurzaamheidsmaatregel	-120.138				
Kapitaallasten dekking uit Argi	0	-13.250	-13.063	-12.875	-12.688
	-1.098.959	-13.250	-13.063	-12.875	-12.688
<i>Onttrekkingen incidentele investeringen</i>					
Investeringsplan college accenten 2016 t/m 2019 (minus Begr.wijz)	-1.625.000				
Friciekostenbudget bedrijfsvoering	-150.000				
Leefbaarheidsfonds	pm	pm	pm	pm	pm
Gebiedsfonds	pm				
Subtotaal incidentele investeringen	-1.775.000	0	0	0	0
<i>Thema: Decentralisaties sociaal domein</i>					
<i>Thema: Accommodatiebeleid</i>	407.885	525.040	474.246	65.379	59.557
<i>Thema: Accommodatiebeleid Zuidlaren</i>	0	0	0	0	0
<i>Thema: Beheer en onderhoud wegen</i>	233.280	414.409	408.859	386.665	380.476
<i>Toevoeging vrijval kapitaallasten algemeen</i>	145.699	158.089	248.027	334.334	379.216
Subtotaal themaboekje en activabeleid	786.864	1.097.538	1.131.132	786.378	819.249
Stand op 31 december	739.814	8.394.102	4.372.034	3.175.537	3.132.098

Verwachtingen mutaties Argi	2018	2019	2020	2021	2021
Verwachte mutaties 2018 en verder					
Thema: Accomodatiebeleid Zuidlaren		-2.526.137			
Centrumontwikkeling Zuidlaren	pm	pm	pm	pm	pm
Resultaten grondexploitaties	pm	pm	pm	pm	pm
Vrijval reserve grondexploitaties	6.500.000				
Voorziening begraven	-2.100.000				
Dekking tekort sociaal domein		-1.600.000	-1.200.000		
overig	-830.000	pm			
Incidenteel nieuw beleid		-1.014.000	-770.000	-850.000	pm
Verwachte mutaties	3.570.000	-5.140.137	-1.970.000	-850.000	0
Verwachte stand ultimo	4.309.814	3.253.965	2.402.034	2.325.537	3.132.098

De Argi is de reserve die wordt gebruikt in directe relatie met de exploitatie. Incidentele meevallers die gedurende het jaar ontstaan worden toegevoegd aan deze reserve en incidentele tegenvallers worden onttrokken. Per 1 januari 2019 is de verwachte stand van de Argi € 4.309.814. De financiële ruimte in de Argi bepaalt de ruimte die beschikbaar is voor de invulling van incidenteel nieuw beleid. Hierbij dient ook rekening te worden gehouden met de weerstandsratio. Het college streeft naar een risicoafdekking van minimaal 100%.

10. Financiering

Inleiding

Deze paragraaf behandelt onderwerpen die behoren tot het treasurybeleid van onze gemeente. Treasury kan worden omschreven als het inzichtelijk hebben van de in- en uitgaande geldstromen en de beheersing van de hieraan verbonden risico's en het rapporteren hierover.

De uitvoering van de treasuryfunctie dient op een prudente wijze de publieke taak en vindt plaats binnen de wettelijke kaders, zoals die in de wet FIDO (Financiering Decentrale Overheden) zijn vastgelegd.

In deze wet staan transparantie en risicobeheersing centraal.

Algemene ontwikkelingen

Liquiditeitenplanning

De huidige liquiditeitsplanning is verouderd. Er wordt gewerkt aan een nieuwe liquiditeitsplanning waarin ook de investeringsplanning en het nieuwe beleid uit deze begroting wordt meegenomen.

Dit inzicht is nodig om de financieringsbehoefte zo goed mogelijk te kunnen bepalen.

Daarnaast wordt er gebruik gemaakt van een langlopende liquiditeitsplanning, waarin de investeringen uit vastgestelde besluiten en plannen zijn opgenomen.

Renteverwachtingen

De rente op de geld- en kapitaalmarkt wordt voornamelijk bepaald door het beleid van de Europese Centrale Bank (ECB). Naast het beleid van de ECB zijn ook andere macro-economische effecten van belang voor de renteontwikkeling. Het beleid van de Verenigde Staten onder president Trump en de zichtbaar stijgende rente in de Verenigde Staten zijn van belang. Maar bijvoorbeeld ook de uittreding van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie en de handelsoorlog kan een effect hebben op de rente. De rentemarkt wordt vaak opgedeeld in de geldmarkt (geldmarktrente) en de kapitaalmarkt (kapitaalmarktrente). Hierbij wordt onder de geldmarktrente de korte rente verstaan en onder de kapitaalmarktrente de lange rente (met een looptijd vanaf 2 jaar).

Als maatstaf van de geldmarktrente wordt vaak naar de Euribor tarieven gekeken. Deze tarieven zijn als heel lang zeer laag. Dat komt doordat de Europese Centrale Bank een monetair beleid voert dat ongekend ruim is. Zo staat de beleidsrente van de ECB (de refi) al heel lang op 0% en de depositorente – het tarief waartegen banken geld bij de ECB kunnen stallen – is zelfs negatief (-0,4%). De ECB houdt de rente zo laag om de economie te stimuleren en de inflatie in de eurozone aan te wakkeren. De economie groeit weer, maar de centrale bank mikt voor de middellange termijn op een inflatie van dicht tegen de 2% aan en dat is nog niet helemaal in zicht. ECB-president Draghi heeft gezegd te verwachten dat de rente (refi) tot de zomer van 2019 op het huidige niveau blijft. Hiermee zullen de Euribortarieven ook voorlopig op de huidige, lage niveaus blijven.

De ontwikkeling van de kapitaalmarktrente hangt in sterke mate samen met hoe de rentes op staatsleningen zich ontwikkelen. Geholpen door betere economische vooruitzichten stegen vorig jaar, vanaf een historisch laag niveau, de kapitaalmarktrentes. De afgelopen maanden zijn de kapitaalmarktrentes per saldo weer wat gedaald. De economie groeit, maar beleggers maken zich zorgen over onder andere de Brexit en een handelsoorlog.

De verwachting is dat de kapitaalmarktrentes in de rest van dit jaar weer voorzichtig opkrabbelen. In de VS is de Amerikaanse centrale bank bezig de beleidsrente te verhogen. In de eurozone durft de Europese Centrale Bank dat nog niet. Wel vindt de ECB dat het al voldoende beter met de economie gaat om QE - het opkopen van obligaties om de kapitaalmarktrentes te drukken – af te bouwen. In oktober halveert de centrale bank het maximale opkoopbedrag verder naar 15 miljard euro per maand. Als de vooruitzichten voor groei en inflatie gunstig blijven, gaat het bedrag na december 2018 naar 0. Maar de ECB blijft waakzaam. Mocht de inflatie niet blijvend richting de 2% gaan, dan kan alsnog worden besloten om QE te verlengen en kunnen de kapitaalmarktrentes langer laag blijven.

Uitgaande van bovengenoemde marktontwikkelingen kan de kapitaalmarktrente op de korte termijn nog onder wat neerwaartse druk blijven, maar de verwachting is dat ze daarna weer voorzichtig gaan stijgen.

Op grond hiervan is bij het opstellen van de begroting 2019 uitgegaan van dezelfde rentepercentages als bij de begroting van 2018. Er is rekening gehouden met een kort geld rente van 1% en van 2% voor lang geld rente. De verwachting is dat binnen deze percentages de benodigde financieringsmiddelen kunnen worden aangetrokken.

Treasurybeheer

Renterisicobeheer

In de wet Fido is een kasgeldlimiet en een renterisiconorm gegeven om de invloed van (externe) rentewijzigingen op de financiële resultaten van de gemeente te beperken.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is opgenomen om een grens te stellen aan de korte financiering. Dit is financiering met een looptijd van één jaar en korter.

De kasgeldlimiet wordt berekend als een percentage (8,5%) van het totaal van de jaarbegroting van de gemeente bij aanvang van het jaar. Voor 2019 zijn de jaarlasten, voor mutaties met reserves, begroot op 75,4 miljoen.

Berekening kasgeldlimiet Begroting 2019

Begrotingstotaal € 75.400.000

Vastgesteld % 8,5%

Kasgeldlimiet € 6.409.000

We verwachten in 2019 binnen de kasgeldlimiet te blijven.

Indien de kasgeldlimiet gedurende 3 kwartalen wordt overschreden, zal er een langlopende lening moeten worden aangetrokken. Hieronder wordt een prognose gegeven voor de kasgeldlimiet per kwartaal.

	Bedragen X 1.000	1e kw 2019	2e kw 2019	3e kw 2019	4e kw 2019
1	saldo vlottende passiva	14.000	14.000	14.000	14.000
2	saldo vlottende activa	8.000	8.000	8.000	8.000
3	Verschil (2-1)	-6.000	-6.000	-6.000	-6.000
4	Toegestane kasgeldlimiet	6.409	6.409	6.409	6.409
	ruimte (4-3)	409	409	409	409

Renterisiconorm

De renterisiconorm heeft tot doel het beheersen van de renterisico's op de vaste schuld (schuld met een rente typische looptijd van één jaar of langer) door o.a. het aanbrengen van spreiding in de looptijden in de leningenportefeuille.

De gemeente loopt risico als er nieuwe leningen worden aangetrokken, of als er een renteherziening van toepassing is. De norm wordt berekend door een in de Uitvoeringsregeling Fido vastgesteld rentepercentage van 20% te vermenigvuldigen met het begrotingstotaal.

In de volgende tabel wordt het renterisico voor de komende vier jaren bepaald, terwijl de renterisiconorm betrekking heeft op het jaar 2019.

Renterisico	2019	2020	2021	2022
Renteherziening	0	0	0	0
Betaalde aflossingen	766.000	6.776.000	788.000	799.000
Renterisico	766.000	6.776.000	788.000	799.000
Renterisiconorm:				
Begrotingstotaal per 1-1	75.400.000			
Door ministerie vastgesteld percentage	20%			
Renterisiconorm	15.080.000			
Onverschrijding	14.314.000			

Uit bovenstaande tabel blijkt dat onze gemeente voor 2019 binnen de renterisiconorm blijft.

Kredietrisicobeheer

De kredietrisico's doen zich voor bij de verstrekte geldleningen.

In onderstaande tabel is aangegeven aan welke risicogroep leningen zijn verstrekt en welke zekerheden zijn overeengekomen.

Risicogroep	Met/zonder hypothecaire zekerheid	Restantschuld X € 1.000,--	%
Stichting Eelder Woningbouw	Zonder	6.840	86,5
Sport	Zonder	1.070	13,5
Totaal		7.910	100,0

Gemeentefinanciering

Schatkistbankieren

In februari 2013 heeft het kabinet het voorstel 'Wijziging van de wet financiering decentrale overheden (Fido) in verband met het rentedragend aanhouden van liquide middelen in 's Rijks schatkist' bij de tweede kamer ingediend. Het wetsvoorstel verplicht alle decentrale overheden om hun overtollige liquide middelen aan te houden in de schatkist. Het woord 'overtollig' verwijst naar alle middelen die decentrale overheden niet onmiddellijk nodig hebben voor de publieke taak. Geld en vermogen mogen niet langer bij bijvoorbeeld banken buiten de schatkist worden aangehouden. Dagelijks wordt het saldo op de bankrekeningen boven de € 500.000 afgestort naar de schatkist. Daardoor blijft de Gemeente Tynaarlo altijd onder het drempelbedrag.

De hoogte van het drempelbedrag is afhankelijk van de financiële omvang van een decentrale overheid, afgemeten aan de omvang van de begroting (dezelfde maatstaf die ook wordt gebruikt voor de berekening van de kasgeldlimiet). De drempel is nu gelijk aan 0,75% van het begrotingstotaal. Voor de Gemeente Tynaarlo geldt voor 2019 een drempel van € 565.500.

Financiering

De financiering van gemeentelijke activiteiten is gebaseerd op integrale financiering.

De totale financieringsbehoefte van de gemeente is de graadmeter.

Bij de thans geldende renteontwikkeling wordt eerst de ruimte die de kasgeldlimiet geeft optimaal benut om kort geld aan te trekken voor o.a. voorfinanciering van investeringen.

Het moment van consolidatie van kort geld naar lang geld hangt onder meer af van de renteontwikkelingen op de korte en lange termijn en de ruimte binnen de kasgeldlimiet.

De looptijd van de geldlening wordt bepaald door de aard van de te financieren investeringen, de resterende looptijd van de bestaande leningen en de te betalen rentepercentages bij de verschillende termijnen van de leningen.

Voor de financiering van grondaankopen worden veelal fixe-leningen afgesloten, waarbij de looptijd wordt gekoppeld aan de looptijd van het bestemmingsplan.

Bij het aantrekken van geldleningen wordt bij tenminste 2 financiële instellingen offerte gevraagd.

Relatiebeheer

Het totale betalingsverkeer vindt plaats via een viertal banken, zijnde Bank Nederlandse Gemeenten (BNG), ING, Rabobank en ABN AMRO Bank.

De rekeningen bij de ING, Rabobank en ABN AMRO Bank worden met name gebruikt als service naar de klanten voor het doen van betalingen aan de gemeente. De saldi op deze rekeningen worden minimaal gehouden.

Het betalingsverkeer tussen het rijk en de gemeente en de betalingen aan derden vindt geheel plaats via de BNG.

Saldi- en Kasbeheer

Elke dag worden de saldi van bankrekeningen geraadpleegd en indien nodig worden de saldi van de overige rekeningen afgeroomd ten gunste van de BNG rekening.

Daarnaast wordt debet-saldi bij de BNG weggewerkt middels het aantrekken van kasgeld.

Uitgangspunt daarbij is het minimaliseren van de rentekosten en het maximaliseren van de renteopbrengsten.

Geldkassen worden aangetroffen bij de afdeling Publiekszaken en bij de Zuidlaardermarkt.

De gemeente voert een actief debiteuren- en crediteurenbeheer, gericht op het snel incasseren van vorderingen en een correct betalingsgedrag door het betalen op de uiterste vervaldag.

Informatievoorziening

In de jaarrekening wordt verslag gedaan van de treasuryfunctie.

De in deze Financieringsparagraaf aangehouden indeling zal hierbij worden aangehouden.

Toerekening van rente

Onderstaande overzicht geeft aan hoe het saldo van betaalde rente over externe financiering en ontvangen rente over extreme financiering wordt toegerekend aan de grondexploitaties en de taakvelden.

<u>Geen rente over het eigen vermogen</u>			
Renteschema (x 1.000)			
Externe rentelasten over korte en lange financiering		€	1.481.814
Externe rentebaten		€	-80.000
Totaal door te rekenen externe rente		€	1.401.814
Rente die aan grondexploitaties moet worden doorberekend	€	-361.366	
		€	-361.366
Saldo door te rekenen externe rente		€	1.040.448
Rente over eigen vermogen	€	-	
Rente over voorzieningen	€	-	
		€	-
De aan taakvelden toe te rekenen rente		€	1.040.448
De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente		€	1.726.826
Rente resultaat op taakveld treasury		€	-686.378

Bestaande opgenomen geldleningen

Hieronder is een overzicht opgenomen van de leningen die bij het opstellen van de begroting 2019 al waren opgenomen.

Staat van opgenomen geldleningen per 31 december 2019										
Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Datum raadsbesluit	Lening nummer	O S R	Jaar van laatste aflossing	Rente percentage	Restantbedrag van de geldlening per 1/1/2019	Opgenomen geldleningen 2019	Rente 2019	Aflossing 2019	Restantbedrag van de geldlening per 31/12/2019
FINANCIERING ALGEMEEN										
794.115	27-07-93	BNG 80897	s	2033	2.620	467.503		11.968	25.844	441.659
15.000.000	B&W25-02-03	BNG 96734	s	2053	4.860	13.545.405		651.966	145.637	13.399.768
4.000.000	B&W29-11-05	BNG101002	s	2030	3.820	1.920.000		72.440	160.000	1.760.000
777.434		BNG 400090747		2029	5.940	731.188	0	41.112	48.993	682.195
19.794.115	Totaal					16.664.096	0	777.486	380.474	16.283.622
FINANCIERING WONINGBOUW										
11.560.187	B&W25-07-06	BNG 102047	s	2036	5.110	6.839.777		342.129	385.340	6.454.437
11.560.187	Totaal					6.839.777	0	342.129	385.340	6.454.437
FINANCIERING GRONDEXPLOITATIE										
6.000.000		bng 40108818		2024	2.750	6.000.000		165.000	0	6.000.000
6.000.000		bng 40108817		2020	2.050	6.000.000		123.000	0	6.000.000
6.000.000		bng.40109497		2024	1.290	6.000.000		77.400	0	6.000.000
5.000.000		bng 40112077		2028	990	5.000.000		49.500	0	5.000.000
5.000.000		bng 40112076		2023	290	5.000.000		14.499	0	5.000.000
28.000.000	Totaal					28.000.000	0	429.400	0	28.000.000
59.354.303	ALGEMEEN TOTAAL					51.503.873	0	1.549.015	765.813	50.738.059

11. Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf gaat over: de gemeentelijke belastingen, retributies/bestemmingsheffingen en het kwijtscheldingsbeleid.

De lokale heffingen zijn, naast de doeluitkeringen van het Rijk en de algemene uitkering uit het Gemeentefonds, een belangrijke bron van inkomsten. De lokale heffingen vallen in twee groepen uiteen: belastingen en retributies/bestemmingsheffingen.

Belastingen

Kenmerkend aan belastingen is dat er geen direct aanwijsbare tegenprestatie tegenover staat. Met andere woorden: de inwoner draagt bij aan de algemene middelen van de gemeente, waaruit een gedeelte van de uitgaven wordt betaald.

Retributies en bestemmingsheffingen

Bij retributies en bestemmingsheffingen is er wel sprake van een directe relatie tussen de heffing en de gemeentelijke taak. De geraamde opbrengsten mogen niet hoger zijn dan de geraamde kosten voor de uitoefening van de taak van de gemeente. Voorbeelden van retributies zijn: leges, marktgelden, standplaatsgelden, begraafrechten en voor een deel van de gemeente, reinigingsrecht. Voorbeelden van bestemmingsheffingen zijn: de rioolheffing en de afvalstoffenheffing.

Besluit begroting en verantwoording

Het Besluit begroting en verantwoording (BBV) stelt eisen aan de inrichting van de paragraaf lokale heffingen. In het BBV is opgenomen dat wordt ingegaan op:

- a. de geraamde inkomsten;
- b. het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
- c. een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe bij de berekening van tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden, wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan deze berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd;
- d. een aanduiding van de lokale lastendruk;
- e. een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid.

Met de informatie in deze paragraaf wordt voldaan aan de eisen in het BBV.

Inkomsten

Omschrijving	Geraamde inkomsten 2019
OZB woningen	€ 4.111.253
OZB niet-woning	€ 1.307.423
Afvalstoffenheffing	€ 2.550.174
Rioolheffing	€ 2.720.669
Forensenbelasting	€ 64.554
Toeristenbelasting	€ 376.733
Begraafrechten (lijkbezorgingsrechten)	€ 452.833
Omgevingsvergunningen	€ 1.219.644

Beleidsuitgangspunten

In het collegeakkoord “Samen, open en duurzaam” zijn de hoofdlijnen van het beleid voor 2018 tot en met 2022 uiteengezet. In het akkoord staat: “Wij zullen terughoudendheid betrachten als het gaat om een stijging van de lokale lastendruk gedurende de komende bestuursperiode. De onroerendezaakbelasting (ozb), de afvalstoffenheffing en de rioolheffing bepalen de lokale lastendruk voor de inwoners van de gemeente. Voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing moeten we kostendekkende tarieven hanteren. Voor wat de onroerende zaakbelasting betreft, gaan we uit van de gebruikelijke trendmatige aanpassing.”

De uitgangspunten in het akkoord laten zich als volgt vertalen:

Omschrijving	Uitgangspunten 2019
OZB tarief woningen	Trendmatig 2% meeropbrengsten
OZB tarief eigenaar niet-woning	Trendmatig 2% meeropbrengsten
OZB tarief gebruiker niet-woning	Trendmatig 2% meeropbrengsten
Toeristenbelasting	Volgen advies Recreatieschap voor 2019 € 1,20
Forensenbelasting	Trendmatig 2% meeropbrengsten
Afvalstoffenheffing	Kostendekkend, met eventueel inzet voorziening
Rioolheffing	Kostendekkend, met eventueel inzet voorziening
Begraafrechten (lijkbezorgingsrechten)	Kostendekkend
Leges	(Toewerken naar) kostendekkend

Bron: Collegeakkoord 2018-2022 gemeente Tynaarlo

Kostendekkendheid leges en heffingen

Onder de naam retributies heft de gemeente tarieven voor diverse vormen van gemeentelijke dienstverlening. Bij retributies is, zoals al aangegeven, sprake van een directe relatie tussen de heffing en de gemeentelijke taak. De geraamde opbrengsten mogen niet hoger zijn dan de geraamde kosten van de gemeente voor uitoefening van de taak. Belastingplichtig is de aanvrager van de dienst dan wel degene voor wie de dienst is verleend. Bij bestemmingsheffingen is de relatie tussen dienst en heffing iets minder strak. Ook al wordt er geen afval aangeboden, er zal toch afvalstoffenheffing moeten worden betaald.

Kruissubsidiëring tussen de verschillende belastbare feiten in de belastingverordeningen is mogelijk. Het is mogelijk dat de gemeenteraad een bepaald tarief hoger vast stelt dan de gemeentelijke kosten, om daarmee een bepaald ander tarief bewust lager te houden dan de gemeentelijke kosten. Een aldus bepaalde tariefstelling mag volgens de wetgever echter niet in strijd komen met algemene rechtsbeginselen en evenmin mag er sprake zijn van een willekeurige of onredelijke heffing.

Gemeenten moeten sinds 2017 bij hun kostendekkende heffingen nieuwe regels van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV)¹ toepassen. Eén van de wijzigingen is dat de begroting in de paragraaf lokale heffingen zowel kwantitatief als kwalitatief inzicht moet geven in de mate van kostendekkendheid en de berekeningswijze van de tarieven van deze heffingen. Van belang is dat het gaat om ramingen van de baten en lasten ten tijde van het vaststellen van de verordening.

De Hoge Raad is de gemeenten tegemoet gekomen door te oordelen dat in het kader van de beoordeling van de opbrengstlimiet niet van een gemeente kan worden verlangd dat zij van alle in de verordening en tarieventabel opgenomen diensten afzonderlijk op controleerbare wijze vastlegt hoe de gemeente de kosten ter zake heeft geraamd.

In een arrest van 4 april 2014 heeft de Hoge Raad daar nog aan toegevoegd dat gemeenten geen zekerheid kunnen hebben over ramingen voor het komende jaar en daarom een onzekerheidsmarge kunnen hanteren.

¹ Stb. 2016, 101, inwerkingtreding geregeld bij Stb. 2016, 138. Inwerkingtreding op 14 april 2016, zie Belastingblad 2016/234.

Legesverordening algemeen

Het uitgangspunt is dat de tarieven voor de gemeentelijke dienstverlening kostendekkend zijn. De tarieven worden gecorrigeerd voor inflatie, tenzij dit leidt tot meer dan 100% kostendekking. Verder zijn er tarieven (veelal burgerzaken) die wettelijk zijn gemaximeerd.

De bij de Legesverordening behorende Tarieventabel bestaat uit 3 titels. Titel 1 omvat de algemene dienstverlening zoals de burgerlijke stand, reisdocumenten, rijbewijzen, opvragen van gegevens uit de basisregistraties of van stukken uit het gemeentearchief. Titel 2 heeft betrekking op de omgevingsvergunningen, terwijl Titel 3 bestaat uit vergunningen die onder de werking van de Europese Dienstenrichtlijn vallen, zoals drank- en horecavergunningen, evenementen standplaatsen en kansspelen. Voor de diensten, die onder de Europese Dienstenrichtlijn vallen, geldt dat ze per hoofdstuk niet meer dan kostendekkend mogen zijn.

De kostendekking van de totale Legesverordening is 63%. Onderstaand een overzicht van de kostendekking van de verordening en de daarbij behorende titels:

Totale legesverordening						
	Totale lasten	overhead	BCF BTW ex overhead	Eind totaal lasten	leges opbrengsten	kosten dekking
Totaal	1.843.053	956.432	149.371	2.948.856	1.849.332	63%

Titel 1

Per hoofdstuk in titel 1 van de tarieventabel is sprake van de volgende mate van kostendekking:

TITEL 1 ALGEMENE DIENSTVERLENING						
	Totale lasten	overhead	BCF BTW incl overhead	Eind totaal lasten	leges opbrengsten	kosten dekking
Hoofdstuk 1 Burgerlijke stand	32.713	10.211	2.318	45.242	41.908	93%
Hoofdstuk 2 Reisdocumenten	388.549	207.805	24.977	621.332	191.228	31%
Hoofdstuk 3 Rijbewijzen	311.901	193.236	23.556	528.692	183.836	35%
Hoofdstuk 4 Verstrekkingen BRP	33.579	24.155	2.944	60.678	4.800	8%
Hoofdstuk 9 Overige publiekszaken	43.396	24.155	5.006	72.556	13.875	19%
Hoofdstuk 10 Gemeentearchief	143	60	3	207	197	95%
Hoofdstuk 14 Verkeer en vervoer	14.767	3.505	2.533	20.804	11.883	57%
Hoofdstuk 15 Diversen	367	351	17	735	700	95%
Hoofdstuk 17 Telecommunicatie	107.424	7.010	21.018	135.452	132.799	98%
Totaal Titel 1	932.838	470.487	82.373	1.485.698	581.224	39%

Titel 2

Bij de omgevingsvergunningen (titel 2) is sprake van de volgende mate van kostendekking:

TITEL 2 DIENSTVERLENING FYSIEKE LEEFOMGEVING						
	Totale lasten	overhead	BCF BTW incl overhead	Eind totaal lasten	leges opbrengsten	kosten dekking
Hoofdstuk 2 tm 8 Omgevingsvergunningen e.a.	787.416	409.993	58.533	1.255.942	1.219.644	97%
Hoofdstuk 6 Bestemmingswijzigingen	10.786	-	339	11.126	11.126	100%
Totaal Titel 2	798.202	409.993	58.872	1.267.067	1.230.769	97%

Het tarief van de belangrijkste leges in deze titel is 3,19% van de bouwsom voor de aanvraag van een omgevingsvergunning bouwactiviteiten. De heffingsmaatstaf bouwsom geeft naar onze mening een goede verdeling van de kosten over de aanvragers. Door het hanteren van een percentage van de bouwsom dragen de grote projecten naar verhouding meer bij aan de opbrengsten dan de kleine projecten. Op deze wijze vindt er een kruissubsidiëring plaats tussen de grote projecten en de kleine verbouwingen. Dat wil zeggen voor de kleine verbouwingen worden niet alle door de gemeente gemaakte kosten doorberekend aan de aanvrager, de grote projecten brengen daarentegen minder kosten met zich mee dan worden doorberekend.

Titel 3

Ten aanzien van titel 3 van de tarieventabel is ten slotte sprake van de volgende mate van kostendekking:

TITEL 3 DIENSTVERLENING EDR									
				Totale lasten	overhead	BCF BTW incl overhead	Eind totaal lasten	leges opbrengsten	kosten dekking
Hoofdstuk 1 Horeca				31.338	30.395	1.509	63.243	8.774	14%
Hoofdstuk 2 Organiseren evenementen of markten				54.601	45.557	2.785	102.943	14.168	14%
Hoofdstuk 4 Kinderopvang				20.356	-	3.150	23.506	13.559	58%
Hoofdstuk 5 Kansspelen				5.718	-	682	6.399	837	13%
Totaal Titel 3				112.013	75.953	8.126	196.091	37.338	19%

Volgens de Europese Diensten Richtlijn (EDR) mogen de baten per hoofdstuk niet hoger zijn dan de lasten. Wij voldoen hieraan ruimschoots.

Begraafrechten (lijkbezorgingsrechten)

Ten aanzien van de begraafrechten is sprake van de volgende mate van kostendekking:

BEGRAAFRECHTEN							
	Totale lasten	overhead	BCF BTW	Eind totaal lasten	Overige opbrengsten	Opbrengsten rechten	kosten dekking
Begraafrechten	390.993	164.875		555.868	1.650	452.833	82%

Begraven is voor 82% kostendekkend. De gemeente is niet verplicht om de kosten te bepalen per afzonderlijk belastbaar feit dat in de verordening op de lijkbezorgingsrechten voorkomt. Het is ook niet nodig om in de tarieven onderscheid te maken naar de begraafplaats.

Rioolheffing

Ten aanzien van de rioolheffing is sprake van de volgende mate van kostendekking:

RIOOLHEFFING							
	Totale lasten	overhead	BCF BTW	Eind totaal lasten	Overige opbrengsten	Opbrengsten heffing	kosten dekking
Rioolheffing	2.447.496	366.308	250.370	3.064.173	8.099	3.056.075	100%

De rioolheffing is 100% kostendekkend met inzet van de voorziening riolering. De inzet van de voorziening is opgenomen in bovenstaande tabel onder 'overige opbrengsten'.

Afvalstoffenheffing

Ten aanzien van de afvalstoffenheffing is sprake van de volgende mate van kostendekking:

AFVALSTOFFENHEFFING							
	Totale lasten	overhead	BCF BTW	Eind totaal lasten	Overige opbrengsten	Opbrengsten heffing	kosten dekking
Afvalstoffenheffing	2.419.166	400.902	355.139	3.175.207	625.033	2.550.174	100%

De afvalstoffenheffing is 100% kostendekkend met inzet van de voorziening reiniging. De inzet van de voorziening is opgenomen in bovenstaande tabel onder 'overige opbrengsten'.

Op 26 september 2017 heeft de gemeenteraad de kadernotitie Huishoudelijk Afval 2017 – 2020 vastgesteld. Een belangrijk doel van de kadernotitie is voor de gemeente Tynaarlo een aanpak op te stellen om in 2020 het afvalscheidingspercentage te verhogen naar 75% en hierdoor de hoeveelheid huishoudelijk restafval te verminderen naar gemiddeld 100 kg per inwoner per jaar.

Met het vaststellen van de kadernotitie is besloten:

1. een derde container voor Plastic, Metalen en Drankenkartons (PMD) te verstrekken in plaats van plastic zakken;
2. het tarief voor Groente, Fruit en Tuin afval (GFT) te verlagen van € 0,09 naar € 0,00 per kilo;
3. een kg/frequentie-tarifiering in te voeren voor het restafval, conform scenario 3 van de kadernotitie;
4. papier door kerken, scholen en verenigingen in te laten zamelen;
5. in plaats van vier nog één aanslag afvalstoffenheffing per jaar op te leggen.

Deze besluiten hebben invloed op de hoogte van de afvalstoffenheffing in 2019. Over het bepalen van de variabele tarieven voor restafval is op 3 juli 2018 een informatieavond voor de gemeenteraad gehouden. Tijdens deze bijeenkomst zijn vijf scenario's geschetst over de mogelijke opbouw van de tarieven en is aan de gemeenteraad gevraagd een richting te geven voor het bepalen van de tarieven. De uitkomst was dat de raad burgemeester en wethouders gevraagd heeft een voorstel te maken.

Dit heeft geresulteerd in een voorstel met de volgende tarieven voor 2019:

Inzameling huishoudelijk restafval:

• Kilo tarief	18 cent/kg
• Aanbiedtarief	3 euro per keer
• Vast recht	110 euro per jaar

Ondergrondse containers:

• Kleine inworp (in een bak van 30 liter)	54 cent/per keer
• Grote inworp (in een bak van 60 liter)	1,08 euro/per keer
• Vast recht	110 euro per jaar

En voor de rolcontainers de volgende tarieven:

• Kilo tarief	18 cent/kg
• Vast recht	110 euro per jaar

Voor de rolcontainers wordt geen aanbiedtarief in rekening gebracht. Dit vanwege het feit dat de aanbieders in deze containers niet kunnen differentiëren in hun aanbodgedrag. Het restafval en de GFT fractie kunnen niet gescheiden worden aangeboden.

Voorziening

Binnen het taakveld afval is een voorziening reiniging beschikbaar. De stand van de voorziening bedraagt op 31-12-2017 € 1.411.310. Ten opzichte van de lasten van het taakveld afval, € 2.385.824 (excl. toegerekende overhead), is deze voorziening hoog te noemen.

De voorziening is gevormd uit ontvangen reinigingsrechten en mag op grond van het BBV alleen worden ingezet ter dekking van kosten voor reiniging/afval. Daarom is verder voorgesteld de komende vier jaar de voorziening geleidelijk 'terug te geven' aan de inwoners door het vastrecht niet in 2019 te laten stijgen naar € 110, maar de stijging deels te dekken uit een onttrekking aan de voorziening. Hierdoor wordt de stijging van het vastrecht naar € 110 geleidelijk ingevoerd.

Ook wordt in 2020 een evaluatie van de ontwikkelingen van het gekozen scenario uitgevoerd, om daar waar nodig de tarieven bij te stellen.

Aanslag oplegging

Op 26 september 2017 heeft de gemeenteraad ook vastgesteld om de belastingaanslag één keer per jaar op te leggen. Deze aanslag wordt gelijktijdig opgelegd met de onroerendzaakbelasting en de rioolheffing. Het vastrecht kan in 2019 meegenomen worden met deze aanslag. Omdat nog niet bekend is hoeveel huishoudelijk restafval is aangeboden, wordt voorgesteld om het variabele deel van de aanslag in 2020 op te leggen. Dit betekent dat in 2019 alleen het vastrecht wordt geheven. In 2020 wordt het vastrecht voor 2020 plus het variabele deel 2019 geheven.

Gemeentelijke woonlasten in de provincie Drenthe

Onroerend zaakbelasting 2018

Gemeente	Gemiddelde WOZ waarde woningen	OZB tarief woningen	OZB tarief eigenaren niet-woningen	OZB tarief gebruiker niet-woningen
Aa en Hunze	€ 229.000	0,1265%	0,2032%	0,1109%
Assen	€ 172.000	0,1738%	0,3778%	0,3065%
Borger-Odoorn	€ 183.000	0,2183%	0,2183%	0,1525%
Coevorden	€ 192.000	0,1891%	0,1891%	0,1576%
Emmen	€ 150.000	0,2054%	0,3204%	0,2582%
Hoogeveen	€ 168.000	0,1594%	0,2740%	0,2086%
Meppel	€ 190.000	0,1310%	0,3170%	0,2550%
Midden-Drenthe	€ 201.000	0,1165%	0,2058%	0,1650%
Noordenveld	€ 225.000	0,1158%	0,1158%	0,1299%
Tynaarlo	€ 256.000	0,1117%	0,1471%	0,0943%
Westerveld	€ 252.000	0,1031%	0,1414%	0,1122%
De Wolden	€ 256.000	0,1156%	0,1709%	0,1499%

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl

Heffingen en woonlasten meerpersoonshuishoudens 2018

Gemeente	Afvalstoffenheffing	Rioolheffing	Woonlasten
Aa en Hunze	203	167	661
Assen	210	181	693
Borger-Odoorn	163	238	798
Coevorden	277	204	843
Emmen	276	167	750
Hoogeveen	248	147	662
Meppel	181	171	602
Midden-Drenthe	205	239	676
Noordenveld	183	256	701
Tynaarlo	192	166	664
Westerveld	175	217	654
De Wolden	192	227	716

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl

Heffingen en woonlasten éénpersoonshuishoudens 2018

Gemeente	Afvalstoffenheffing	Rioolheffing	Woonlasten
Aa en Hunze	153	167	610
Assen	139	181	621
Borger-Odoorn	122	238	757
Coevorden	230	204	796
Emmen	242	167	716
Hoogeveen	176	147	591
Meppel	181	171	602
Midden-Drenthe	160	239	631
Noordenveld	142	256	660
Tynaarlo	140	166	592
Westerveld	100	217	579
De Wolden	151	204	652

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl

Kwijtscheldingsbeleid

Afvalstoffenheffing

Belastingplichtigen aan de gemeente Tynaarlo die een minimum inkomen en een "minimum" vermogen hebben, kunnen kwijtschelding van gemeentelijke afvalstoffenheffing en rioolheffing aanvragen.

Retributies

Met uitzondering van de leges voor een Nederlandse Identiteitskaart, wordt bij de heffing van de retributies geen kwijtschelding verleend. Dit betekent ook dat van de begraafrechten (lijkbezorgingsrechten), standplaatsgelden en marktgelden geen kwijtschelding wordt verleend.

12. Weerstandsvermogen

Bij het opstellen van de begroting en jaarrekening dienen de voorzienbare en kwantificeerbare risico's zo goed mogelijk in beeld te worden gebracht.

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing dient ten minste te worden opgenomen:

- inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- inventarisatie van de risico's;
- het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's;
- een kengetal voor de: netto schuldquote, netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen, solvabiliteitsratio, grondexploitatie, structurele exploitatieruimte en belastingcapaciteit;
- een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.

Beleid over weerstandsvermogen: weerstandscapaciteit en de risico's

De raad heeft op 28 oktober 2014 de geactualiseerde nota weerstandsvermogen en risicomangement vastgesteld. De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing bij deze begroting is een actualisatie van het inzicht dat in de jaarrekening 2017 is opgenomen.

De uitkomst van de actualisatie geeft een verhouding tussen de geïnventariseerde risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit. Dit is gebaseerd op basis van de inzichten die bij het opstellen van de begroting beschikbaar zijn. Beleid is dat als deze verhouding, uitgedrukt in een ratio lager dan 0,8 en daarmee "onvoldoende" is, er voorstellen voor herstel worden aangeboden.

Conform advies van de accountant richten we ons in de paragraaf weerstandsvermogen op de risico's na correctie met een omvang groter dan € 250.000. De kleinere risico's tellen wel mee voor de totale risico-omvang, maar zijn niet meer toegelicht. Hiermee komt de focus meer te liggen op de risico's die grote gevolgen kunnen hebben voor onze gemeente. De kleinere risico's zijn benoemd en worden intern beoordeeld en besproken.

Voor veel voorzienbare risico's worden beheersmaatregelen getroffen om het effect van het optreden van een risico zo klein of voorspelbaar mogelijk te maken. De bruto risico's worden door het treffen van maatregelen daarom kleinere, zogenaamde "netto risico's". Deze "netto risico's" dienen door het weerstandsvermogen volgens de eerder genoemde verhouding opgevangen te kunnen worden.

Weerstandscapaciteit (Begroting 2019)

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten te dekken.

Deze weerstandscapaciteit bestaat uit een tweetal elementen:

- 1) Weerstandscapaciteit in de exploitatiesfeer
 - onvoorzien incidenteel en structureel;
 - onbenutte belastingcapaciteit.
- 2) Weerstandscapaciteit in de vermogenssfeer
 - algemene reserve calamiteiten;
 - algemene reserve grote investeringen;
 - reserve inkomensfunctie.

Tabel Weerstandscapaciteit Tynaarlo (bedragen in duizenden euro's)
(verwachte standen per 31.12.2019, op basis van inzichten 30.09.2018)

Weerstandscapaciteit exploitatie (x € 1.000)		
Onvoorzien		
Onvoorzien incidenteel	33	
Onbenutte belastingcapaciteit *1		
OZB tot normtarief (artikel 12)m\	3.635	
Totaal weerstandscapaciteit exploitatie		3.668
Weerstandscapaciteit vermogen (31-12-2019)		
Algemene Reserve Calamiteiten *2	7.687	
Algemene Reserve Grote investeringen	3.254	
Totaal weerstandscapaciteit vermogen		10.941
Totale weerstandscapaciteit		14.609

*1 Het bedrag aan onbenutte belastingcapaciteit is berekend op basis van de tarieven OZB 2018 en de laatst bekende WOZ-waarde afgezet tegen het zogenaamde artikel-12-tarief.

*2 Het betreft hier de stand van de algemene reserve calamiteiten exclusief de geormerkte gelden die in deze reserve zitten.

Beoordeling omvang van de risico's

Hoe komen we tot de benodigde weerstandscapaciteit?

Bij iedere begroting en jaarrekening actualiseren wij de risico's. We gaan na of er nieuwe risico's zijn bijgekomen en/of risico's vervallen. Van de risico's die we lopen vindt een inschatting plaats van de omvang en van de kans dat het risico zich voordoet. Bij het bepalen van de omvang is ook van belang of het om een structureel risico gaat of een incidenteel risico. Afhankelijk van de mogelijkheden om de risico's te beheersen vindt vervolgens een correctie naar beneden plaats. Alle risico's na correctie tellen wij op. Dat totaal is de benodigde weerstandscapaciteit.

De risicobeoordeling is gebaseerd op de inzichten die in het najaar 2018 beschikbaar zijn en de al gedane berekeningen bij het opstellen van de jaarrekening 2017. Ontwikkelingen en wijzigingen in wet of regelgeving geven hierbij soms aanleiding de risico's te herijken. Bij de najaarsbrief wordt een gecorrigeerde winstneming over 2017 binnen een grondexploitatie genomen. Dit kan voor de uitkomsten van de risico's, die niet binnen een grondexploitatie zelf worden opgevangen, effecten hebben. Voor de grondexploitaties maken we jaarlijks een actuele exploitatie opzet, die wordt voorzien van een risicoanalyse, conform de nota grondbeleid. De informatie die uit deze risicoanalyse per grondexploitatie komt, bevat specifieke informatie per complex en past daardoor minder in de standaardmethode.

Toelichting op risico's (na demping door beheersmaatregelen) groter dan € 250.000

Grondexploitaties € 3.358.000
(risico inschatting ongewijzigd t.o.v. jaarrekening 2017, juni 2018)

Wij hanteren een methode van risicobeoordeling binnen grondexploitaties. Het totaal aan berekende risico's van de lopende grondexploitaties is ca. € 6,1 miljoen. Van deze € 6,1 miljoen is ruim € 3,3 miljoen afgedekt ten laste van het weerstandsvermogen.

Vanwege de nieuwe winstnemingsmethodiek (PoC-methode) worden winsten uit grondexploitaties eerder genomen. Deze wijziging heeft ook gevolgen voor onze systematiek voor het bepalen van de risico's. De risico's dienen nu te worden gesplitst in project gerelateerde risico's en macro economische risico's. De macro economische risico's dienen te worden afgedekt ten laste van het

weerstandsvermogen en project gerelateerde risico's worden betrokken bij de tussentijdse winstnemingen.

Dit najaar komt de commissie BBV met een actualisatie van de Notitie Grondexploitatie.

Deze actualisatie wordt meegenomen bij de eerstvolgende actualisatie van de grondexploitaties per 1 januari 2019 en de bijbehorende uitgebreide (aangepaste) risicoanalyses. Tevens zal de nieuwe systematiek worden uitgewerkt in de te actualiseren nota grondbeleid en aan uw raad worden voorgelegd.

Wij verwachten dat met deze nieuwe systematiek het bedrag aan risico's welke worden afgedekt ten laste van het weerstandsvermogen lager zal zijn.

Aanvullende bijdrage aan GR-en en samenwerkingsverbanden € 1.260.000
(risico inschatting gestegen t.o.v. jaarrekening 2017, juni 2018)

Het is voorstelbaar en waarschijnlijk dat wij aanvullende bijdragen aan GR-en en samenwerkingsverbanden moeten voldoen. Het monitoren van GR-en en samenwerkingsverbanden is een belangrijk instrument om tijdig afwijkingen te signaleren en waar mogelijk bij te sturen. Het risico na correctie op aanvullende bijdragen aan GR-en en samenwerkingsverbanden is gewijzigd t.o.v. eerdere inzichten. Uit de ontwikkelingen van de GR-en komen een aantal signalen naar voren dat er aanvullende bijdragen van de gemeente worden gevraagd, die nog niet in de begroting zijn opgenomen. Daarom is het bedrag van de risico omvang verhoogd.

Decentralisaties sociale domein € 630.000
(risico inschatting afgenomen t.o.v. jaarrekening 2017, juni 2018)

Er kunnen verschillen ontstaan als gevolg "open einde regelingen", waardoor een toename van het aantal inwoners of de noodzaak voor duurdere zorg leidt tot hogere uitgaven. In 2017 is het uitgangspunt van solidariteit rondom de jeugdzorg losgelaten.

Ondanks dat we meer inzicht hebben gekregen, zijn de kosten van met name de jeugdzorg in het laatste kwartaal van 2017 en in het eerste half jaar van 2018, veel nadeliger dan gedacht. De omvang van de risico's zijn niet direct en volledig te beïnvloeden, omdat veel indicaties en verwijzingen via huisartsen gaan. Ook zit er een structureel effect in deze kosten.

De lagere risico-inschatting heeft te maken met het feit dat voor 2019 en 2020 deze voorziene tekorten incidenteel zijn opgenomen in de begroting. Ook start er in het najaar van 2018 een onderzoek naar de besteding van de middelen. Met de inzichten uit dit onderzoek zal er naar gestreefd worden om de uitgaven in het sociaal domein op de lange termijn in evenwicht te brengen met de daarvoor aanwezige middelen.

Gevolgen van een lokale ramp € 250.000
(risico inschatting ongewijzigd t.o.v. jaarrekening 2017, juni 2018)

De kans op een lokale ramp is klein, maar kan wel grote gevolgen hebben. Het risico na correctie is niet gewijzigd en blijft € 250.000. Overigens is dit een zo specifiek en vaak uniek risico dat de daadwerkelijke omvang veel groter kan zijn en dat in die situaties bezien moet en kan worden of ook op landelijke fondsen of steun gerekend kan worden.

Accommodatiebeleid € 420.000
(risico inschatting gestegen t.o.v. jaarrekening 2017, juni 2018)

Op 8 december 2015 is het accommodatiebeleid vastgesteld met daarbij een sluitend dekkingsplan. Bij de uitvoering van het accommodatiebeleid behoren vanzelfsprekend de risico's die te maken hebben met de bouw van scholen en sportaccommodaties. Omdat de scholen onder de verantwoordelijkheid van schoolbesturen worden gebouwd, door afspraken over de normbedragen en doordat in het dekkingsplan een buffer is opgenomen om risico's op te vangen is het risico als laag beoordeeld. We zien de afgelopen jaren dat de normbedragen en de bouwkosten o.a. door marktontwikkelingen substantieel zijn gestegen. Als gemeente hebben we daar ook mee te maken en daarom hebben we in onze risico-inschatting de kans hierop hoger ingeschat.

In 2016 is samen met de schoolbesturen een planning opgesteld van het tempo en de fasering van de (ver)nieuwbouw. Dat leidt ertoe dat het risico van tijdelijke huisvesting niet meer aanwezig is en dat de verwachte kosten allemaal in de projectbegrotingen zijn opgenomen. Ook voor het te ontwikkelen plan Zuidlaren is de verwachting dat dit risico ondervangen kan worden .

Bij het accommodatiebeleid gaat het echter om grote bedragen en is niet uit te sluiten dat zich vroeg of laat nieuwe risico's voordoen, zeker omdat aanbestedingen nog niet hebben plaatsgevonden.

Risico's door rentewijzigingen : € 300.000

(risico inschatting ongewijzigd t.o.v. jaarrekening 2017, juni 2018)

De rente is momenteel erg laag en, de mogelijkheid om aan het grondbedrijf het risico van stijgende rentes af te dekken door een opslag op de betaalde rente te berekenen, zijn, door de BBV eisen die in 2016 zijn aangepast, verminderd. Daarom is voor de Algemene dienst het risico toegenomen dat een rentestijging leidt tot extra (niet door te berekenen) kosten. Met de huidige omvang van de boekwaarde van het grondbedrijf van ca € 30 miljoen is het effect van een rentestijging van 1% al ca 300.000. Overigens geldt dit risico voor maximaal 1 jaar, omdat bij het opstellen van de jaarlijkse grondexploitatie steeds met de dan actuele werkelijke rente kan worden gerekend.

Schade ten gevolgen datalekken en cyber risico's € 450.000

(risico inschatting gestegen t.o.v. jaarrekening 2017, juni 2018)

Datalekken

Een relatief nieuw risico is de aansprakelijkheid die gemeenten hebben als het gaat om het beheer en het van (persoons) gegevens. De wet Datalekken is per 1 januari 2016 ingegaan. Vanuit de Wet Algemene Verordening Persoonsgegevens (AVG), ingegaan op 1 mei 2018, kunnen door de Autoriteit persoonsgegevens forse boetes worden opgelegd als persoonsgegevens "op straat komen te liggen". Om dat te beheersen worden intern de standaarden van de BIG, de Baseline Informatiebeveiliging Gegevens, gehanteerd. Het risico van datalekken kan leiden tot omvangrijke boetes.

Cyber risico's

Het kan gaan om schades door operationele systeemstoringen, maar ook om verlies van data, aansprakelijkheid en cybercrime door hacking, systeemintbraak, gegevensdiefstal en DDoS-aanvallen. Financiële gevolgen daarvan kunnen bijvoorbeeld extra kosten voor herstel, aansprakelijkheid en boetes zijn.

Samen met de aangestelde functionarissen voor Informatiebeveiliging en Privacy worden de risico's en de beheersmaatregelen, die genomen kunnen worden, georganiseerd. Daarnaast is er tot nu toe ook een speciale 'cyberverzekering' afgesloten waarmee de risico's als systeemuitval en de kosten in geval van aansprakelijkheid of dataverlies worden verzekerd. De relatieve hoge premie, de eigen risico en de strenge voorwaarden voor uitkering het eventueel voordoen van deze risico's, hebben onze organisatie doen besluiten deze verzekering op te zeggen. Dit effect op de hoogte van Cyber risico's wordt vertaald in een hoger netto risicobedrag.

Wij stellen de financiële omvang van deze bruto risico's op de hoogste categorie. Het netto risico dat we opnemen stellen we op € 450.000. O.b.v. inzicht en ervaringen van de laatste jaren en gezien de mate waarin dit risico bij Nederlandse gemeenten daadwerkelijk optreedt, hebben wij de risicokans naar beneden bijgesteld. Tegelijkertijd is het dempingeffect van eventuele beheersmaatregelen ook naar beneden bijgesteld. Per saldo stijgt dit netto risico t.o.v. de inschatting in de jaarrekening 2017.

P.M. posten in de begroting

Vanuit het collegeprogramma zijn in de begroting 2019 en in de meerjarenbegroting een aantal ambities vertaald waarbij de financiële omvang als P.M. posten zijn opgenomen. Het uitvoeren van deze ambities zal nog nadere benodigde politieke besluitvorming vergen en waarbij de uitkomsten/investeringen effect kunnen hebben op de hoogte van de weerstandscapaciteit.

Omvang weerstandsvermogen

De omvang van het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een ratio. Ratio's kunnen beschouwd worden als indicatie.

De ratio voor het weerstandsvermogen wordt aldus berekend:

$$\text{Ratio van het weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} \text{ oftewel: } \frac{14.609}{8.011}$$

De ratio van het weerstandsvermogen is 182%. (De ratio moet minimaal 100% zijn).

Het verloop van het weerstandsvermogen ziet er als volgt uit:

Verloop weerstandsvermogen Bedragen in € 1.000	B 2017	JR 2017	B 2018	B 2019	B 2020	B 2021	B 2022
Stand Argi op 31-12	5.448	2.827	6.580	3.254	2.402	2.326	3.132
Stand Arca op 31-12	10.573	10.570	10.570	7.687	7.687	7.687	7.687
Onvoorzien incidenteel	33	3	33	33	33	33	33
Onbenutte belastingcapaciteit	3.152	3.152	3.152	3.635	3.635	3.635	3.635
Weerstandscapaciteit	19.206	16.552	20.335	14.609	13.757	13.681	14.487
Benodigde capaciteit	8.097	8.832	7.812	8.011	8.011	8.011	8.011
Ratio	237%	187%	260%	182%	172%	171%	181%

Het weerstandsvermogen in deze begroting heeft een ratio van 182% en bedraagt in geld uitgedrukt afgerond € 14.609.000. Dit is een verlaging t.o.v. de jaarrekening 2017 (vastgesteld in juni 2018). Daar zaten we op een ratio van 187%. Deze verlaging is het gevolg van een lagere beschikbare weerstandscapaciteit. Tegelijkertijd is het risico-omvang wel licht gedaald. De lagere beschikbare weerstandscapaciteit ontstaat o.a. doordat er in 2018 geld is onttrokken aan de reserves i.v.m. kredieten voor het accommodatiebeleid, incidenteel nieuw beleid en reservering middelen voor het sociaal domein.

*Naast de risico's zoals eerder in deze paragraaf benoemd, is er ook nog een bedrag meegenomen voor kleinere risico's (< € 250.000). Samen zijn dit ongeveer een 20-tal risico's die zijn ingeschat op € 1,3 milj.

Kengetallen

We zijn verplicht tot het opnemen van een zestal kengetallen in de paragraaf weerstandsvermogen en deze kengetallen te beoordelen. In onderstaande tabel staan de kengetallen:

Kengetallen	Begroting 2019	Begroting 2018	Begroting 2017	Rekening 2017
Netto schuldquote	94%	95%	89%	48%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	82%	83%	88%	38%
Solvabiliteitsratio	39%	36%	32%	45%
Structurele exploitatieruimte	1%	2%	1%	1%
Grondexploitaties	28%	30%	51%	32%
Belastingcapaciteit	92%	90%	92%	88%

Netto schuldquote

Een goed kengetal om de hoogte van de schuld te beoordelen is de netto schuld als aandeel van de baten; de netto schuldquote. Om goed inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote weergegeven zonder en met correctie voor verstrekte leningen. In de VNG-handreiking "Houdbare Gemeentefinanciën" is aangegeven dat wanneer de schuld lager is dan het begrotingstotaal (<100%) dit als voldoende kan worden bestempeld en boven de 130% als onvoldoende. Onze netto schuldquote valt in de categorie voldoende.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. De solvabiliteitsratio geeft de mate aan waarmee het bezit gefinancierd is met eigen vermogen. In de VNG-handreiking "Houdbare Gemeentefinanciën" is aangegeven dat wanneer een solvabiliteitsratio hoger is dan 30% dit als voldoende kan worden bestempeld en lager dan 20% als onvoldoende. Onze solvabiliteit is ten opzichte van de jaarrekening 2017 gedaald, maar nog steeds voldoende. De oorzaak van de daling is gelegen in een toename van de activa door investeringen zoals in riolering en accommodatiebeleid.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte is een maatstaf voor het verschil tussen structurele baten en lasten met in achtneming van beperkingen en verruiming van de exploitatie door dotatie en onttrekking aan reserves. De maatstaf geeft aan welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen. Er is geen VNG norm voor het niveau van dit kengetal. Een positief getal geeft aan dat er meer structurele baten dan lasten zijn. Dat duidt op houdbare financiën.

Grondexploitaties

Dit percentage geeft informatie over de boekwaarde van bouwgronden in exploitatie (BIE) in verhouding tot de totale gemeentelijke baten. Er is geen VNG norm voor de hoogte van deze ratio. Hoe lager de ratio hoe minder de relevantie van negatieve waardeontwikkeling van NIEGG en BIE voor de begroting en daarmee een lager risico voor de gemeente. Wij hebben aanzienlijke grondposities. Dat komt terug in dit percentage. Ten opzichte van de jaarrekening zien we een daling. De oorzaak hiervan is met name gelegen in de afnemende boekwaarde van de grondexploitaties als gevolg van kavel verkopen.

Belastingcapaciteit

Dit percentage geeft de hoogte van de gemiddelde lasten per meerpersoonshuishouden in 2018 uit hoofde van OZB, rioolheffing en reinigingsheffing weer ten opzichte van het landelijk gemiddelde. We zitten ruim onder het landelijke gemiddelde (100%).

Samenhang kengetallen

De relatief grote grondpositie zien we terugkomen in de verschillende kengetallen. We hebben relatief veel vreemd vermogen (leningen) om deze gronden te financieren. Een grote grondpositie maakt ons kwetsbaar voor negatieve waardeontwikkelingen en rente stijgingen. Om nadelige schommelingen op gronden op te vangen, nemen we dan ook een bedrag mee van € 3.4 mln in de benodigde weerstandscapaciteit. Daarnaast hebben we intern aandacht voor de renterisico's en proberen we die zo veel mogelijk te beheersen.

13. Bedrijfsvoering

Koers!

De dienstverlening in de gemeente Tynaarlo maakt een ingrijpende ontwikkeling door. Niet langer vormt de organisatie het uitgangspunt voor de wijze van dienstverlening, maar de logica van de burgers en ondernemers. Inwoners gaan in toenemende mate bepalen hoe hun directe leefomgeving wordt beheerd. Wij doen hierin een stapje terug en gaan een adviserende en ondersteunende positie innemen. Loslaten en vertrouwen geven. Flexibel omgaan met beleid en regelgeving. Niet meer denken in regels, maar in doelen; van 'nee, tenzij' naar 'ja, mits'.

Visie HRM

In het uitvoeringsprogramma "Leef de ruimte die je krijgt" en in onze organisatievisie KOERS! geven we aan dat we een flexibele en transparante organisatie willen zijn die handelt vanuit het perspectief van onze inwoners. De huidige samenleving vraagt van ons deze manier van werken. Onze inwoners willen niet langer een gemeente die *over* hen beslist, maar een gemeente die *met* hen beslist. De samenleving bepaalt steeds meer zelf hoe hun leefomgeving eruit ziet.

Wij als organisatie doen een stapje terug en nemen een adviserende en ondersteunende rol op ons. We vertrouwen op de zelfredzaamheid van onze inwoners. Van ons wordt gevraagd te functioneren als 'eerste overheid' en dat zo efficiënt en digitaal mogelijk te doen, maar als het nodig is ook bij burgers, bedrijven en instellingen aan tafel te schuiven. Dat vraagt om een flexibele organisatie, een organisatie die niet vastzit aan een systeemwereld, maar in staat is om lenig vanuit haar kerntaken en opgaven te opereren.

Medewerkers vormen hierbij een cruciale factor. De betekenis die wij voor onze inwoners hebben wordt immers voor een groot deel door hen bepaald. Allereerst door onze waarden voor hen betekenis te geven maar ook door hen te faciliteren bij de ontwikkeling daarnaartoe. Door medewerkers te scholen en vertrouwen te geven, kunnen zij loskomen van oude systemen en oud gedrag. Of anders geformuleerd: naarmate wij als gemeente Tynaarlo onze waarden – helder, slagvaardig, verbindend, leiderschap en flexibel – waar maken naar onze medewerkers, kunnen onze medewerkers onze inwoners beter van dienst zijn.

Om de volgende stap rondom de flexibilisering van onze organisatie te zetten gaan we informatie die nodig is om medewerkers te koppelen aan opdrachten en projecten bij elkaar te brengen. Het gaat dan om opleidingsachtergrond, werkervaring en welke medewerker komt wanneer beschikbaar voor een volgende opdracht. Die informatie is wel voorhanden maar in verschillende systemen. In 2019 gaan we aan de slag om een systeem te implementeren waarin al deze informatie gezamenlijk beschikbaar en inzichtelijk is, zodat wij verder invulling kunnen geven aan de flexibele inzet van medewerkers.

De afgelopen periode is regelmatig aangegeven dat het Human Resources Management hierop moet worden afgestemd zowel inhoudelijk (keuze van thema's) als procesmatig (tools en vaardigheden van management en medewerkers). In 2019 wordt de HRM-visie die geformuleerd is, vertaald naar HR-beleid en concrete acties.

Strategische Personeels Planning (SPP)

We hebben in het voorjaar van 2018 de strategische personeelsplanning 2018 – 2022 opgesteld. De strategische personeelsplanning (SPP) vormt een belangrijke basis om de juiste personen, op het juiste moment, op de juiste plaats in de organisatie aanwezig te hebben om de werkzaamheden uit te voeren. Met behulp van een SPP ontstaat aldus inzicht in het huidige personeelsbestand en wordt inzichtelijk wat de behoefte aan personeel is op de korte en middellange termijn. Dit geeft de mogelijkheid om maatregelen te nemen om de gewenste (interne) mobiliteit te ondersteunen. Op deze manier biedt een SPP een handvat om richting het huidige college aan te geven welke accenten en doelstellingen binnen de bestaande organisatie kunnen worden gerealiseerd en waarvoor extra middelen beschikbaar zullen moeten worden gesteld.

De strategische personeelsplanning 2018 – 2021 is opgesteld om een inzicht te krijgen in de huidige organisatie en organisatieontwikkeling die we voor de komende jaren voorzien. Concreet geeft het SPP inzicht in:

1. De vaste formatie die benodigd is voor wettelijke (niet-beïnvloedbare) taken in de periode 2018 – 2021 (regulier/cyclische taken). De basis op orde maakt hier onderdeel van uit;
2. De vaste formatie die flexibel inzetbaar is in de jaren 2018 – 2021 (expertisecentrum);
3. De benodigde externe tijdelijke inzet met als dekking het frictiekostenbudget.

Tevens draagt deze SPP bij aan de realisatie van de organisatievisie Koers!. Oftewel de vorming van een kernbezetting met een flexibele schil; met generalisten in plaats van specialisten in een participatieve werkomgeving.

Vertrekpunt

Vanaf 2010 is de bedrijfsvoering geconfronteerd met diverse taakstellingen, onder meer om te bewaken dat de meerjarenbegroting materieel sluitend bleef. In de periode 2010 – 2014 is de opgelegde taakstelling van € 1,8 miljoen gerealiseerd. Vanaf de begroting 2015 zijn aanvullende taakstellingen op de bedrijfsvoering gelegd, oplopend van € 200.000 in 2015 naar 1,3 miljoen in 2018. Totaal is binnen de bedrijfsvoering in de periode 2010 – 2018 een taakstelling gerealiseerd van € 2,9 miljoen. Dit is de 'ingeboekte' taakstelling. Daarnaast is de bedrijfsvoering geconfronteerd met de 'plus' op de taakstelling. Deze had betrekking op dienstverbanden die gedekt werden uit projectgelden. Een deel van de projecten wordt inmiddels gedekt uit de bedrijfsvoeringsmiddelen. Het risico op dienstverbanden zonder dekking is daarmee verminderd. Ook hebben we te maken gehad met nieuwe taken, zoals de implementatie van het nieuwe zaakstelsel, digitaal werken (BWT) en de archiefwet waarvoor extra capaciteit benodigd was. Deze capaciteitsuitbreidingen zijn opgelost binnen de bedrijfsvoeringsmiddelen.

Investeren in een toekomstbestendige organisatie

Al deze ontwikkelingen samen maken dat de organisatie op dit moment dusdanig onder druk staat, dat onvoldoende invulling kan worden gegeven aan de doelstellingen van Koers! en de taakuitbreidingen voortkomende uit wet- en regelgeving op termijn niet meer geborgd kunnen worden. Er is aldus een impuls nodig om de organisatie te worden die wij voorstaan. Dit betekent onder meer goed werkgeverschap, op basis van maatschappelijk verantwoord ondernemen, waarbij ingezet wordt op een brede inzetbaarheid van onze medewerkers en projectmatig werken. In deze begroting is daarom een bedrag van € 500.000 opgenomen om de kwaliteit van de organisatie op het gewenste niveau te brengen en te houden.

14. Kapitaalgoederen

In deze paragraaf geven wij u inzicht in het beheer en onderhoud van onze kapitaalgoederen. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud daarvan is medebepalend voor het voorzieningenniveau en de uitstraling van de gemeente.

Algemene financiële kaders met betrekking tot kapitaalgoederen

Financiële verordening

Op 26 maart 2013 is onze financiële verordening door de raad vastgesteld. In deze verordening gaan artikel 10 en 18 specifiek in op kapitaalgoederen. Artikel 10 gaat over de waardering en afschrijving van vaste activa en artikel 18 gaat over het onderhoud van de kapitaalgoederen. Artikel 18 draagt het college o.a. op om voor een actuele nota openbare ruimte, rioleringsplan en onderhoud gebouwen te zorgen.

Notitie verkrijging/vervaardiging/vervanging en onderhoud van kapitaalgoederen (investerings)

De notitie verkrijging/vervaardiging/vervanging en onderhoud van kapitaalgoederen (investerings) is vastgesteld door de raad op 10 november 2015. In deze notitie staat hoe we financieel omgaan met investeringen en met onderhoudslasten.

Beleid

Nr.	Onderhouds-activiteit	Beleidskader	Beheerplan	Beschikking over een voorziening (ja/nee)	Korte toelichting (o.a. van herziening nota en/of plan, looptijd plan)
1.	Wegen	Beheer Openbare Ruimte (BOR)	Licht in de openbare ruimte (2018).	Nee	Er wordt de laatste hand gelegd aan een technisch beheersplan voor de verlichting. Daarna wordt er een ambitie-document opgesteld.
2.	Kunstwerken en beschoeiing	Beheer Openbare Ruimte (BOR)		Nee	De inspectie 2017 en 2018 is uitgevoerd. Er wordt gewerkt aan een doorkijk naar de toekomst.
3.	Riolering	Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP)	Verbreed gemeentelijk Rioleringsplan Gemeente Tynaarlo	Ja	Het GRP is verlengd in 2018. Het volgende GRP zal onderdeel worden van de omgevingsvisie.

Nr.	Onderhouds-activiteit	Beleidskader	Beheerplan	Beschikking over een voorziening (ja/nee)	Korte toelichting (o.a. jaar van herziening nota en/of plan, looptijd plan)
4.	Groen	Beheer Openbare Ruimte (BOR) Landschaps-ontwikkelingsplan	Bomenstructuurplan, Monumentale en herdenkingsbomen, Groene Dorpenplan, Speelruimteplan, Overhoeken	Nee	Update scenario's.
5.	Gebouwen	Sober en doelmatig	Ultimo	Ja	Wordt jaarlijks voor de komende 10 jaar vastgesteld.
6.	Wegen	Beheer Openbare ruimte (BOR)	Fietspaden	Nee	In 2019 wordt er een plan opgesteld over hoe om te gaan met fietspaden, kwaliteit, beheer, ontbrekende delen.
7.	Groen	Beheer Openbare Ruimte (BOR)	Biodiversiteit	Nee	Onderzoeken wat er kan en wat er eventueel nodig is om de ambitie bio-diversiteit waar te maken.

Beheer openbare ruimte (BOR)

De verankering van de kwaliteit vindt plaats in het zogenaamde stuk Beheer Openbare Ruimte (BOR). Dit stuk is in februari 2002 door de raad vastgesteld. Met de keuze van de raad voor het scenario "sober en degelijk" zijn toen voor de verscheidene gebieden in de openbare ruimte kwaliteitsniveaus vastgelegd. Deze gelden nog steeds, maar worden ge-update.

In 2016 en 2017 is de staat van onderhoud van de kapitaalgoederen in de openbare ruimte (groen en wegen), door een externe partij, doorgelicht. De algemene conclusie was dat we de buitenruimte wat betreft groen op een zes wordt onderhouden. Onze wegen liggen gemiddeld wat betreft elementen op een basis niveau. Asfaltwegen liggen net onder een basis niveau. Dit is niet conform de afspraken met de raad. Op 8 december 2015 heeft de raad besloten om in hoofdstuk 2 van de begroting extra budget beschikbaar te stellen.

Wegbeheer

Basisgegevens/uitgangspunten

De lengte van het gemeentelijk wegennet bedraagt ca. 591 km. Het aantal km fietspad bedraagt 103 km. Aan zandwegen is 44 km in onderhoud. De lengte van de te onderhouden voetpaden bedraagt 182 km. Daarnaast zijn er nog 54 vaste bruggen en een sluis. De enige tunnel die we hadden is in 2016 verwijderd, nl. bij de PBH.

	Km	M ²	Aantal
<i>Asfaltwegen binnen de bebouwde kom</i>	105	526.237	613
<i>Asfaltwegen buiten de bebouwde kom</i>	149	615.740	293
<i>Fietspaden</i>	103	221.405	549
<i>Voetpaden</i>	182	374.213	2611
<i>Zandwegen</i>	44	162.246	80
<i>Totaal asfalt</i>	319	1.297.504	1276
<i>Totaal elementenverharding</i>	362	1.172.210	6697
<i>Lichtmasten</i>			7953

De wegen en voetpaden die onder groen vallen zijn niet in deze tabel opgenomen. Door conversie van GBI 4 naar GBI 6 zijn een aantal wegonderdelen van de module groen naar wegen gegaan. Hierdoor zitten er afwijkingen in t.o.v. de paragraaf kapitaalgoederen in voorgaande begrotingen.

Beleidskader

Voor het onderhoud wordt jaarlijks een onderhoudsprogramma opgesteld. De gemeenteraad heeft in februari 2002 besloten om voor het wegenbestand uit te gaan van een basis kwaliteitsniveau, inhoudende sober en doelmatig onderhoud.

Consequenties voortvloeiende uit het beleidskader

Met de beschikbare middelen voeren we op de meest efficiënte wijze het onderhoud aan de wegen uit. Hierbij kijken we naar functie van het wegvak, type verharding, intensiteiten, enz. De weginspectie wordt uitgevoerd door eigen personeel, waarbij er conform de aanbestedingsregels aanbesteed wordt.

Wijziging op beleidskader

Binnen het taakveld 2.1 (hoofdstuk 2) kennen we de onderdelen (onderhoud wegen, bruggen en tunnels, onkruidbestrijding, openbare verlichting, gladheidsbestrijding en vergunningen).

Binnen de huidige systematiek van de wijze waarop het wegbeheer wordt uitgevoerd wordt in het gekozen niveau (basis) rekening gehouden met verschillende onderdelen. Hierbinnen vallen o.a.: wettelijke kaders, verkeersveiligheid, duurzaamheid, milieu, materiaalkeuzes en financiën. Bekeken zal worden of de aspecten veiligheid, functionaliteit en levensbestendigheid een hogere prioriteit kunnen krijgen.

Toekomst

In 2015 heeft Antea een onderzoek uitgevoerd naar de openbare ruimte uitgevoerd voor wegen en groen. De uitkomst was dat we wegen onder het afgesproken niveau scoren en voor groen ongeveer op het BOR basis niveau zitten. Dit wordt geëffectueerd door extra budget in de begroting 2017 e.v. (8 december 2015 besluit). De gevolgen zullen we vanaf schouwjaar 2019 gaan merken.

Fietspaden

We hebben ruim 100 kilometer fietspad in onze gemeente. Dit gaat van doorgaande paden tot aan kleine recreatieve schelpenpaden. In 2019 geven we een doorkijk wat we hebben, wat voor ambitie willen we na streven. Zijn er ontbrekende paden en wat gaat het allemaal kosten.

Budgetten wegen

Omschrijving	2017 Rekening	2018 Begroting	2019 Begroting	2020 Begroting	2021 Begroting	2022 Begroting
Onderhoud wegen	1.446.000	1.838.000	1.845.000	1.891.000	1.919.000	1.952.000
Kapitaallasten wegen	105.000	283.000	309.000	305.000	303.000	295.000
Onderhoud verlichting	151.000	173.000	177.000	180.000	183.000	187.000
Kapitaallasten verlichting	65.000	64.000	63.000	62.000	61.000	61.000
Totaal	1.767.000	2.358.000	2.394.000	2.438.000	2.466.000	2.495.000

Bedragen afgerond op € 1.000

Lichtmasten

Middels het nieuwe technische beheersplan 'Licht in de openbare ruimte', wat naar verwachting nog in 2018 in de raad wordt gepresenteerd, wordt voor de komende vier jaren weer de nieuwe lijnen uitgezet hoe technisch om te gaan met verlichting in de openbare ruimte. In 2019 komt er een ambitie document in de raad wat voor gemeente we willen zijn op verlichtingsgebied. Hierbij komt naast openbare verlichting overigens ook sportveldverlichting, reclameverlichting en agrarische verlichting aan de orde.

Binnen het huidige onderhoudsbudget (hoofdstuk 2.1) worden ook (gedeeltelijke) vervangingen van armaturen/lampen en lichtmasten uitgevoerd. Voor het terugdringen van het energieverbruik zal er echter meer grootschalige vervangingen moeten plaats vinden waarbij extra geïnvesteerd zal moeten worden.

In het kader van 'licht waar het licht moet zijn en donker op plekken waar het kan', worden waar mogelijk lichtmasten verwijderd voor besparingen op energie- en onderhoudskosten. Jaarlijks worden, naast het regulier onderhoud en het oplossen van storingen, lichtmasten vervangen en (verouderde) armaturen met hogere vermogens verwijderd. Als vervanging wordt voor passende armaturen gekozen. Dit hoeft niet altijd een energiezuinige LED armaturen te zijn. Dit komt naar verwachting in 2019 in de gemeenteraad aan de orde.

Vervangingen van zowel lichtmasten als van armaturen zullen de komende jaren blijven plaatsvinden. Enerzijds vanwege de technische levensduur en anderzijds om energie te besparen in het kader van de energiemonitoring en deelname aan het energie akkoord, om in 2020 20% op energie te besparen.

Kunstwerken en beschoeiing

Basisgegevens/uitgangspunten

	Meter	Aantal
Betonbruggen		38
Houten bruggen		16
Sluizen		1
Stalen beschoeiing	1900	
Kunststof beschoeiing	500	
Houten beschoeiing	7700	
Betonnen beschoeiing	100	

Beleidskader

Voor het onderhoud wordt jaarlijks een onderhoudsprogramma opgesteld. De gemeenteraad heeft in februari 2002 besloten om voor de kunstwerken en beschoeiing uit te gaan van een basis kwaliteitsniveau, inhoudende sober en doelmatig onderhoud.

Het reguliere onderhoud bestaat uit het schoonmaken en desgewenst schilderen van de bruggen, vervangen van enkele planken en het repareren van betonerosie.

Wijziging op beleidskader

Geen

Toekomst

Er heeft in 2016 en 2017 een externe inspectie plaatsgevonden van alle bruggen waarbij zowel het onderhoud op de korte als de middellange termijn inzichtelijk is gemaakt. Uit deze inspectie blijkt dat de huidige budgetten (zonder de taakstelling) op de korte en middellange termijn (drie jaar) voldoende zijn voor het onderhouden van de bruggen en de beschoeiingen. Onderhoud bestaat uit schilderen, planken vervangen, coaten beton, betonreparatie en incidenteel vervangen van lichte houten beschoeiingen.

Door gewijzigde regelgeving is bij een deel van de bruggen onduidelijkheid of deze voldoen aan de huidige eisen met betrekking tot draagkracht. De komende jaren moet hier aanvullend onderzoek naar gedaan worden. Dit zijn kostbare onderzoeken, omdat er van de bestaande bruggen weinig aanleg gegevens bekend zijn.

In de raad van 8 december 2015 zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor het duurzaam in stand houden van ons bruggenbestand. In 2018 wordt het inspectierapport nog aan de raad aangeboden.

Biodiversiteit

In de afgelopen jaren hebben we een aantal stappen gezet om te komen tot meer biodiversiteit. O.a. door het aanpassen van het maaien, inzaaien van bloemenmengsels, enz. Er zijn nog stappen te maken, afhankelijk van wat je wilt uitstralen. Dit gaan we in 2019 inventariseren.

Budgetten kunstwerken en beschoeiing

Omschrijving	2017 Rekening	2018 Begroting	2019 Begroting	2020 Begroting	2021 Begroting	2022 Begroting
Onderhoud	284.000	274.000	281.000	287.000	292.000	297.000
Kapitaallasten	0	130.000	130.000	130.000	130.000	130.000
Totaal	284.000	404.000	411.000	417.000	422.000	427.000

Bedragen afgerond op € 1.000

Rioolbeheer

Basisgegevens/uitgangspunten

In de gemeente ligt 330 km vrij vervalriolering, 126 km persleiding, 436 drukunits, 83 rioolgemalen, 7 randvoorzieningen en 7 IBA's (Individuele Behandeling Afvalwater). In totaal zijn 15.012 percelen aangesloten op het gemeentelijk rioelstelsel. De vervangingswaarde bedraagt € 296.000.000 (gegevens vGRP 2014 – 2018).

	Km	Aantal
Rioolaansluitingen		15.012
Rioolgemalen		83
Randvoorzieningen		7
Trottoir- en straatkolken		15.900
Vrij vervalriolering	330	
Drukleiding	126	
Individuele Behandeling Afvalwater		7
Drukunits		436

Beleidskader

Het Gemeentelijk Riolerings Plan is de weerslag van de wettelijke verplichting dat de gemeenten een rioleringsnota moeten hebben. Deze nota bepaalt de normen voor de kwaliteit van het milieu en het onderhoud van het rioolstelsel. Het eerste GRP voor Tynaarlo is vastgesteld op 20 juli 1999. In dit GRP is het beleid omschreven dat in de periode 1999 - 2003 is uitgevoerd.

In januari 2004 is het tweede GRP, geldend voor de periode 2004 - 2007 vastgesteld. Op 25 november 2008 is het derde verbrede GRP vastgesteld door de raad. Dit GRP heeft een looptijd tot 31 december 2013. Op 1 juli 2014 is het vierde verbreed GRP vastgesteld door de Raad, dat geschreven is door de beleidsmedewerkers water, riolerings en milieu. Looptijd tot 31 december 2018. Het nieuwe GRP zal een onderdeel worden van de omgevingsvisie. In 2018 is het GRP verlengd met twee jaar. het nieuwe GRP zal samen gaan met de invoering van de Omgevingswet.

We voldoen in de hele gemeente op rioleringsgebied aan het waterkwaliteitsspoor dan wel de basisinspanning, waarbij het project afkoppelen centrumplan Eelde het laatste project is.

Budgetten riolerings

Omschrijving	2017 Rekening	2018 Begroting	2019 Begroting	2020 Begroting	2021 Begroting	2022 Begroting
Onderhoud	578.000	513.000	526.000	536.000	546.000	556.000
Kapitaallasten*	803.000	1.101.000	1.220.000	1.211.000	1.249.000	1.286.000
Totaal	1.381.000	1.614.000	1.746.000	1.747.000	1.795.000	1.842.000

* excl. nog geplande investeringen GRP

Bedragen afgerond op € 1.000

Groenbeheer

Het totaal te beheren areaal groen is 593 ha, waarbij de volgende onderverdeling van toepassing is:

	Ha	Aantal
Groen in bebouwde kom	278	
Landschappelijk groen	116	
Bermen en singels langs wegen	146	
Begraafplaatsen	20	
Sportvelden	33	
Speelplaatsen		105
Speeltoestellen		309
Sporttoestellen		95
Zandbakken		21

Beleidskader

In 2003 is begonnen het openbaar groen aan de hand van het kwaliteitsniveau 'sober en degelijk' te onderhouden. Het totale groenareaal van bijna 600 ha. (inclusief berm en sportvelden) zou in 4 jaar tijd (2007) op het afgesproken kwaliteitsniveau gebracht zijn. Belangrijk instrument hiervoor is het Beheerprogramma GBI Groen. Het beheerprogramma GBI Groen stelt ons in staat om de planning ten aanzien van groenonderhoud te optimaliseren en te differentiëren, zodat er efficiënter kan worden gewerkt. Hierbij valt te denken aan de uitvoeringsplannen, maar ook het schouwen met betrekking tot de kwaliteitsniveaus. Tevens kunnen voor andere beleidsvelden de kosten voor groenonderhoud worden berekend.

Wijzingen op het beleidskader

Tynaarlo ligt met 182 m2 groen per inwoner ruim boven het landelijk gemiddelde van 47 m2. Hierdoor zijn de kosten van onderhoud openbaar groen hoger, maar het vele groen geeft ook de meerwaarde als groene long aan. Tynaarlo kenmerkt zich door een landschap met veel bomen, gras en hagen. Als gemeente hebben we een aantal bossen in ons bezit. De beheerskosten van bossen zijn laag. Het aandeel bloeiende planten en heesters is vergeleken met de omliggende gemeenten laag.

BOR

We onderhouden onze buitenruimte op een BOR-basis niveau conform de afspraken met de raad. Door mechanisatie, samenwerken met Alescon en omvormingen kunnen we met minder budget het BOR-basis niveau nog steeds halen. In 2015, 2016, 2017 en 2018 is er geschouwd. De uitkomsten en eventuele aanpassingen voor seizoen 2019 gaan we met het college en de raad in het voorjaar delen.

Speelvoorzieningen

Op 16 februari 2010 is het Speelruimteplan Gemeente Tynaarlo vastgesteld. Hieruit komt naar voren dat de oppervlakte van de speelplaatsen 357 are beslaat en dat de economische waarde van de speelvoorzieningen € 1.162.500,- bedraagt. De eenvoudige speelvoorzieningen als trapveldjes, basketbalveldjes en skatevoorzieningen beslaan een oppervlakte van 208 are. De economische waarde van deze voorzieningen bedraagt € 67.600,-. De voorzieningen worden opnieuw op waarde gezet (speelruimteplan). Er is op dit moment meer vraag vanuit de wijken dan dat er budget is. Ook wordt er veel in participatie gedaan.

Budgetten groen

Omschrijving	2017 Rekening	2018 Begroting	2019 Begroting	2020 Begroting	2021 Begroting	2022 Begroting
Onderhoud	1.035.000	996.000	1.019.000	1.038.000	1.056.000	1.076.000
Kapitaallasten	3.200	3.000	3.000	3.000	0	0
Totaal	1.038.200	999.000	1.022.000	1.041.000	1.056.000	1.076.000

Bedragen afgerond op € 1.000

Gebouwenbeheer

Basisgegevens/uitgangspunten

De vastgoedportefeuille van deze gemeente omvat in 2018:

Taakveld	Taakveld omschrijving	Gebouwsoort	Aantal
0.3	Beheer overige gebouwen en grond	Woningen en woonwagens	9
0.4	Overhead	Gemeentehuis	1
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	Brandweerposten	3
4.2	Onderwijs huisvesting	Multifunctionele accommodaties	3
5.2	Sport	Sportaccommodaties	8
5.5	Cultureel erfgoed	Kerktorens en molens	4
5.7	Openbaar groen en recreatie	Toiletgebouw	1
6.1	Samenkracht/burgerparticipatie	Welzijnsaccommodaties	2
7.3	Afval	Gemeentewerf	1
7.5	Begraafplaatsen	Bergingen en aula's	6

Beleidskader

Het doel is het in stand houden van de gebouwen zodat een veilige functievervulling in onze gebouwen kan plaatsvinden met zo min mogelijk verstoringen. De uitgangspunten voor het gebouwenonderhoud zijn eeuwigdurende instandhouding op het niveau "sober en doelmatig". Het vastgoed registratieprogramma Ultimo stelt ons in staat het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen op een doeltreffende wijze te plannen en in meerjaren onderhoudsplanning te zetten. Jaarlijks stellen wij vanuit deze meerjaren onderhoudsplanning een uitvoeringsprogramma op voor het uitvoeren van onderhoud aan de gebouwen. Al vanaf 2000 werken we met de voorziening "Onderhoud gebouwen" om te komen tot een zo gelijkmatig mogelijke budgettering voor het te plegen onderhoud. Gemiddeld is per jaar een bedrag ter grootte van € 1.062.000 (afgerond) benodigd voor instandhoudingsonderhoud van de gebouwen. Dit bij een gelijkblijvende vastgoedportefeuille. Op basis van de werkelijke uitgaven rekenen wij elk jaar deze voorziening door en maken een prognose van de benodigde structurele middelen op langere termijn.

Ontwikkelingen

Op het gebied van gemeentelijk vastgoed worden twee ontwikkelingen voorzien die invloed gaan hebben op de onderhoudsvoorziening. De mate van invloed is echter nu nog niet concreet te maken. Het betreft ontwikkelingen met betrekking tot deels wettelijk verplichte investeringen om gebouwen duurzamer te maken, alsmede de omvang van de gemeentelijke vastgoedportefeuille.

Duurzaamheid

Momenteel zijn we bezig de energie labels van onze gebouwen te actualiseren. Per gebouw levert dat een rapportage op met een nieuw label en een verduurzamingsadvies inclusief investeringsraming. Het advies bestaat uit 3 delen;

- Wettelijk verplicht (terugverdientijd minder dan 5 jaar)
- Investering wordt terugverdiend (NCW>0)
- Energie neutraal en gasloos

Na ontvangst van de rapportages zal per gebouw een niveau geadviseerd worden opgeleverd. Op basis daarvan kunnen investeringskeuzes worden gemaakt. Naar verwachting begin 2019 kunnen plaatsvinden. Het treffen van duurzaamheid maatregelen heeft naar verwachting een verzwarend effect op de onderhoudsvoorziening.

Vastgoed portefeuille

De terugtrekkende beweging van de gemeente naar haar kerntaken zal van grote invloed zijn op de omvang van de vastgoedportefeuille. Het aantal gebouwen in bezit en beheer van de gemeente zal afnemen door, onder andere, uitvoering van het accommodatiebeleid. Verouderde gebouwen worden vervangen door nieuwbouw. Daarnaast zullen oude schoolgebouwen aan de gemeente terugvallen. Hoewel eerst zal worden gekeken of en in welke mate behoud van deze gebouwen in de gemeentelijke vastgoedportefeuille wenselijk is, is de verwachting dat veel van deze locaties zullen worden verkocht al dan niet via herontwikkeling. In het accommodatiebeleid zijn voor onderwijs- en binnensportaccommodaties al uitgangspunten vastgesteld. Naar verwachting zal door uitvoering van het accommodatiebeleid en verkoop van vrijkomende woningen de omvang van de vastgoedportefeuille verder afnemen. Hierdoor zullen de totale exploitatiekosten en onderhoudslasten in de begroting verlaagd worden. In de berekening van de storting in de onderhoudsvoorziening is geen rekening gehouden met afname van de vastgoedportefeuille.

Voorziening gebouwen onderhoud

Omschrijving	2018 Begroting	2018 Rekening	2019 Begroting	2020 Begroting	2021 Begroting	2022 Begroting
Storting in onderhoudsvoorziening	882.000	882.000	972.000	1.028.000	1.028.000	1.028.000

Bedragen afgerond op € 1.000

Stand voorziening gebouwenonderhoud 01-01-2018	1.944.898
Toevoegingen	882.211
Onttrekkingen (verwacht)	1.039.805
Stand voorziening gebouwenonderhoud 31-12-2018	1.787.304

Samenvatting

Tynaarlo is al een aantal jaren de beste woongemeente van Drenthe. Een titel waar we trots op mogen zijn. Dit wordt ingegeven door een hoog aandeel groen per inwoner, de bomen, waaronder monumentale bomen, de hagen en de groenstructuur. Passend hierbij zijn de vele oude gebakken klinker- en zandwegen die onze gemeente rijk is.

Rioleringtechnisch heeft de gemeente Tynaarlo e.e.a. goed op orde. Het riooltarief is laag en er zijn minimale rioolknelpunten bij extreme regenval. We voldoen aan de basisinspanning en het water kwaliteit spoor. Zorgen in de riolering, zitten vnl. op financieel gebied. Door vervanging van riolering zullen de kapitaallasten gaan stijgen en deze zullen het tarief negatief gaan beïnvloeden in de toekomst.

De openbare verlichting kent een sobere uitstraling waarbij we het onderhoud provincie breed goed hebben weggezet (eind 2017 is er een nieuwe aannemer geselecteerd). Daar waar wenselijk wordt er LED verlichting toegepast.

Een bijzonder tak van sport is het onderhouden van 44 kilometer zandweg. Dit gebeurt in eigen beheer. De onderhoudskosten zijn afhankelijk van het weer.

Al met al wordt er door de werknemers van Tynaarlo hard gewerkt om de buitenruimte aan te laten sluiten bij het met de raad afgesproken BOR niveau. Maar de uitdaging wordt steeds groter.

Wat betreft het groene gedeelte van ons kapitaalgoed is het de afgelopen jaren een uitdaging om met minder mensen en minder budget, het afgesproken niveau met de raad (BOR Basis) te behalen. Het onderzoek, uitgevoerd door Antea, heeft bevestigd dat dit gelukt is. Het is namelijk het visitekaartje van onze gemeente. We gaan het groenonderhoud verder oppakken met de werknemers van Alescon, die dichter op de gemeente geplaatst gaan worden.

De Speelvoorzieningen in de wijken vergen ook de nodige aandacht in controle, reparatie, maar ook conform het attractiebesluit de toestellen te beheren.

15. Verbonden partijen

Inleiding

De gemeente Tynaarlo participeert in diverse verbonden partijen voor het realiseren van haar maatschappelijke opgaven en ambities. Verbonden partijen zijn partijen waarin de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Een financieel belang bestaat uit het door de gemeente ter beschikking gestelde bedrag waarvoor de gemeente aansprakelijk is, indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt, of het bedrag dat niet verhaald kan worden bij faillissement van de verbonden partij. Een bestuurlijk belang betreft de mate van zeggenschap, hetzij door vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij door stemrecht.

Deze bestuurlijke en financiële zeggenschap brengt verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid met zich mee. Door te participeren in een organisatie – op een lichte of zware wijze – verbindt de gemeente zich aan de andere organisatie. De “Nota Verbonden Partijen” waarin de raad kaders stelt voor deze samenwerking wordt geactualiseerd.

Naast de verbonden partijen, waarin de gemeente een bestuurlijk en/of een financieel belang heeft, zijn er andere organisaties waar de gemeente mee samenwerkt voor het bereiken van haar doelen. Met deze partijen worden afspraken gemaakt of overeenkomsten gesloten. Aandachtspunten en aanbevelingen uit de Nota Verbonden Partijen, zoals transparantie en inzicht in meerjarenperspectief, zijn ook van belang voor deze partijen.

Wettelijk kader en beleid

Artikel 186 Gemeentewet en het daarop gebaseerde Besluit Begroting en verantwoording (BBV) – met name artikel 15 – regelt de wijze waarop verbonden partijen worden gemonitord. Het is van belang dat de informatie over verbonden partijen aansluit op de informatie over de gemeentelijke posities, activiteiten en risico's.

Het BBV schrijft voor dat de informatie over de verbonden partijen opgenomen wordt in de taakvelden waarop de samenwerking met de verbonden partij betrekking heeft. Dit bevordert dat de financiële bijdragen aan verbonden partijen, en de daaraan verbonden risico's, in de beschouwingen over de gemeentebegroting worden meegenomen.

Verder is voor de gemeenschappelijke regelingen (GR-en) de ‘Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr)’ een belangrijk kader.

Regie op gemeenschappelijke regelingen

De gemeenteraad wordt door middel van de kaderbrief geïnformeerd over de financiële en beleidsmatige kaders van de GR-en. Aan de hand van regionale bijeenkomsten, waarin directeurs van de GR-en hun toekomstplannen presenteren, krijgen de raadsleden verder inzicht in de activiteiten.

Door afstemming met andere vertegenwoordigende organen (raadsleden van andere deelnemende gemeenten) kan politieke druk voor het bestuur van de GR ontstaan, om bijvoorbeeld een beleidswijziging door te voeren aan de hand van ingebrachte zienswijzen.

Informatie verbonden partijen

In onderstaand overzicht wordt per verbonden partij: de vestigingsplaats, een samenvatting van het doel, bestuurlijke belang en betrokkenen, het financieel belang, de ontwikkelingen en de risico's weergegeven.

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigings-plaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2019	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
1	Veiligheid (Hoofdstuk 1)	GR Veiligheidsregio Drenthe, gevestigd in Assen (VRD).	<p>Samenwerkingsverband tussen de colleges van de twaalf Drentse gemeenten. De Veiligheidsregio behartigt de belangen van de aan deze regeling deelnemende gemeenten op de volgende terreinen:</p> <p>a. brandweezorg; b. rampenbestrijding en crisisbeheersing; c. geneeskundige hulpverlening.</p> <p>Daarnaast heeft de Veiligheidsregio de zorg voor:</p> <p>a. adequate samenwerking met de politie en de meldkamer ambulancezorg ten aanzien van onder meer de gemeenschappelijke meldkamer; b. gecoördineerde en multidisciplinaire voorbereiding op de rampenbestrijding en crisisbeheersing.</p>	Alle 12 Drentse colleges zijn door hun burgemeester in het algemeen bestuur vertegenwoordigd. Een gewone meerderheid van stemmen is nodig voor het nemen van besluiten.	<p>Het begrote resultaat van de organisatie voor 2019 bedraagt na de mutaties in de reserves € 0.</p> <p>Tynaarlo moet in 2019 € 1.416.136 bijgedragen aan de VRD. We waren eerder uitgegaan van een bijdrage van € 1.347.985 voor de VRD in 2019. Dit betekent een verhoging van € 68.151. Deze hogere bijdrage komt door loon- en prijsstijgingen. Het was niet meer mogelijk om deze stijging op te vangen zonder een extra financiële inspanning van de gemeenten.</p>	<p>Omvang eigen vermogen: 31.12.2018: € 1.622.594 31.12.2019: € 1.457.294</p> <p>Omvang vreemd vermogen: 31.12.2018: € 24.111.355 31.12.2019: € 22.928.061</p>	<p>Crisisorganisatie</p> <p>De VRD wil beter inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen op zowel de korte (planbaar) als op de lange termijn (niet planbaar). Het is niet te voorspellen hoe de samenleving verandert op het gebied van digitalisering, klimaatverandering, vergrijzing, krimp en andere ontwikkelingen. Een toekomstbestendige veiligheidsregio is adaptief, omarmt maatschappelijke ontwikkelingen en bereidt zich hierop voor met uiteindelijk doel de inwoners nu en in de toekomst zo goed en efficiënt mogelijk te helpen. Dit wil de VRD doen door te investeren in haar medewerkers en te experimenteren op verschillende beleidsterreinen. Bijvoorbeeld op het gebied van brandweezorg, crisisbeheersing, het delen van informatie en (brand)veilig leven. Risicobeheersing Het verder vergroten van de rookmelder-</p>	<p>In de nota reserves (2013) staan de beleidsuitgangspunten voor het weerstandsvermogen. Het maximaal weerstandsvermogen bedraagt 5% van de begrote uitgaven. De jaarrekening is gesloten met een negatief resultaat van € 87.568,-. Dit is voornamelijk toe te wijzen aan de autonome stijging in de personeelskosten.</p> <p>De begrote uitgaven van de begroting 2019 bedragen € 29.586.000,-. Dit houdt in dat het weerstandsvermogen minimaal € 295.860,- en maximaal € 1.479.300,- moet bedragen. Het huidige weerstandsvermogen bedraagt 1,66% van de begrote uitgaven, begin 2019 bedraagt het saldo van de algemene reserves € 490.418,-. In 2018 wordt de nota reserves nog geactualiseerd en ter vaststelling</p>

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2019	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
118							<p>dichtheid, voorlichting geven over brandveiligheid op basisscholen in Drenthe, ontwikkelen van de specialisatie natuurbrand-beheersing, verdere ontwikkeling van evenementen-advisering en team brandonderzoek.</p> <p>Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio (GHOR) Versterken van het Drentse netwerk van de GHOR, inzetten op de rol van adviseur van de GHOR bij haar externe partners, de belangen van Drenthe landelijk vertegenwoordigen, adviseren over de geneeskundige aspecten bij evenementen.</p> <p>De GHOR zal in 2019, in haar rol als adviseur, zorginstellingen actief blijven adviseren met betrekking tot hun zorgcontinuïteit. Daarnaast gaat de GHOR meer inzetten op het thema "Verminderd zelfredzamen". De focus ligt daarbij op mensen die langer thuis wonen en niet in een zorginstelling.</p>	aangeboden worden aan het algemeen bestuur.

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2019	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
2	Verkeer en vervoer (voor mensen met een beperking (Hoofdstuk 6)	Samenwerkingsorganisatie Publiek Vervoer Groningen-Drenthe.	De samenwerkingsorganisatie wil in Groningen en Drenthe een optimaal vervoersnetwerk creëren, dat betaalbaar en toekomstbestendig is; waarin duurzaam gebruik wordt gemaakt van alle vervoersmiddelen. Zodat alle inwoners naar hun werk of school gaan en/of deel willen nemen aan het sociale leven en voor bezoekers aan onze provincies.	De samenwerkingsorganisatie Publiek Vervoer Groningen Drenthe is van alle gemeenten in beide provincies.	De samenwerkingsorganisatie vraagt voor 2019 in totaal € 800.000 van de deelnemers. Voor Tynaarlo betekent dit een bijdrage van € 18.489 voor 2019. Er wordt vanaf 2018 bijgedragen aan de samenwerkingsorganisatie. In 2018 is ook € 18.489 bijgedragen.	Nog niet bekend.	Er wordt nog volop gewerkt aan de implementatie van de vervoerscontracten. In de loop van het jaar treedt er een definitief bestuur aan en zullen de uitkomsten van een aantal aanbestedingstrajecten waar Publiek Vervoer in mee doet om de doorontwikkeling van het publiek vervoer mee vorm te geven, helder zijn.	Er wordt nog gewerkt aan de implementatie en er is nog geen sprake van een vast team. Nog niet alle te verwachten inkomsten en uitgaven voor 2019 zijn bekend bij de samenwerkingsorganisatie.
3	Economie (Hoofdstuk 3)	Groningen Airport Eelde N.V, statutair gevestigd in Groningen.*	De uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het als zodanig aangewezen luchtvaartterrein.	De gemeente bezit 4% van de aandelen en heeft zitting in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, samen met de provincies Groningen en Drenthe en de gemeenten Groningen en Assen. Bestuurlijk belang /bevoegdheid. De wethouder heeft namens het college van B&W zitting in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Elk aandeel geeft recht op één stem (artikel 19 van de statuten van de NV).	Het resultaat bedroeg in 2017 € 372.000 voor belasting. Wij hebben een bestemmingsreserve van € 1.840.000 voor de jaren 2017-2026 gevormd voor het kunnen leveren van onze bijdrage aan de luchthaven. Daarnaast is € 40.000 gereserveerd voor de splitsing in een exploitatie- en een ontwikkelmaatschappij en de omzetting van de governance structuur. Dit is uiteindelijk niet in 2017 gerealiseerd, hier wordt aan gewerkt. De huidige verwachting is dat 1 januari 2020 de	Omvang eigen vermogen 31.12.2016: € 10.821.000 31.12.2017: € 13.221.000 Omvang vreemd vermogen: 31.12.2016: € 3.929.000 31.12.2017: € 3.603.000	Aan de hand van diverse onderzoeken is het toekomst-perspectief van de luchthaven in beeld gebracht. Dit heeft geleid tot een keuze voor investeren in de luchthaven. Onderdeel van deze keuze was nieuwbouw van de brandweerkazerne en uitbreiding van de terminal. Inmiddels is een aanvraag ingediend voor het bouwen van een nieuwe brandweerkazerne. Verwachting is dat de vergunning in september 2018 wordt verleend nadat de raad het bestemmingsplan heeft	Voor de aandeelhouders vormt de instandhoudingsverplichting van een luchthaven in het gebied een risico. De risico's blijven in principe beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng in geval van een faillissement en de jaarlijkse bij te dragen investeringsbijdrage. Er is een verplichting vanuit het DBFM contract van de start- en landingsbaan, vanuit de NV GAE jegens Pase. In geval van het beëindigen van de vennootschap komt dit mogelijk voor rekening van de

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2019	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
					ingangsdatum wordt.		<p>vastgesteld.</p> <p>GAE geeft aan op korte termijn de uitbreiding van de terminal te willen voorbereiden.</p>	<p>aandeelhouders. Indien bij beëindiging van de vennootschap naar rato van aandelenbezit verplichtingen worden afgekocht dan zou het mogelijk gaan om een claim van 4% daarvan. Hiermee is binnen het huidige risicoprofiel geen rekening gehouden, omdat bij de bepaling daarvan vastgehouden is aan het bestaande en ingezette beleid. Met het financiële risico is daarom ook geen rekening gehouden in de risico-inventarisatie voor de paragraaf weerstandsvermogen.</p>
4	Volksgezondheid en milieu (hoofdstuk 7)	GR Gemeentelijke Gezondheids-dienst Drenthe (GGD), gevestigd in Assen.	Samenwerkingsverband tussen de colleges van de twaalf Drentse gemeenten om de gezondheid van de inwoners van de twaalf Drentse gemeenten te bewaken, beschermen en te bevorderen.	<p>Elk college van de deelnemende gemeenten vaardigt een lid af in het algemeen bestuur en heeft één stem. Besluitvorming vindt plaats bij gewone meerderheid van stemmen.</p> <p>De raad is bevoegd een zienswijze te geven op de ontwerpbegroting van de GR.</p>	<p>Het begrote resultaat van de GGD voor 2019 bedraagt na reserveringen € 0.</p> <p>Tynaarlo draagt in 2019, inclusief Veilig Thuis Drenthe € 922.980 bij aan de GGD. Eerder gingen we uit van een bijdrage van € 774.331. Het verschil wordt veroorzaakt door loon- en prijscompensatie., diverse wettelijke taken en overheveling Rijksvaccinatieprogramma naar het gemeentefonds. Voor deze overheveling wordt de gemeente 1 op 1</p>	<p>Omvang eigen vermogen: 31.12.2018: € 2.166.000 31.12.2019: € 2.422.000</p> <p>Omvang vreemd vermogen: 31.12.2018: € 1.889.000 31.12.2019: € 1.889.000</p>	<p>De Drentse gemeenten willen de taak voorlichting en training gericht op de meldcode handhaven.</p> <p>Over de vorm en de plaats van deze voorlichting (wel of niet binnen VTD/GGD) vindt nog nadere besluitvorming plaats. Dit wordt gekoppeld aan de actualisatie van de regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling in 2019.</p> <p>De verantwoordelijkheid voor het vaccinatieprogramma verschuift</p>	<p>De ontwikkelingen rondom Veilig Thuis Drenthe blijven financiële risico's met zich mee dragen. We houden vinger aan de pols maar de invloed van een individuele gemeente blijft beperkt.</p>

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2019	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
					gecompenseerd door het Rijk.		<p>per 1-1-2019 van het Rijk naar de Gemeenten.</p> <p>GGD stelt zich actief op bij de ontwikkelingen rondom de Omgevingsvisie.</p> <p>GGD Drenthe is namens de Drentse gemeentes + enkele andere partijen penvoerder voor het Zon-MW-programma 'aan de slag met preventie in uw gemeente'. Uitvoering van dit programma behoort dit jaar tot de kerntaken van de gezondheidsbevorderaars.</p>	
5	Sociaal domein (hoofdstuk 6)	GR Werkplein Drentsche Aa, gevestigd in Assen.	Samenwerkingsverband tussen de colleges van Assen, Aa en Hunze en Tynaarlo. Doel is het behartigen en uitvoeren van de taken van de gemeenten op het terrein van werk en inkomen. Hierdoor is het mogelijk de inwoners die geen werk en/of inkomen hebben zo goed en snel mogelijk te helpen.	Het college neemt met twee leden deel in het algemeen bestuur en met één lid in het dagelijks bestuur. Elk lid heeft een stem. Het algemeen bestuur beslist met unanimitéit van stemmen.	<p>Het begrote resultaat van de WPDA voor 2019 bedraagt € -17.213.000. De deelnemende gemeenten dragen bij in dit tekort, waardoor het resultaat op € 0 uitkomt. De WPDA heeft geen eigen vermogen.</p> <p>Tynaarlo draagt in 2019 € 2.704.000 bij in het tekort van de WPDA. Eerder werd uitgegaan van € 2.619.955. De afwijking wordt veroorzaakt door....</p>	<p>Omvang eigen vermogen 31.12.2018: € 0 31.12.2019: € 0</p> <p>Omvang vreemd vermogen: 31.12.2018: € 6.547.772 31.12.2019: € 6.545.000</p>	<p>Sinds 1 juli 2016 is het niet meer Werkplein Baanzicht, maar spreken we over Werkplein Drentsche Aa (WPDA).</p> <p>De zes colleges van de GR hebben het besluit genomen om Alescon op te heffen in een noordelijk deel en een zuidelijk deel. Het noordelijk deel gaat naar de WPDA.</p>	<p>Grootste risico bij de WPDA is een toename van het aantal bijstandsgerechtigden in combinatie met achterblijvende Rijksmiddelen. Daar komt bij dat de groep inwoners die in de bijstand zitten of komen te zitten een grote afstand hebben tot de arbeidsmarkt en het steeds moeilijker wordt om hiervoor werk te vinden.</p> <p>Daarnaast voert de WPDA een aantal opendeurengeregelingen uit.</p>

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2019	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
								<p>De specifieke groepen die in de bijstand komen, zorgen er ook voor dat er een groter beroep wordt gedaan op de Bijzondere Bijstand en de Meedoenregelingen. Als er een groter beroep dan geraamd op deze regelingen wordt gedaan merken we dat meteen in onze cijfers.</p> <p>De verwachte samenvoeging van de WPDA en Alescon in 2019 is groot traject waar risico's bij horen.</p> <p>De verflechting van de werkzaamheden van Alescon naar de WPDA kan frictiekosten met zich meebrengen waarvan de hoogte op dit moment lastig in te schatten is.</p>
6 122	Sociaal domein (hoofdstuk 6)	GR Werkvoorzieningschap Alescon, gevestigd in Hoogeveen.	Samenwerkingsverband tussen de gemeenten Aa&Hunze, Assen, De Wolden, Hoogeveen, Midden-Drenthe en Tynaarlo. Doel is het bevorderen en uitvoeren van activiteiten, welke gericht zijn op het creëren of in stand houden van werkgelegenheid voor	Deelnemende colleges vaardigen elk twee leden af in het Algemeen Bestuur. Besluitvorming vindt plaats bij gewone meerderheid van stemmen. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit zes leden.	Het begrote resultaat voor 2019 bedraagt € -5.325.000. Een deel van het tekort wordt gedekt uit de reserves, voor het overige dragen de deelnemers € 4.122.000 bij. Voor Tynaarlo betekent dit een bijdrage in 2019 van € 191.000 voor Alescon. Eerder werd uitgegaan van €	Omvang eigen vermogen 31.12.2018: € 1.681.000 31.12.2019: € 478.000 Omvang vreemd vermogen: 31.12.2018: € 14.000.000 31.12.2019: € 14.578.000	Op basis van de uitvoeringsovereenkomst richt Alescon zich in de uitvoering primair op de krimpende WSW-doelgroep. Medio 2015 is de opdracht van de gemeenten om vooralsnog nieuw beschut te gaan uitvoeren daaraan toegevoegd. Dit is geformaliseerd in de raamovereenkomst	Het aantal WSW-ers neemt af omdat er geen nieuwe instroom meer is. Alescon zal zich derhalve steeds moeten aanpassen op basis van de dalende aantallen. De Rijksbijdrage daalt als gevolg van die lagere aantallen, maar ook als gevolg van een daling van het bedrag per Aja. Dit kan

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2019	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
			natuurlijke personen, die een afstand hebben tot de reguliere arbeidsmarkt.		175.000. De afwijking wordt veroorzaakt door		2018-2020. De zes colleges van de GR hebben het besluit genomen om Alescon op te heffen in een noordelijk deel en een zuidelijk deel. Het noordelijk deel gaat naar de WPDA.	oplopende tekorten geven. Voor wat betreft samenvoeging met WPDA, zie WPDA.
7	Sport, cultuur en recreatie (hoofdstuk 5)	GR Meerschapp Paterswolde, gevestigd in Haren.	Samenwerkingsverband tussen de gemeenten Groningen, Haren en Tynaarlo. Het Meerschapp heeft binnen de grenzen van het gebied tot doel het behartigen van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemers op het terrein van de openlucht recreatie, zulks met de bescherming van de natuur en het landschap.	Het algemeen bestuur bestaat uit 10 leden: a. één lid uit elk van de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Groningen, Haren en Tynaarlo; b. twee leden uit de raad van de gemeente Haren; c. drie leden uit de raad van de gemeente Groningen; d. twee leden uit de raad van de gemeente Tynaarlo; 2. De in het eerste lid bedoelde leden worden benoemd door de raden van de deelnemers.	Het begrote resultaat van het Meerschapp in 2019 bedraagt € - 710.000. Dit tekort wordt opgevangen met de gemeentelijke bijdragen, waarmee het resultaat op € 0 uitkomt. De gemeente Tynaarlo draagt in 2019 € 102.950 bij aan het Meerschapp. Eerder werd nog uitgegaan van een bijdrage van € 92.523. Dit is om te voorkomen dat er op termijn te weinig middelen zijn voor de structurele uitgaven.	Omvang eigen vermogen 31.12.2018: € 526.000 31.12.2019: € 540.000 Omvang vreemd vermogen: 31.12.2018: € 1.659.000 31.12.2019: € 1.451.000	De ontwikkelingen m.b.t. de herindelingen in de provincie Groningen kan gevolgen hebben voor de structuur van het Meerschapp.	Het weerstandsvermogen van het Meerschapp Paterswolde is voldoende, met uitzondering van de voorziening groot onderhoud. Dit heeft te maken met objecten die veel onderhoud vragen. (molen, vuurtoren, kunstwerken.)

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2019	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
8	Economie (hoofdstuk 3)	Recreatieschap Drenthe, gevestigd in Diever.	Samenwerkingsverband tussen colleges en raden van de gemeenten in de provincie Drenthe en van de gemeente Ooststellingwerf in Friesland. Het doel van de gemeenschappelijke regeling is om de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten te behartigen op het gebied van recreatie en toerisme.	Colleges en raden vaardigen een lid en een plaatsvervangend lid af in het algemeen bestuur. Elk lid heeft één stem. Besluitvorming binnen het bestuur vindt plaats bij meerderheid van stemmen.	Het begrote resultaat voor 2019 bedraagt na bestemming € 0. Tynaarlo draagt in 2019 € 66.059 bij aan het Recreatieschap. Dit is in lijn met de bijdrage waar we vanuit waren gegaan.	Omvang eigen vermogen: 31.12.2018: € 677.373 01.12.2019: € 684.521 Omvang vreemd vermogen: 31.12.2018: € 684.622 31.12.2019: € 684.622	Opdracht RD kent de volgende pijlers: beleidsontwikkeling en ondersteuning deelnemende gemeenten, projectontwikkeling en projectenfonds deelnemende gemeenten, routebureau (ontwikkeling en onderhoud). In 2017 is gestart met het maken van een verdiepingsslag in de opgelegde taken door investeren in kwaliteit, onderhoud en beleid. In 2018 wordt daar een vervolg aangegeven. In 2019 wordt extra ingezet op het vitaliseren van verblijfsrecreatie (project Vitale Vakantieparken)	Het Recreatieschap loopt geen risico's die van grote materiele betekenis zijn voor de continuïteit van de organisatie.
9	Volksgezondheid en milieu (hoofdstuk 7)	GR Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe (RUD), gevestigd in Assen.	Samenwerkingsverband tussen gemeenten en de provincie Drenthe ingesteld ter behartiging van de belangen van de deelnemers op het gebied van de uitvoering van taken van toezicht op en handhaving van de milieuvoorschriften krachtens de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en van de milieuwet.	De colleges en van de gemeenten en de provincie vaardigen een lid af in het algemeen bestuur. Besluitvorming vindt plaats bij meerderheid van stemmen, bij majeure financiële of beleidsmatige belangen kan worden besloten tot een andere stemverhouding	Het begrote resultaat 2019 bedraagt na bestemming € 0. Tynaarlo draagt in 2019 € 460.021 bij aan de RUD.	Omvang eigen vermogen: 31.12.2018: € 556.000 31.12.2019: € 577.000 Omvang vreemd vermogen: 31.12.2018: € 3.814.000 31.12.2019: € 3.806.000	Op 9 juli 2018 is de begroting 2019 vastgesteld. Daarin is een aantal aanbevelingen van Seinstra van der Laar (SvdL) verwerkt: structurele verhoging van de deelnemers bijdrage met 5% en een incidentele verhoging van eveneens 5%. De derde aanbeveling van SvdL, het opstellen van een ontwikkelprogramma, is voor 2019 nog niet verwerkt. Voor de komende jaren staat	Het is onwaarschijnlijk dat de begroting voor 2019 ongewijzigd blijft. Het jaarprogramma 2019 wordt in de tweede helft van 2018 opgesteld, hetgeen waarschijnlijk tot aanpassingen zal leiden. De omvang is op dit moment niet bekend. De RUD zegt hierover: Bij de voorbereiding van het Jaarprogramma 2019 zal de omvang van de jaaropdracht en de

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2019	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
125							<p>daarvoor nog een bedrag open van 1,4 miljoen.</p> <p>Voor 2019 moet nog een uitvoeringsprogramma geschreven worden. De eventuele gevolgen ervan zijn nog niet verwerkt in de begroting.</p> <p>In 2019 wordt de Drentse Maat geëvalueerd. Dit kan gevolgen hebben voor de kengetallen en daarmee de deelnemersbijdragen.</p> <p>Verwant aan het jaarprogramma en de evaluatie Drentse Maat is is het feit dat de productie bij met name Toezicht en Handhaving momenteel niet gehaald wordt. Er zijn maatregelen getroffen in mei 2018. Het effect van die maatregelen wordt gemonitord.</p> <p>Tenslotte is de wens geuit om de verrekensystematiek bij de Niet Drentse Maat producten te heroverwegen. Momenteel wordt bij 25% over-/onderbesteding verrekend. Dit kan in 2019 veranderen.</p>	<p>daarvoor noodzakelijke tijdsinzet worden uitgewerkt. Op basis daarvan kunnen bestuurlijke keuzes worden gemaakt ten aanzien van taken en de financiering daarvan.</p> <p>Daarnaast zal er voor het ontwikkelprogramma een bijdrage van de deelnemers worden verwacht. Van de 1,7 miljoen die SvdL heeft geraamd staat nog ca. 1,4 miljoen "open". Daarvan komt 3,3% (ca. € 46.200,-) voor rekening van Tynaarlo. Het is niet de verwachting dat dit bedrag in 2019 in zijn geheel van ons zal worden gevraagd.</p> <p>De verwachting is dat door de vereiste organisatorische doorontwikkeling er personele wijzigingen plaats gaan vinden. Deze hebben mogelijk gevolgen voor de deelnemersbijdrage.</p>

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2019	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
10	Bestuur en ondersteuning, Treasury (hoofdstuk 0)	Enexis Holding NV, gevestigd in 's-Hertogenbosch	<p>Enexis beheert het energienetwerk in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland voor de aansluiting van ongeveer 2,7 miljoen huishoudens, bedrijven en overheden. De netbeheerderstaak is een publiek belang, wettelijk geregeld met o.a. toezicht vanuit de Autoriteit Consument en Markt.</p> <p>De vennootschap heeft ten doel het realiseren van een duurzame energievoorziening door state of the art dienstverlening en netwerken en door regie te nemen in innovatieve oplossingen. Dit om de energietransitie te versnellen én excellent netbeheer uit te voeren.</p>	<p>Het belang van de gemeente Tynaarlo wordt vertegenwoordigd door de Vegann (Vereniging van Gemeenten Aandeelhouders binnen Noord Nederland).</p> <p>Getracht wordt met het aandeelhouderschap in Enexis de publieke belangen te behartigen. De infrastructuur voor energie is een vitaal onderdeel voor onze economie en voor onze samenleving.</p>	<p>Het begrote resultaat na belasting voor 2019 bedraagt € 200.000.000. Hiervan wordt € 100.000.000 aan dividend uitgekeerd. Het begrote aandeel van Tynaarlo in het dividend bedraagt € 199.600.</p>	<p>Omvang eigen vermogen: 01.07.2018: € 3.832.000.000 01.01.2019: € 3.804.000.000</p> <p>Omvang vreemd vermogen: 01.07.2018: € 4.052.000.000</p>	<p>De Nederlandse klimaatdoelstellingen zijn uitdagend. Tevens hebben ze een impact op de beleidsdoelen die Enexis heeft geformuleerd: excellent netbeheer en versnellen energietransitie. De belangrijkste hiervan worden toegelicht in het halfjaarbericht 2018 van Enexis. Enexis realiseert zich dat ze flinke stappen moeten zetten om het excellent netbeheer voor vandaag en morgen mogelijk te maken. Er wordt hard gewerkt om vertragingen bij nieuwe aansluitingen te voorkomen. Het is uitdagend om aan opgeleide technici en ICTers te komen. Enexis heeft hiertoe onder meer het aantal opleidingsplaatsen op haar vakscholen verdubbeld. In het kader van het versnellen van de energietransitie wordt gezocht naar een geschikte en betaalbare oplossing als alternatief voor aardgas. Hierbij wordt het duurzaam gebruik van de bestaande netwerken als een efficiënte manier gezien om de energietransitie te</p>	<p>Enexis is financieel gezond. Enexis heeft de Standard & Poor's (S&P) rating A+ (Stable outlook) en bij Moody's Aa3 (stable outlook).</p> <p>Het risico voor de aandeelhouders is gering omdat Enexis opereert in een gereguleerde (energie)markt, onder toezicht van de Energiekamer. Daarnaast is het risico gering in relatie tot de (intrinsieke) waarde van Enexis Holding N.V. Wettelijk is minimaal 40% eigen vermogen vereist, Enexis heeft op dit moment meer dan 50% eigen vermogen. Gecombineerd met de achtergestelde status van de 'Vordering op Enexis vennootschap' die loopt tot september 2019, levert dit een laag risico op voor de aandeelhouders van Enexis Holding N.V.</p> <p>Een aanvullend risico is het achterblijven van de geraamde dividendinkomsten. Het risico is echter gemitigeerd middels</p>

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2019	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
							<p>versnellen.</p> <p>Enexis gaat gemeenten ondersteunen in hun regierol in de wijkgerichte aanpak. Er komt een afwegingsleidraad die hen helpt om op basis van objectieve data per wijk goede afwegingen te maken en er ligt het aanbod om in elke gemeente een procesbegeleider beschikbaar te stellen die kan helpen in het keuzeprocess.</p>	een overeengekomen streefwaarde van € 100 miljoen voor het jaarlijkse dividend.
11	Bestuur en ondersteuning, Treasury (hoofdstuk 0)	NV Waterleidingmaatschappij Drenthe, gevestigd in Assen.**	Drinkwatervoorziening Drenthe Vitale sector	De gemeente is aandeelhouder (45 aandelen van de 1946 aandelen, 2,31%) van de naamloze vennootschap.	De enkelvoudige- en geconsolideerde winst- en-verliesrekening is over 2017 gesloten met een positief saldo van € 2.537.000.	<p>Omvang eigen vermogen: 31.12.2016: € 42.087.000 31.12.2017: € 44.771.000</p> <p>Omvang vreemd vermogen: 31.12.2015: € 131.536.000 31.12.2016: € 130.114.000</p>	<p>Continuïteit drinkwatervoorziening langjarig zekerstellen; op orde brengen van de governance overeenkomstig adviezen commissie De Boer; afbouw risicovolle deelnemingen op gebied van niet- drinkwater; herstel financiële stabiliteit onderneming (o.a. solvabiliteit).</p> <p>In december 2017 heeft het MT van de WMD een tweedaagse strategische heisessie gehouden over ambities van WMD in de toekomst, haar huidige positie in een snel wijzigende omgeving en de focus op kernactiviteiten om zicht te krijgen op de</p>	Door het nemen van verliezen is het eigen vermogen van WMD de afgelopen jaren afgenomen. Dit moet in de periode tot 2020 weer op het oude niveau worden gebracht. In 2017 is daar een begin mee gemaakt. Die opgave is verwerkt in het financieel plan 2018. Verhoging van het leningenniveau zoals eerst nog stond opgenomen in het financieel plan 2018, is daarmee geschrapt. Dit betekent dat WMD de investeringen voor de nieuwe winning en zuivering Zeijerveen heeft uitgesteld en het

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2019	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
							contouren van de stip op de horizon van waar de WMD wil staan over vijf jaar. Dit krijgt in 2018 een grondig vervolg in het project 'Regenboog', waarbij de strategie van WMD opnieuw vorm zal krijgen, uitmondend in een beleidsplan 2019-2023 aan het einde van 2018.	AC-vervangingsprogramma naar de oorspronkelijke planning heeft teruggebracht. Het AC-vervangingsprogramma blijft erop gericht om versterking van de waterlevering (tot uitdrukking komend in 'ondermaatse leveringsminuten') niet te laten stijgen. Ondertussen wordt gewerkt aan een masterplan, gebaseerd op het Watervoorzieningsplan, om de investeringsinspanning en planning voor de gewenste robuuste infrastructuur te kunnen inschatten. Risico voor de gemeente in de basis niet groter dan het ingelegde vermogen als aandeelhouder. Voor de gemeente Tynaarlo gaat het om € 2.250 voor 45 aandelen.

*Voor Groningen Airport Eelde zijn de gegevens uit het jaarverslag 2017 overgenomen, omdat er nog geen begroting 2019 beschikbaar is.

**Voor de Waterleidingmaatschappij Drenthe zijn gegevens uit het jaarverslag 2017 overgenomen, omdat er nog geen begroting 2019 beschikbaar is.

Overzicht vormen van samenwerking:

Publiekrechtelijke samenwerking:

Gemeenschappelijke regelingen:

GR Veiligheidsregio Drenthe
Veiligheidshuis Drenthe
GR Samenwerkingsorganisatie Publiek Vervoer Groningen Drenthe
GR Gemeentelijke Gezondheidsdienst Drenthe
GR Meerschop Paterswolde
GR Recreatieschap Drenthe
GR Alescon
GR Werkplein Drentsche Aa (WPDA)
GR Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe (RUD Drenthe)
Eems-Dollard Regio (EDR)

Privaatrechtelijke samenwerking: stichtingen en verenigingen:

Vennootschappen en coöperaties:

NV Groningen Airport Eelde
NV Waterleidingmaatschappij Drenthe
NV Bank Nederlandse Gemeenten

Stichtingen en verenigingen:

Vereniging Nederlandse Gemeenten
Vereniging Drentse Gemeenten
Vereniging van Gemeenten Aandeelhouders in Noord-Nederland VEGANN, belangenbehartiging aandeelhouders in Enexis Holding NV en Essent NV voortkomende vennootschappen

Overige verbonden partijen:

Vrijwillig samenwerkingsverband Regio Groningen Assen 2030

Gerelateerde partijen

Stichting Zwembaden Tynaarlo
Stichting Trias
Openbaar Onderwijs

16. Grondbeleid

16.1 Algemeen

De paragraaf grondbeleid vormt een vast onderdeel van de begroting en verantwoordingscyclus van de gemeente. In deze paragraaf wordt ingegaan op de wijze waarop de gemeente invulling geeft aan haar grondbeleid. Dit beleid is opgenomen in de nota grondbeleid.

16.2 Ontwikkelingen

De groei op de Nederlandse woningmarkt breekt opnieuw records. In het eerste kwartaal van 2018 steeg de huizenprijs gemiddeld met 9% in vergelijking met dezelfde periode vorig jaar. Ook voor 2019 is de verwachting dat de hausse op de woningmarkt blijft bestaan. De verlaging van de overdrachtsbelasting loopt structureel door. Dat is positief. Negatief is de beperking van de hypotheekrenteaftrek. Ook een aantrekkende economie komt de woningmarkt te goede. In 2020 komen er nieuwe regels voor de hypotheekrenteaftrek. Voor nieuwbouw gaat wel een rol spelen dat levertijden van bouwmaterialen toenemen en het personeel schaarser wordt.

Zoals bekend heeft de commissie BBV gesteld dat het verantwoorden van tussentijdse winsten een verplichting is die voortvloeit uit het realisatiebeginsel. Volgens het realisatiebeginsel moeten baten en lasten en het daar uit volgende resultaat worden toegerekend aan de periode waarin ze zijn gerealiseerd. Bij het vaststellen van de tussentijdse winst is het noodzakelijk de nodige voorzichtigheid in acht te nemen. Dit betekent dat bij de bepaling van de tussentijdse winst rekening moet worden gehouden met de risico's die specifiek samenhangen met de nog te realiseren kosten en opbrengsten van de individuele grondexploitaties. Nadere uitleg volgt in de actualisatie van de Notitie Grondexploitatie die in het najaar 2018 zal worden gepubliceerd door de commissie BBV.

Deze nieuwe werkwijze heeft tevens tot gevolg gehad dat wij een andere methode moeten gaan hanteren voor het bepalen van de risico's. Daarom worden de risico's nu bepaald aan de hand van de RISMAN-methode. Macro-economische risico's worden afgedekt ten laste van het weerstandsvermogen en projectgebonden risico's worden in mindering gebracht op de bepaalde tussentijdse winstnemingen.

Voor wat betreft de fiscale jaarwinstbepaling in verband met de VPB zijn er nog geen uniforme regels of methodieken voor gemeentelijke grondexploitaties vastgesteld. In de ogen van de commissie BBV is de tussentijdse winstbepaling aan de hand van de PoC methode een aanvaardbare methodiek om als basis te dienen voor het bepalen van de fiscale winst.

Ook bereiden we ons voor op de komst van de Omgevingswet. Deze wet, die naar verwachting in 2021 in werking treedt, bundelt alle regels op het gebied van RO, bouwen, milieu, water, bodem en lucht, veiligheid, gezondheid en infrastructuur. Deze transitie is een grote en complexe operatie die we projectmatig oppakken.

16.3 Grondprijzenbeleid

Marktconformiteit is het uniforme uitgangspunt bij het bepalen van (grond)prijzen. Alleen voor zogenoemd "snippergroen" (voor particuliere tuinuitbreiding) en voor kavels binnen een ontwikkellocatie bestemd voor realisatie van gemeentelijk maatschappelijk vastgoed, wordt een uitzondering op dit principe gemaakt. Voor snippergroen geldt, bijzondere omstandigheden daargelaten, een vaste verkoopprijs van € 50,- per m². Voor grond voor maatschappelijk vastgoed binnen een grondexploitatie wordt de kostprijs, momenteel € 110,- per m² excl. BTW, gehanteerd.

16.4 Voortgang beleidsuitvoering

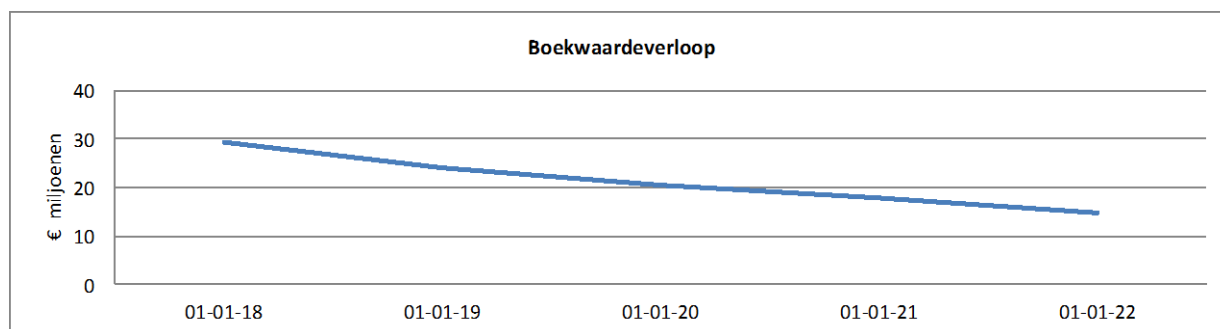
Doordat de markt aantrekt zien we dat voor locaties, in eigendom van derden, waarvan de ontwikkeling lange tijd heeft stilgelegen, initiatieven worden ontplooid. Het gaat om herontwikkeling en transformatie van delen van bestaande woon- en werkgebieden. Ook in onze gemeente. Er heeft een verschuiving plaatsgevonden van nieuwe grote uitleglocaties naar herontwikkeling en transformatie van delen van bestaande woon- en werkgebieden.

De komende periode gaan we verder vorm en inhoud geven aan de centrumontwikkeling Zuidlaren (incl. PBH-complex). Daarnaast wordt onderzoek gedaan naar de mogelijke kansen, doelgroepen en woning typologieën voor een eventuele ontwikkeling aan de zuidzijde van Vries. De resultaten van dit onderzoek zijn in het 3^e kwartaal 2018 opgeleverd.

Binnen de bestaande ontwikkellocaties zijn de uitgifte- en opbrengstprognoses het afgelopen jaar, m.u.v. het bedrijventerrein Vriezerbrug, nagenoeg gelijk gebleven ten opzichte van vorig jaar.

Zoals gezegd hanteren we vanwege gewijzigde BBV-voorschriften een andere methode voor het bepalen van de risico's. De risico's worden nu gesplitst in projectgebonden en macro-economische risico's. Deze laatste worden afgedekt ten laste van het weerstandsvermogen. De verwachting is dat de risicoafdekking door deze nieuwe werkwijze aanzienlijk zal dalen doordat de projectgebonden risico's zullen worden afgedekt door een correctie op de tussentijdse winstnemingen.

De totale boekwaarde op 1 januari 2018 van alle locatieontwikkelingen (inclusief bedrijventerreinen) is ruim € 29,2 miljoen. Dit is de boekwaarde waarbij is rekening gehouden met de aanvullende winstnemingen welke zijn verantwoord in de jaarrekening 2017. De verwachte winstnemingen vanaf 2018 worden inzichtelijk bij de eerstvolgende actualisatie van de grondexploitaties. Zoals blijkt uit onderstaande grafiek, laat de totale boekwaarde van de projecten in exploitatie voor de komende jaren een dalende lijn zien.

Op de balans wordt de boekwaarde van de grondexploitaties als volgt onderverdeeld:

Bouwgrond in exploitatie (BIE): € 29.200.982 – vlottende activa/voorraden

Grondexploitaties in voorbereiding (voormalige NIEGG) € 4.590.007 – materiele vaste activa

Vorbereidingskosten € 175.007 – immateriële vaste activa

Ook de komende jaren zal de aandacht binnen het grondbeleid zich blijven richten op realisatie van de in de woningbouwmonitor opgenomen ontwikkellocaties. Vanzelfsprekend zullen de uitkomsten van het eerder genoemde woningmarktonderzoek zullen bij ontwikkelkeuzes worden betrokken.

Uitgangspunt is altijd binnen de gestelde kaders en doelen per locatie uit te gaan van de principes, minimalisatie van kosten en maximalisatie van opbrengsten. Toekomstige winstnemingen worden als incidenteel voordeel worden aangemerkt.

Speerpunten voor het grondbeleid zijn:

- Het bewaken en tijdig bijstellen van grondexploitaties waarbij het sturen op het bereiken van de voor de onderscheiden locatieontwikkelingen vastgestelde beleidsdoelen en het beoogde en/of vastgestelde financiële eindresultaat daarvan;
- Voortgang in de planvorming en realisatie voor nieuwbouw en herontwikkeling incl. het daarbij onderzoeken van de best passende manier van gronduitgifte (bijv. particuliere verkoop, projectmatig, verkoop aan kopers-collectieven, erfpacht, etc.);
- Onder meer op basis van de binnenkort verwachte onderzoeksresultaten van de woningmarktanalyse, het faciliteren van bouwplannen en het in beeld brengen van de stappen om te komen tot een bouwplanontwikkeling in het gebied Vries Zuid.
- Intake en begeleiding van niet gemeentelijke bouwplaninitiatieven;
- Verdere uitvoering van de in 2008 vastgestelde Nota Grondinventarisatie door overbodige grondposities binnen de diverse complexen alsmede van het Complex Verspreide Gronden af te stoten;
- Verdere implementatie en uitvoering van de belastingplicht voor de VPB;
- Het verder uitwerken en implementeren van het risicomanagement conform de RISMAN-methode;
- Bijdrage leveren aan de op te stellen omgevingsvisie;

16.5 Financiële stand.

De financiële vertaling van een locatieontwikkeling in exploitatie vindt plaats in een grondexploitatie. Aan de hand van de actuele inzichten omtrent de van toepassing zijnde beleids- en overige kaders en de diverse planonderdelen worden berekeningen en prognoses opgesteld en uitgevoerd en verwerkt in een grondexploitatie. Uiteindelijk wordt de financiële stand inzichtelijk gemaakt via een berekende eindwaarde en contante waarde. Op deze wijze wordt voldaan aan het Besluit Begroting en Verantwoording vereisten inzake de informatievoorziening grondbeleid.

Ten minste eenmaal per jaar vindt deze actualisatie plaats.

Uitgangspunt is steeds om in de financiële vertaling van de actuele doelen en beleidskaders voor de locatieontwikkeling te streven naar minimalisatie van de kosten en maximalisatie van de opbrengsten. Naast dat we rekening moeten houden met de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen, dienen we nu ook verplicht tussentijds winst te nemen conform de PoC-methode. Door winst te nemen uit grondexploitaties wordt er eerder geld vrijgemaakt maar stijgt de boekwaarde waardoor ook de financieringslasten stijgen.

In de gebruikelijke rapportages in de planning & control cyclus wordt daarop indien daar aanleiding toe bestaat, ook nader ingegaan.

Het beeld van de grondexploitaties per 1 januari 2018 is als volgt.

- Uit de winstgevende exploitaties wordt aan het einde van deze exploitaties een positief resultaat van ca. € 6 miljoen op contante waarde verwacht. Dit bedrag zal via tussentijdse winstnemingen voor verdere bestemming in aanmerking komen.
- Daarnaast worden er geen verlieslatende grondexploitaties verwacht op basis van de huidige inzichten tot en met het einde van het jaar.

16.6 IJkmomenten

Voor de momenten van informatieverstrekking omtrent de projecten wordt aangehaakt bij de Planning- en Control cyclus van de Begroting.

t. De verantwoording van de projecten vindt plaats via de reguliere stukken in de P&C cyclus. De herziening van de grondexploitaties is losgekoppeld van de jaarrekening. Hierdoor is het mogelijk geworden om uw raad eerder dan bij de Jaarrekening te kunnen informeren over de gewijzigde budgetten in de geactualiseerde grondexploitaties waardoor ook eerder met formeel vastgestelde budgetten gewerkt kan worden.

Bij de eerstvolgende herziening van de grondexploitaties gaan we de aanvullende winstnemingen, zoals verantwoord in de jaarrekening van 2017, verwerken.

16.7 Opbrengsten

De marktconforme prijs wordt veelal op basis van de residuele rekenmethode inzichtelijk gemaakt. De uitgifteprijs-berekeningen worden direct voorafgaand aan de daadwerkelijke uitgifte toegepast. Het uitgangspunt van marktconformiteit levert bij kavels voor sociale huurwoningen spanning op. Het streven naar realisatie van huurwoningen met een betaalbare huur is lastig verenigbaar met het door de corporaties betalen van een residueel berekende grondprijs.

16.8 Dorpskernen

In dergelijke projecten is sprake van meer kosten dan opbrengsten voor de planrealisatoren. Hierdoor kunnen niet alle door de gemeente ten behoeve van deze bouwplannen gemoeide kosten op de realisatoren van het bouwplan c.q. de eigenaren in het ontwikkelgebied worden verhaald, dan wel kan er sprake zijn van een negatieve grondexploitatie

Ook is er sprake van gewenste en noodzakelijke investeringen in het openbaar gebied die, omdat ook anderen daarvan profiteren, en e.e.a. ook ten behoeve van het algemeen maatschappelijk nut is, lang niet volledig aan de bouwplaninitiator kunnen worden toegerekend.

Naast de mogelijk beschikbare subsidies is een gemeentelijke investeringsbijdrage in centrumgebiedsontwikkelingen vaak onontkoombaar.

Centrum Eelde

Voor de voorzijde van de locatie Hoofdweg 67 (voormalige garage Koops) is een verkoopovereenkomst is gesloten met een ontwikkelaar. De levering van de gronden gebeurt na het doorlopen van de bestemmingsplanprocedure. De ontwikkelaar is aan zet om draagvlak te creëren. College houdt vinger aan de pols ten aanzien van de voortgang.

Het grootste deel van de werkzaamheden voor de herinrichting van de openbare ruimte is klaar. De aannemer moet op een aantal plaatsen nog wat herstelwerkzaamheden verrichten en bijvoorbeeld zand, stenen en hekken opruimen. Komend plantseizoen wordt het groen aangeplant.

Voor de revitalisering van het centrum van Eelde is subsidie beschikbaar gesteld door de provincie en de Regio Groningen Assen. De aanvragen om vaststelling van de subsidies zijn in voorbereiding. Eind 2018 zal de definitieve verantwoording richting subsidieverstекkers door middel van een accountantsverklaring.

De raad heeft budget beschikbaar gesteld voor een sobere en doelmatige herinrichting van de openbare ruimte.

De gerechtelijke procedure inzake een ingediende claim door RVG loopt. In het voorjaar van 2018 heeft een zitting plaatsgevonden. Wij verwachten een uitspraak niet voor eind dit jaar. Afhankelijk van het verloop van deze procedure is het nu lastig in te schatten of hiervoor in 2019 voor juridische kosten extra budget benodigd zal zijn.

Centrum Zuidlaren

Hieromtrent wordt door ons college een duiding uitgewerkt van het draagvlakonderzoek centrumplan Zuidlaren. Wij verwachten uw raad nog in 2018 hierover, en onze voorstellen voor het vervolgproces om te komen tot gebiedsontwikkeling, te informeren. Dit plan dient tot het versterken en het toekomstbestendig maken van het centrum van Zuidlaren.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het onderhouden werk van de gronden in exploitatie exclusief eventuele toekomstige winstnemingen. In de tabel is onderscheid gemaakt tussen woningbouwlocaties en bedrijventerreinen.

	Boekwaarde 01-01-18	Inkomsten 2018	Uitgaven 2018	Boekwaarde 31-12-18	Inkomsten 2019	Uitgaven 2019	Boekwaarde 31-12-19
Oude Tolweg	-245.524	0	137.517	-108.007	0	0	0
Donderen	-4.026	-67.738	22.672	-49.092	-106.931	110.038	-45.985
Ter Borch	21.117.594	-9.297.309	4.895.722	16.716.007	-4.370.000	2.515.844	14.861.851
Zuidoevers	971.182	-541.835	160.950	590.297	-552.672	38.247	75.872
Groote Veen	1.970.615	-1.983.019	1.069.420	1.057.016	-1.868.000	445.075	-365.909
subtotaal	23.809.841	-11.889.901	6.286.281	18.206.221	-6.897.603	3.109.204	14.525.829
Vriezerbrug Bedrijventerrein	2.707.972	-975.000	80.733	1.813.705	-569.750	54.632	1.298.587
Business Park Ter Borch	2.683.168	-170.000	1.640.000	4.153.168	-850.000	1.721.019	5.024.187
subtotaal	5.391.140	-1.145.000	1.720.733	5.966.873	-1.419.750	1.775.651	6.322.774
Totaal	29.200.981	-13.034.901	8.007.014	24.173.094	-8.317.353	4.884.855	20.848.603

Voor de onderbouwing van bovengenoemde geraamde inkomsten en uitgaven verwijzen wij u graag naar de grondexploitaties. Hierin wordt per hoofdpост gespecificeerd aangegeven en toegelicht hoe de ramingen zijn opgebouwd.

Voor eventuele af te waardenen of afgewaardeerde gronden wordt/is een voorziening "afwaardering gronden" gevormd. Eventuele verliezen worden afgeboekt ten laste van de in de Algemene Reserve Calamiteiten (ARCA). Echter, hiervan is op dit moment geen sprake.

In onderstaand overzicht worden de verwachte kosten en opbrengsten vanaf het jaar 2019 weergegeven. De laatste twee kolommen geven het verwachte resultaat weer aan het einde van de looptijd van het project. Deze gegevens zijn gebaseerd op de grondexploitaties per 1 januari 2018.

	Raming kosten vanaf 2019	Raming opbrengsten vanaf 2019	Eindwaarde	Netto Contante Waarde
Donderen	97.630	107.137	191.158	184.785
Ter Borch	8.155.401	30.468.999	11.365.259	9.923.619
Zuidoevers	351.791	1.120.160	497.031	464.439
Groote Veen	1.484.580	3.437.026	2.758.952	2.492.082
subtotaal	10.089.402	35.133.322	14.812.400	13.064.925
Vriezerbrug Bedrijventerrein	162.971	1.810.280	903.607	775.723
Business Park Ter Borch	12.796.249	18.654.745	1.923.975	1.596.611
subtotaal	12.959.220	20.465.025	2.827.582	2.372.334
Totaal	23.048.622	55.598.347	17.639.982	15.437.259

In de genoemde eindwaarden en netto contante waarden is nog geen rekening gehouden met de aanvullende winst van ca. 9,2 miljoen zoals verantwoord in de jaarrekening 2017. De exacte verwachte resultaten worden berekend bij de eerstvolgende actualisatie van de grexen 2019.

16.9 Niet in exploitatie genomen (bouw)grond (NIEGG)

Deze gronden zijn meestal anticiperend of strategisch aangekocht. Er is dan nog geen grondexploitatie, maar de verwachting is wel dat de grond dient voor bebouwinguitbreiding. Voor deze grond moet een reëel en stellig voornemen bestaan dat deze in de nabije toekomst wordt bebouwd. Deze verwachting moet zijn gebaseerd op een raadsbesluit. In dit besluit dient de raad inhoud te hebben gegeven aan ambitie en planperiode. NIEGG bevindt zich dan als het ware op de startlijn van de “vervaardigingsfase” vanwege de intenties met de grond.

Vanaf 1 januari 2016 komt de balanscategorie “niet in exploitatie genomen bouwgronden” niet meer voor in het BBV (Besluit Begroten en Verantwoorden). Dit betekent de gemeente deze gronden heeft moeten herrubriceren van de voorraden naar terreinen en gronden bij de materiele vaste activa.

Materiele vaste activa hebben als waarderingsgrondslag verkrijgingsprijs of duurzaam lagere marktwaarde. Deze omzetting kan gevolgen hebben voor de waardering van deze gronden. Om deze reden is in het Wijzigingsbesluit een overgangsbepaling opgenomen. Hierin staat dat de huidige NIEGG's per 1 januari 2016 zonder afwaardering kunnen worden omgezet tegen de boekwaarde per 1 januari 2016. Deze overgangsbepaling heeft een looptijd van 4 jaar. Uiterlijk 31 december 2019 moet een toets plaatsvinden op de marktwaarde van deze gronden tegen de geldende bestemming op het moment van de marktwaardetoets.

Wordt daarbij een duurzame waardevermindering vastgesteld, dan moet dat uiterlijk 31 december 2019 leiden tot een afwaardering van deze gronden. Deze toets mag gedurende de overgangperiode van 4 jaar plaatsvinden. Echter, eventuele afwaardering van een perceel grond/complex mag niet over een aantal jaren worden gespreid.

Deze nieuwe rubricering heeft tevens tot gevolg dat het met ingang van 1 januari 2016 niet meer is toegestaan om rente of overige kosten toe te rekenen aan deze gronden.

Eventuele voorbereidingskosten voor toekomstige grondexploitaties (bijvoorbeeld kosten van onderzoek en ontwikkeling) mogen onder voorwaarden worden geactiveerd onder de immateriële vaste activa zoals het geval is bij de centrumontwikkeling Zuidlaren (PBH-terrein)

Gevolgen afschaffing NIEGG voor de gemeente Tynaarlo

Bovengenoemd wijzigingsbesluit kan mogelijk gevolgen hebben op de waarde van de gronden van de projecten Tienelswolde en de Prins Bernhardhoeve. De overige gronden zijn al afgewaardeerd naar verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde.

Het is aan de gemeente om af te wegen of en op welk moment deze gronden in aanmerking komen om te worden ontwikkeld en opgenomen worden in een actieve grondexploitatie.

Van de nog niet in exploitatie genomen gronden, nu strategische gronden (MVA) is de gemiddelde boekwaarde per m² als volgt.

Project	Boekwaarde per m ²
Verspreide Gronden	2,8
Vriezerbrug Zuid	3,8
Loopstukken fase 2	2,6
Tienelswolde	9,73
Prins Bernhardhoeve	22,73
Centrumontwikkeling Zuidlaren (incl. PBH-terrein)	40,03
Broekveldt	2,6
Percelen Brongebied	2,3
Grond Asserstraat	20,13
Gronden De Bronnen	3,3

Project	boekwaarde per m ²
Verspreide Gronden	2,60
Vriezerbrug Zuid	2,60
Loopstukken fase 2	2,60
De Bronnen	2,60
Tienelswolde	9,11
Prins Bernhardhoeve	21,96
Broekveldt	2,60
Percelen Brongebied	2,30
Warme gronden De Bronnen	2,60

Met uitzondering van de projecten Tienelswolde en Prins Bernhardhoeve, zijn alle projecten afgewaardeerd naar de huidige marktwaarde (agrarisch, natuur)

Bijlage 1: Incidentele baten en lasten

Incidentele baten en lasten per programma	2019	2020	2021	2022
Hoofdstuk 0: Bestuur en ondersteuning				
0.1 Bestuur				
Lasten				
Wachtgeld gem. Bestuur	197.848	118.017	0	0
Wachtgeld t.l.v. voorziening	-197.848	-118.017	0	0
	0	0	0	0
0.4 Overhead				
Lasten				
Incidentele lasten Archief	40.750	40.750	0	0
Frictiekosten	-47.989	-40.750	0	0
	-7.239	0	0	0
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds				
Lasten				
Schommelfonds Algemene uitkering	500.000	500.000	500.000	500.000
	500.000	500.000	500.000	500.000
Baten				
DU) Combinatiefunctionarissen	-125.957	-125.957	-125.957	-125.957
DU) Schulden en Armoedebeleid	-30.185	-30.185	0	0
	-156.142	-156.142	-125.957	-125.957
0.10 Mutaties in reserves				
Lasten				
Reserve pensioenverplichtingen wethouders	107.000	107.000	107.000	107.000
Toevoeging Argi i.v.m. vrijval kapitaallasten	158.089	248.027	334.334	379.216
	265.089	355.027	441.334	486.216
Baten				
Onttrekking reserve combinatiefunctionarissen	-63.560	-63.560	-63.560	-63.560
Onttrekking BR VN Panel	-15.000	0	0	0
Onttrekking BR Jeugdsoos Donderen	-6.500	0	0	0
Onttrekking BR Minimabeleid	-15.000	0	0	0
	-100.060	-63.560	-63.560	-63.560
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 0	501.648	635.325	751.817	796.699
Hoofdstuk 2: Verkeer, vervoer en waterstaat				
2.1 Verkeer, wegen en water				
Lasten				
Telecommunicatie	95.000	0	0	0
	95.000	0	0	0
Baten				
Telecommunicatie	-112.799	0	0	0
	-112.799	0	0	0
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 2	-17.799	0	0	0
Hoofdstuk 4: Onderwijs				
4.2 Onderwijshuisvesting				
Lasten				
Dekking combinatiefunctiomarissen	-28.800	-28.800	-28.800	-28.800
	-28.800	-28.800	-28.800	-28.800
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 4	-28.800	-28.800	-28.800	-28.800

Incidentele baten en lasten per programma	2019		2020		2021		2022	
Hoofdstuk 5: Sport, cultuur en recreatie								
5.1 Sportbeleid en activering								
Lasten								
Dekking combinatiefunctionarissen	-53.000		-53.000		-53.000		-53.000	
Kosten combinatiefunctionarissen	285.000		285.000		285.000		285.000	
		232.000		232.000		232.000		232.000
Baten								
Opbrengsten combinatiefunctionarissen	-10.000		-10.000		-10.000		-10.000	
		-10.000		-10.000		-10.000		-10.000
5.6 Media								
lasten								
Bestrijding laaggeletterdheid	30.000		0		0		0	
Incidentele invulling taakstelling	0		0		0		0	
		30.000		0		0		0
Baten								
Bijdrage provincie voor bestrijding laaggeletterdheid	-30.000		-30.000		0		0	
		-30.000		-30.000		0		0
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 5		222.000		192.000		222.000		222.000
Hoofdstuk 6: Sociaal domein								
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie								
Lasten								
Jeugdsoos Donderen	6.500		0		0		0	
Minimabeleid	15.000		0		0		0	
VN Panel	15.000		0		0		0	
		36.500		0		0		0
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 6		36.500		0		0		0
Hoofdstuk 7: Volksgezondheid en milieu								
7.1 Volksgezondheid								
Lasten								
Subsidie Icare	42.000		42.000		0		0	
		42.000		42.000		0		0
Saldo incidentele baten en lasten Hoofdstuk 7		42.000		42.000		0		0
Totale incidentele lasten	1.164.550		1.100.227		1.144.534		1.189.416	
Totale incidentele baten	-409.001		-259.702		-199.517		-199.517	
Totaal incidentele baten en lasten		755.549		840.525		945.017		989.899

Bijlage 2: Mutaties in reserves

Incidentele onttrekkingen aan reserves	2019	2020	2021	2022
Onttrekking reserve combinatiefunctionarissen	63.560	63.560	63.560	63.560
Onttrekking BR Jeugdsoos Donderen	6.500			
Onttrekking BR Minimabeleid	15.000			
Onttrekking BR VN Panel	15.000			
Totaal incidentele onttrekkingen aan reserves	100.060	63.560	63.560	63.560

Incidentele toevoegingen aan de reserves	2019	2020	2021	2022
Reserve pensioenverplichtingen wethouders	107.000	107.000	107.000	107.000
Toevoeging Argi i.v.m. vrijval kapitaallasten	158.089	248.027	334.334	379.216
Totaal incidentele toevoegingen aan reserves	265.089	355.027	441.334	486.216

Structurele onttrekkingen aan reserves	2019	2020	2021	2022
Dekking kapitaallasten Transferium de Punt	0	22.750	22.555	22.360
Dekking kapitaallasten SV Tynaarlo	13.076	12.953	12.829	12.705
Dekking kapitaallasten accommodatiebeleid	526.691	521.275	616.325	717.318
Dekking tijd. Huisvesting 2e fase Ter Borch	40.575	40.072	39.569	39.569
Dekking kapitaallasten gemeentehuis	413.096	409.221	405.347	401.473
Dekking kapitaallasten electraveiligheid	8.307			
Dekking reserve btw compensatiefonds	605.509	614.889	623.773	633.580
Dekking kapitaallasten mechanisatie buitendienst	160.788	158.595	153.858	151.703
Totaal structurele onttrekkingen aan reserves	1.768.042	1.779.755	1.874.256	1.978.708

Structurele toevoegingen aan reserves	2019	2020	2021	2022
Reserve btw compensatiefonds	605.509	614.889	623.773	633.580
Totaal structurele toevoegingen aan reserves	605.509	614.889	623.773	633.580

Totaal toevoegingen	870.598	969.916	1.065.107	1.119.796
Totaal onttrekkingen	1.868.102	1.843.315	1.937.816	2.042.268

Saldo mutaties clusters	-997.504	-873.399	-872.709	-922.472
--------------------------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

Bijlage 3: Verklaring verschillen tussen de begroting 2018 en 2019

In deze bijlage worden per hoofdstuk de verschillen tussen de primitieve begroting van 2019 en de laatste versie van de begroting 2018 toegelicht. De laatste versie van de begroting 2018 is de begroting na de begrotingswijziging van de voorjaarsbrief.

In onderstaande tabellen zijn alle positieve en negatieve verschillen groter dan € 25.000 toegelicht. Voor een groot deel ontstaan de verschillen door onderstaande punten:

Incidentele wijzigingen 2018.

Gedurende het begrotingsjaar 2018 vinden er op de begroting 2018 diverse incidentele begrotingswijzigingen plaats. Onder andere de voorjaarsbrief bestaat voor een groot deel uit incidentele wijzigingen. Omdat het incidentele wijzigingen betreft heeft het veelal alleen betrekking op het huidige begrotingsjaar. Hierdoor ontstaan dus verschillen tussen de huidige begroting van 2018 en de primitieve begroting van 2019. Deze verschillen staan in onderstaande overzichten onder het kopje "incidentele wijzigingen in 2018". Bij het vergelijken van de begroting van 2019 met de laatste versie van de begroting van 2018 zorgen incidentele lasten in 2018 voor een voordeel in de vergelijking. In 2019 zijn die lasten er namelijk niet.

Index

Doordat de budgetten in de begroting worden geïndexeerd ontstaan verschillen tussen de begroting van 2018 en 2019. Het betreft hier zowel prijsindexen als indexen op de loonkosten. De indexen worden in onderstaande tabellen niet verder toegelicht.

Loonsom

Ieder jaar wordt bij het opstellen van de begroting een nieuwe urenbegroting opgesteld. De loonsommen van de organisatie worden aan de hand van deze urenbegroting doorbelast naar taakvelden. Tussen 2018 en 2019 kunnen hierdoor verschillen ontstaan in de loonsommen per taakveld en dus per hoofdstuk. Verschillen in de loonsommen kunnen dus ontstaan door indexen op de lonen en door wijzigingen in de urenbegroting. Deze verschillen staan in onderstaande overzichten onder het kopje "loonsom 2019 t.o.v. 2018".

Overige verschillen

Naast bovenstaande oorzaken kunnen er ook verschillen ontstaan door onder andere:

- wijzigingen als gevolg van de mei- en septembercirculaire voor zowel de algemene uitkering maar ook voor decentralisatie- en integratie-uitkeringen en de daarbij behorende budgetten.
- Vertragingen in investeringen of afronden van investeringen waardoor verschillen ontstaan in de kapitaallasten voor zowel rente als afschrijving. Dit heeft ook weer gevolgen voor de budgetten waar de dekking vandaan moet komen.
- Incidentele wijzigingen voor 2018 en verder. In sommige gevallen worden incidentele budgetten beschikbaar gesteld voor meerdere jaren en voor verschillende bedragen. Voorbeelden hiervan zijn bijvoorbeeld de budgetten voor wachtgelden en de budgetten voor opvang van statushouders en asielzoekers.
- In de perspectievennota worden zowel nieuwe incidentele als structurele budgetten beschikbaar gesteld.

Hoofdstuk 0: Bestuur en ondersteuning

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2018			
	-351.000	N	Uitkering pensioenverzekering oud wethouder na reserve
544.000		V	Dotatie aan de voorziening wachtgeld
	-275.000	N	Verkoop gronden
44.000		V	Kosten ontvechting Alescon
36.000		V	Juridische kosten RVG
	-34.000	N	Dividenden en winstuitkeringen
641.255		V	Restant primitief begrotingssaldo 2018
Loonsom 2019 t.o.v. 2018			
-1.207.438	532.267	N/V	Nieuwe urenbegroting, index lonen, Kosten SDA en Dekking SDA
Overige verschillen tussen 2019 en 2018			
	1.766.298	V	Hogere Algemene Uitkering
	98.188	V	Hogere WMO integratie uitkering
	199.231	V	Hogere integratie-uitkering decentralisaties AWBZ naar WMO
	267.784	V	Hogere integratie-uitkering decentralisatie jeugdzorg
	41.820	V	Hogere integratie-uitkering participatiegelden werkzoekenden
-40.181	40.181	N/V	Suppletiereregeling integratie sociaal domein
36.670		V	Algemene uitkering Armoede en schuldenbeleid
	160.546	V	OZB trendmatige verhoging en bouwontwikkeling
197.848	-161.602	V/N	Onttrekking aan de voorziening wachtgeld ter dekking wachtgeld
93.566	-114.542	V/N	Uitgifte van minder reisdocumenten
	343.190	V	Rente lening woningbouw van taakveld 8.3 naar 0..5
-110.761	110.761	N/V	Rente en aflossing verstrekte lening en interne kapitaallasten
-201.617		N	Rente langlopende leningen
-75.140		N	Rente kortlopende leningen
-137.625		N	Rente grondbedrijf
326.659		V	Rente staat C
-24.775	-54.832	N/N	Overige verschillen
122.461	2.569.290	V/V	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk1: Veiligheid

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2018			
58.000		V	Incidentele lasten 2018 "dossier Mijnbouw"
Overige verschillen tussen 2019 en 2018			
-68.261		N	Hogere gemeentelijk bijdrage VRD
3.898	860	V/V	Overige verschillen
-64.363	860	N/V	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 2: Verkeer, vervoer en waterstaat

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2018			
42.000		V	Kosten van breken en zeven puin gronddepot
Loonsom 2019 t.o.v. 2018			
-109.624		N	Gevolgen nieuwe urenbegroting en index lonen
Overige verschillen tussen 2019 en 2018			
-45.000	62.799	N/V	Incidentele baten en lasten i.v.m. telecommunicatie
-109.875		N	Kapitaallasten
-26.165	-711	N/N	Overige verschillen
-248.664	62.088	N/V	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 3: Economie

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2018			
50.000		V	Inc. nieuw beleid 2018 vrijetijdseconomie
50.000		V	Inc. Nieuw beleid 2018 "Tynaarlo verbindt"
40.000		V	Transitiekosten GAE
Loonsom 2019 t.o.v. 2018			
-62.365		N	Gevolgen nieuwe urenbegroting en index lonen
Overige verschillen tussen 2019 en 2018			
-256.862	256.862	N/V	Jaarschijf centrumplannen en bedrijventerreinen
12.961	22.432	V/V	Overige verschillen
-166.266	279.294	N/V	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 4: Onderwijs

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2018			
30.000		V	Incidentele lasten 2018 onderwijshuisvesting
Loonsom 2019 t.o.v. 2018			
-23.771		N	Gevolgen nieuwe urenbegroting en index lonen
Overige verschillen tussen 2019 en 2018			
-593.892		N	Kapitaallasten Accommodatiebeleid
249.305		V	Budget Accommodatiebeleid
-30.626	2.793	N/V	Overige verschillen
-368.984	2.793	N/V	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 5: Sport, cultuur en recreatie

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2018			
30.000		V	Inc. nieuw beleid 2018 subsidie de Buitenplaats
40.000		V	Inc. nieuw beleid Projectensubsidie/activiteitensubsidie
27.260		V	Mee te nemen gelden i.v.m. Projecten-/activiteitensubsidie
100.000		V	Mee te nemen gelden i.v.m. Waterscouting Vries
50.000		V	Mee te nemen gelden Herstel Drentsche Aa-watersysteem
61.200		V	Culturele gemeente
Loonsom 2019 t.o.v. 2018			
-23.745		N	Gevolgen nieuwe urenbegroting en index lonen
Overige verschillen tussen 2019 en 2018			
-38.895		N	Investeringsplanning sport
125.000		V	Subsidie bibliotheek
-79.311		N	Kapitaallasten
-5.646	-5.658	N/N	Overige verschillen
285.863	-5.658	V/N	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 6: Sociaal domein

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2018			
243.000	-223.000	V/N	Tussenvoorziening statushouders
250.000		V	Inc. Nieuw beleid Dorpsinitiatieven
50.000	-50.000	V/N	Dorpsinitiatieven
55.000		V	Initiatiefvoorstel meedoen banen
63.000		V	Transformatieplan
Loonsom 2019 t.o.v. 2018			
-527.672		N	Gevolgen nieuwe urenbegroting en index lonen
Overige verschillen tussen 2018 en 2019			
-1.215.132	495.000	N/V	WPDA/ALESCON
68.509		N	Meer budget decentralisatie AWBZ naar WMO in 2018
52.890		N	Meer budget decentralisatie jeugdzorg in 2018
-37.976	-41.875	N/N	Overige verschillen
-998.381	180.125	V/N	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

hoofdstuk 7: Volksgezondheid en milieu

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2018			
26.000		V	Subsidie ICARE JGZ 0-4
50.000		V	Incidenteel budget voor het ruimen van graven
Overige verschillen tussen 2019 en 2018			
-73.782		N	Subsidie GGD
-416.971		N	Kapitaallasten
392.411		V	Onttrekking voorziening riolering
102.990		V	Onttrekking voorziening reiniging
-41.054	50.617	N/V	Overige verschillen
-36.406	50.617	N/V	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 8: Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2018			
800.000		V	Maatschappelijk krediet omgevingswet
239.800		V	Meegenomen gelden impuls volkshuisvesting /sociale woningbouw
85.000		V	Inc. nieuw beleid E-label update maatschappelijk vastgoed
125.000		V	Inc. nieuw beleid impuls volkshuisvesting /sociale woningbouw
50.000		V	Inc. Nieuw beleid gebiedsfondsen/gebiedsgericht werken
Loonsom 2019 t.o.v. 2018			
-215.058		N	Gevolgen urenbegroting incl. dekking uren en overhead initiatieven
Overige verschillen tussen 2019 en 2018			
2.896.996	-2.896.996	V/N	Jaarschijf grondexploitaties
	-362.527	N	Rente lening woningbouw naar taakveld 0.5 treasury
	-55.495	N	Leges omgevingsvergunningen
-29.728		N	Kosten bouw- en welstandstoezicht
29.168	-23.189	V/N	Overige verschillen
3.981.178	-3.338.207	V/N	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.